

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Õiguse instituut

Elizabeth Laaneväli

**EUROOPA LIIDU ANDMEKAITSEREFORMI RAAMES
KEHTESTATUD „ÕIGUS OLLA UNUSTATUD“ NING SELLE
MÕJU INFOÜHISKONNA KODANIKULE**

Magistritöö

Juhendaja: Sandra Särav, MA

Tallinn 2017

Deklareerin, et käesolev magistritöö,
mis on minu iseseisva töö tulemus, on
esitatud Tallinna Tehnikaülikooli
magistrikraadi taotlemiseks ja selle alusel
ei ole varem taotletud akadeemilist kraadi.

Elizabeth Laaneväli

“ “ 2017

Töö vastab kehtivatele nõuetele

Juhendaja Sandra Särav, MA

“..... “ 2017

Kaitsmisele lubatud “.....“ 2017

Õiguse instituudi magistritööde kaitsmiskomisjoni esimees

Sisukord

Lühendid	4
Sissejuhatus	5
1. Muudatused seoses andmekaitsega digitaalmaailmas	10
1.1. Infoajastu väljakujunemine ning selle mõju isikuandmete kaitsele	10
1.1.1. Otsingumootorite roll tänapäeval ja inimeste elus	12
1.2. Isikuandmed ning privaatsusõigus	16
1.2.1. Isikuandmete määratlus	16
1.2.2. Privaatsusõiguse ja isikuandmete kaitse seos	18
1.3. Internetikasutaja on teenusepakkuja ees kui „avatud raamat“	20
1.3.1. Google Spain kohtuotsus C-131/12.....	20
1.3.2. Kohtulahendi C-131/12 tulem ja olulisus	24
1.4. Kuidas mõtestada terminit „õigus olla unustatud“	28
2. Andmekaitsemääruse integreerumine ning regulatsiooni toimimine ELi õigusruumis	31
2.1 Andmekaitsemääruse väljatöötamine	31
2.2. Veebivorm isikuandmete eemaldamiseks tuginedes Google'i näitele	33
2.3. Andmekaitsemääruse artiklist 17 tuleneva õiguse kohaldamine	36
2.3.1. „Õigus olla unustatud“ artikli kohaldamine ELi õigusruumis.....	36
2.3.2. „Õigus olla unustatud“ artikli kohaldamine globaalselt	38
2.3.3. „Õigus olla unustatud“ artikli kohaldamine teenusepakkuja spetsiifikast tulenevalt ..	40
2.4. Andmekaitsemääruse artikli 17 mõju ELi kodanikele	42
2.4.1. Positiivne mõju	42
2.4.2. Negatiivne mõju	45
2.5. Eesti kodanike võimalused seoses andmete kustutamisega andmekaitsemääruse artikli 17 kohaselt	49
3. „Õigus olla unustatud“ põimumine põhiõigustega ning isikuandmete kaitse tagamine	53
3.1. Sõna- ja teabevabadus tänapäeva infotehnoloogilises maailmas	53
3.2. Sõna- ja väljendusvabadus ning konflikt „õigus olla unustatud“ vahel	56
3.2.1. Sõna- ja väljendusvabaduse määratlus Eesti ja ELi õiguse kohaselt	56
3.2.2. Sõna- ja väljendusvabadus <i>versus</i> „õigus olla unustatud“	59
3.2.3. Kollisioon USA õigusega	60
3.3. „Õigus olla unustatud“ artikli põimumine ettevõtlus- ja mediavabadusega	63
3.4. Kaalutusotsus andmete eemaldamiseks ning põhilised valdkonnad, mille eemaldamist soovitakse	65
3.4.1. Otsus andmete eemaldamiseks otsingumootori tulemuste seast	65
3.4.2. Google'i otsingumootori seisukohad andmete eemaldamiseks või säilitamiseks.....	67
Kokkuvõte	73
The „Right to Be Forgotten“ within the framework of the European Data Protection Reform and its impact on the information society citizen	
Resume	77
Kasutatud allikate loetelu	79

Lühendid

Andmekaitse direktiiv - Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 95/46/EÜ

Andmekaitsemäärus - Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus 2016/679

AEPD - Agencia Española de Protección de Datos

Harta - Euroopa Liidu põhiõiguste harta

IKS - Isikuandmete kaitse seadus

Konventsioon - Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon

PS - Eesti Vabariigi põhiseadus

Vanguardia - La Vanguardia Ediciones SL

Sissejuhatus

1989. aastal Tim Berners-Lee poolt loodud¹ WWW ehk *World Wide Web* on tänapäeval üheks suurimaks informatsiooniallikaks, mis võimaldab ligipääsu internetile. Nimetatust on võimalik leida laialdast ning mitmekülgset informatsiooni ja saavutada veebis käsu andmisega teatud tulem, suhelda nii riigi kui ka sõpradega või näiteks saada vaste soovitud teabepäringule. Kuivõrd indiviidil on veebisaitidelt võimalik ulatuslikult informatsiooni koguda, on üksikisiku kohta samuti võimalik teavet saada ning just see kujutab ohtu isiku põhiõigustele,² eelkõige privaatsusele ja isikuandmete kaitse õigusele.

Internet on piiritu informatsiooniallikas ning sellest lähtuvalt on digitaalset andmekaitset praktikas raskem rakendada kui teoorias normidega sätestada.³ Kuna tehnoloogia on arenenud, ei ole mure enda privaatsusest vaid viimase aja trend. Privaatsuse üle tunti muret juba varem, ulatudes tagasi 19. sajandisse.⁴ Privaatsusõiguse puhul on tegemist inimõigusega, mis hõlmab isiku põhiõigusi- ja vabadusi, sätestades piiranguid ning andes üksikisikule võimaluse end kaitsta.⁵ Kui varasemalt ei olnud inimeste teadlikkus privaatsuse osas kuigi kõrge, siis ajaga on inimesed rohkem teadlikumaks muutunud, info on levinud uudiste, teadaannete, sõprade ja teiste infokanalite vahendusel.

Pärast Teise maailmasõja lõppu on õigus andmete kaitsele ja -privaatsusele muutunud Euroopas üheks olulisemaks inimõiguseks. Mujal maailmas ei peeta õigust privaatsusele põhivabaduseks ega inimõiguseks. Näiteks Ameerika Ühendriikide (edaspidi: USA) konstitutsioon ei taga selgesõnalist privaatsusõiguse kaitset⁶ ja õigust privaatsusele ei ole käsitletud põhivabadusena, vaid seda on mõtestatud idee tasandil.⁷ Inimõiguste ülddeklaratsioon⁸ seadis privaatsusõiguse

¹ Garrote, I. J. Linking and framing: a comparative law approach. *European Intellectual Property Review* 2002, 24 (4), lk 184-198, lk 184.

² Klosek, J. *Data Privacy in the Information Age*. Greenwood Publishing Group, United States of America 2000, lk 8.

³ Youm, K. H., Park, A. The "Right to Be Forgotten" in European Union Law, Data Protection Balanced With Free Speech? *Journalism & Mass Communication Quarterly* 24.02.2016, 93 (2), lk 273 - 295, lk 274.

⁴ Klosek, *supra* nota 2, lk 7.

⁵ Täpsemalt analüüsitakse privaatsusõiguse seotust isikuandmete kaitsega käesoleva töö 1.2.1. punktis.

⁶ Cate, F. H. The European Data Protection Directive and European-U.S. Trade. *Currents: International Trade Law Journal* 1998, 7 (1), lk 61-80, lk 66.

⁷ Preston, W. An American Right Unmentioned in the Constitution. *Update on Law-Related Education* 1982, 6 (2), lk 2-51, lk 2.

⁸ Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Peaassamblee. Inimõiguste ülddeklaratsioon. Rooma, 10.12.1948.

näol küll pretsedendi,⁹ aga EL on selles osas ainulaadne, kaitstes regulatsioonidega privaatsusõigust kui üht põhilist inimõigust. ELis kehtib hetkel isikuandmete töötlemise puhul direktiiv 95/46/EÜ¹⁰ (edaspidi: andmekaitse direktiiv), mille iga liikmesriik on oma õigusesse üle võtnud. Tegemist ei ole otsekohalduva õigusaktiga liikmesriikide mõistes, vaid liikmesriigid võivad kehtestada eriregleid andmete töötlemise osas, mistõttu on regulatsioonid eri riikides teataval määral erinevad.¹¹

Oluline on märkida, et EL põhineb ELi lepingu¹² artikli 2 kohaselt demokraatia ja õigusriigi põhimõtetel. Sellest lähtuvalt peavad ELi teisedes allikad vastavalt toimima ning seejuures „[...] informatsiooni kogumine ja haldamine peab toimuma õiguslikes raamides ja demokraatlikult legitiimsena.“¹³ Informatsiooni õiguslikult korrektseks kogumiseks on olemas mitmesuguseid regulatsioone, sealhulgas andmekaitse direktiiv, kuid informatsiooniõigust täpsustavad normid ei olnud veel mõned aastad tagasi täiuslikud. Teema uurimiseks hakkas Euroopa Komisjon kehtivaid regulatsioone üle vaatama ning korraldas 2009. aastal kõrgetasemelise konverentsi ning selgitas välja kaasaegses infoühiskonnas olulised andmekaitsealased küsimused.¹⁴ Tulenevalt eelnevast tehti 25. jaanuaril 2012. aastal ettepanek asendada direktiiv otsekohalduva määrusega¹⁵ (edaspidi: andmekaitsemäärus), millega loodaks ühtne andmekaitse kõigis liikmesriikides ning tugevneks kontroll andmekaitseõiguse üle internetis ja elavneks Euroopa digitaalmajandus.¹⁶ Andmekaitse reformi eesmärgiks on ühtsete regulatsioonide kehtivus, et kõigis liikmesriikides kehtiksid täpselt samad regulatsioonid ning seejuures väheneksid halduskulud. Ettevõtted hoiaksid seejuures kokku mõned miljardid.¹⁷

⁹ Lauterpacht, H. The Universal Declaration of Human Rights. British Year Book of International Law 1948, 25, lk 354-381, lk 354.

¹⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 95/46/EÜ, 24.10.1995, üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta. EÜT L 281, 23.11.1995.

¹¹ Kuschewsky, M. Sweeping reform for EU data protection, Euro. Law. 2012, 112, lk 12-14, lk 12.

¹² Euroopa Liit. Euroopa Liidu lepingu ja Euroopa Liidu toimimise lepingu konsolideeritud versioonid (ELTL). EÜT C 202, 07.06.2016.

¹³ Liiv, E. Kas eraisikul on õigus unustusele Internetis? Juridica 2014, 9, lk 643-651, lk 644.

¹⁴ European Commission. Personal data - more use, more protection? 19.05.2009. ec.europa.eu/justice/newsroom/data-protection/events/090519_en.htm (22.02.2017).

¹⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta. ELT L 119, 04.05.2016.

¹⁶ European Commission. Progress on EU data protection reform now irreversible following European Parliament vote, 2014. europa.eu/rapid/press-release_MEMO-14-186_et.htm (16.01.2017).

¹⁷ European Commission. Commission proposes a comprehensive reform of data protection rules to increase users' control of their data and to cut costs for businesses, 2012. europa.eu/rapid/press-release_IP-12-46_en.htm (16.01.2017).

Andmekaitser reformi raames on Euroopa kohtu tehtud Google'i kohtulahend¹⁸ samm, millega liiguti ühtse ja ajakohase andmekaitsemääruse väljatöötamise suunas.¹⁹ Lahend tõi esile õiguse andmete kustutamisele ehk „õiguse olla unustatud“, mida käsitleb andmekaitsemääruse artikkel 17. Google'i kohtulahendi puhul loodi pretsedent selles osas, et isik saab teatud tingimustel otsingumootoril paluda teatav informatsioon kustutada, et selle sisu ei oleks teabepäringu puhul otsingumootorist enam kättesaadav. Seejuures on küsitav, millise piirini on teatud andmed isikule kuuluvad ning isiku omad. Kui kaugele ulatub „õigus olla unustatud“?²⁰

Kuna artikli 17 puhul on tegemist uudse võimalusega ELi õigusruumis, on töö autor otsustanud andmekaitse regulatsioone täpsemalt uurida ning valinud selleks just Google'i kohtulahendi raames esile tõusnud õiguse. Muudatus on tänapäeval aktuaalne ja mõjutab suurel määral edasist andmete talletamist ja kaitse tagamist isikute privaatsfääris. Käesolevas töös analüüsitakse eelkõige Google'i otsingumootoriga seonduvaid teenuseid, kuna vastava otsingumootori puhul on tegemist populaarseima teenusepakkujaga.²¹

Andmete kogumine, levitamine, töötlemine, salvestamine ja säilitamine digimaailmas on muutunud tehnoloogia arenguga järjest aktuaalsemaks. Seda tehakse erinevatel eesmärkidel ning inimesed veedavad virtuaalmaailmas aina enam aega. Tulenevalt sellest jagavad nad ka rohkem informatsiooni enda kohta seades seega ohtu enda privaatsuse. Seoses sellega on tekkinud vajadus tõsta inimeste teadlikkust virtuaalmaailmas informatsiooni haldamise ja kontrolli osas ning juhtida tähelepanu inimeste õigusele kaitsta oma isikuandmeid ja privaatsust. Kuna Eestis ei ole inimeste teadlikkus ning sellega seonduv praktika veel laialdast kasutust leidnud, on antud uurimisteema igati aktuaalne käesoleva magistr töö raames.

Töö eesmärgiks on välja selgitada, **kas andmekaitser reformi raames „õigus olla unustatud“ klausli kasutamine tagab inimestele kaasaegse ja valikuvõimalusi pakkuva isikuandmete kaitse digimaailmas.** Hüpoteesi kinnitamiseks või ümberlukkamiseks on autor püstitanud järgnevad uurimisküsimused:

¹⁸ EKo 13.05.2014, C-131/12, *Google Spain and Google vs AEPD*.

¹⁹ Euroopa Parlament kiitis 2016. aasta märtsis heaks uue andmekaitser reformi paketi. European Parliament, Data protection reform - Parliament approves new rules fit for the digital era, 14.04.2016. www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/20160407IPR21776/data-protection-reform-parliament-approves-new-rules-fit-for-the-digital-era (06.02.2017).

²⁰ Bernal, P. Internet privacy rights, Rights to protect autonomy. London 2014, Cambridge University Press, lk 18.

²¹ Munir, A. B., Teh, T. Y. Googling data protection: don't be evil. Computer and Telecommunications Law Review 2008, 14 (7), lk 183-190, lk 184.

- **Kas ja millised valikuvõimalused tagab muudatus artikli 17 kohaldamise näol digimaailmas?**
- **Kuidas kohaldada andmekaitsemääruse artiklit 17 ning millisel määral mõjutab see Eesti kodanikke?**
- **Kas andmekaitsemäärusest tulenev artikkel 17 tagab parema isikuandmete kaitse?**

Käesolevas magistritöös analüüsitakse kas ja kuidas mõjutab 2016. aasta aprillis vastu võetud ELi andmekaitsemääruse artikkel 17 Eesti kodanikke ning millised võimalused tagab nimetatud määrus isikuandmete kaitseks ja töötlemiseks, kuna õiguse kasutamine ei ole veel selge, üheselt mõistetav ning puudub valdkonna põhjalik analüüs. Andmekaitsemääruse artiklit 17 ulatuslikult ja süvendatult analüüsidest leitakse töö kolme peatüki vältel vastus eelnevalt välja toodud uurimisprobleemile ning analüüsitakse andmekaitsemäärusest tulenevaid muudatusi, mis käsitlevad õigust enda andmete eemaldamisele. Google'i otsusele ning sellest tulenevatele printsiipidele keskendub töö esimene peatükk, selgitamaks välja isikute valikuvõimalused digimaailmas. Töö teises peatükis uuritakse artikli 17 kohaldamist ja mõju ning milliste võimaluste või meetoditega kaitse tagatakse. Kolmandas peatükis analüüsitakse, kas uus regulatsioon tagab hõlpsama kontrolli oma isikuandmete üle. Kuivõrd kehtib hetkel veel andmekaitse direktiiv, kasutatakse töö relevantsuse säilitamiseks andmekaitsemääruses defineeritud mõisteid.

Eelnevalt välja toodud küsimuste pinnalt hüpoteesi paikapidavuse kontrollimine eeldab põhjalikku uurimustööd ning mitmekülgset meetodilist lähenemist. Tegemist on teadusliku kvalitatiivse uurimistööga, milles küsimustele vastuste leidmiseks põhinetakse analüütilisel ja tõlgendaval meetodil. Viimase puhul kasutatakse teleoloogilist tõlgendamist ning põhjaliku analüüsi tarbeks ka võrdlevat meetodit.

Empiirilise uuringu käigus erinevate meetodiliste võtete kombineerimisel kasutatakse nii ELi kui ka Eesti tasandil õigusakte, nii esmaseid kui ka teiseseid õiguse allikaid. Oluliste lähteallikate hulka kuuluvad andmekaitsealased õigusaktid ning praktiliste külgede välja selgitamiseks asjakohane kohtupraktika. Erinevate autorite poolt avaldatud teadusartikleid kasutatakse varasemate uuringute analüüsimiseks ja seisukohtade esiletoomiseks. Samuti toetavad uurimuse läbi viimist ELi poolt välja antud ametlikud dokumendid ja analüüsid. Nimetatud allikaid on kasutatud eelkõige seetõttu, kuna need aitavad formuleerida kompleksse ja mitmekülgse uurimuse ning anda ülevaade valitud teema aktuaalsuse ja olulisuse osas.

Kuna isikuandmete kaitsega seonduv on viimaste aastatega järjest aktuaalsemaks muutunud, on erialase kirjanduse valik lai ja mitmekesine. Käesolevas magistritöös on tuginetud vaid väikesele osale sellest. Kasutatud on nii võõrkeelset kui ka eestikeelset kirjandust, samuti perioodikat ja internetis kättesaadavat teavet. Seetõttu ei ole käesolevas magistritöös käsitletud kaugelki kõiki valdkonnaga seonduvaid aspekte.

1. Muudatused seoses andmekaitsega digitaalmaailmas

1.1. Infoajastu väljakujunemine ning selle mõju isikuandmete kaitsele

Tänapäeval on infoajastu pakutavad teenused hõlpsasti kättesaadavad ning igapäevaselt massiliselt²² kasutatavad. Ligipääs internetile ja piiramatule mahule infoallikatele on oluliseks osaks inimeste igapäevaelus. Nüüdisaja võimalusi arvesse võttes oleks keeruline elu teisiti ette kujutada, kuna pakutavad teenused annavad inimestele väga mitmekülgsid võimalusi ja muudavad teatud toimingute läbiviimise mugavaks ja kiireks. Alustades informatsiooni kättesaamisest ja lõpetades sotsiaalvõrgustikega, mille vahendusel on võimalik enda sõprade või tuttavatega teavet jagada või nendega vestelda. Igasuguse informatsiooni, olgu selleks pilt, videofail või muud andmed, saab internetis vaid nupuvajutusega kogu maailmale püsivalt kättesaadavaks muuta.²³ Näiteks on infoajastu teinud võimalikuks infovahetuse kahe erineva kontinendi vahel vaid sekunditega, varasemalt oli alternatiiviks vaid „tigupost“²⁴, mida ei saa tänapäeval leviva info kiirusega võrreldagi. Plahvatuslik areng on toimunud viimaste kümnete aastate jooksul. Kuidas on seesugune ulatuslik areng toimunud ning kui kaugele on see jõudnud?

Varasemalt ei omanud internet ega digimaailm nii olulist tähendust. Tänapäeval on see tänu tehnika peadpööritlevare arengule paljudel juhtudel peamiseks töövahendiks ja informatsiooniallikaks. Digitaalmaailmas on andmeid töödeldud juba mitukümmend aastat. 1960-ndatel aastatel algas tehnoloogia areng ja alates sellest ajast hakati elektrooniliselt isikuandmeid koguma, töötlemata ning salvestama.²⁵ Ettevõtted ja valitsused hakkasid aina efektiivsemalt andmeid koguma ja salvestama ning mõistsid, et kogutud andmed on väärtuslikud. Seejärel hakati andmeid talletama inimeste igapäevaste tegevuste kohta, et saada võimalikult palju mitmekülgsid informatsiooni. Kuna andmete töötlemine muutus aina mahukamaks, oli sellest tulenevalt isikute kaitseks vaja välja töötada kaitsemehhanismid. 1970-ndatel aastatel mõistis Euroopa Komisjon, et andmete töötlemist ja talletamist tuleb reguleerida,²⁶ kaitsmaks

²² Internetikasutajate osatähtsus maailmas on väga suur. ELi riikidest on kõige suurema näitajaga Taani, kus internetikasutajaid oli 2014. aasta seisuga 96%-i. Eesti asetseb pingereas 7. kohal koos Prantsusmaaga, kus internetikasutajaid oli 2014. aasta seisuga 84%-i elanikest. Renter, R. Side. Pöder, K. (toim) Eesti Statistika aastaraamat 2016. Tallinn, Statistikaamet 2016, lk 353.

²³ Jääskinen, N. Kohtujuristi ettepanek kohtuasjas C-131/12. *Google vs AEPD*, 25.06.2013, p 2.

²⁴ Paberikandjal kirja edastamine postiasutuse kaudu.

²⁵ Glon, C. Data Protection in the European Union: A closer look at the current patchwork of data protection laws and the proposed reform that could replace them all. *International Journal of Legal Information* 2014, 42 (3), lk 471-492, lk 474.

²⁶ *Ibid.*

üksikisiku eraelu ja privaatsust. Seejärel võeti eesmärgiks töötada välja regulatsioon, et üks inimese põhiõigusi – privaatsusõigus oleks tagatud ning andmete kogumisega seda ei riivataks. Alustati regulatsioonide ning põhimõtete välja töötamist, mis määraksid põhilised suunised isikuandmete kaitseks ELi liikmesriikide seas. Sel hetkel ei olnud käsitletud sellist terminit kui internetipivaatsus. Põhilise inimõiguse, privaatsusõiguse all käsitleti hoopis teisi aspekte.

1970-ndate aastate lõpuks jõuti isikuandmeid kaitsva regulatsiooniga lõpusirgele ning 28. jaanuaril 1981. aastal esitleti esimest andmekaitsealast rahvusvaheliselt siduvat konventsiooni nr 108²⁷ isikuandmete automatiseeritud töötlemise kohta²⁸. Dokument sätestas esmakordselt üksikisiku kaitse, mis hõlmas isikuandmete kogumist, töötlemist ning isikuandmete laadi ja märkis millistel juhtudel on tegemist delikaatsete andmetega. Ühtlasi sätestab regulatsioon isiku õiguse teada, mis informatsiooni tema kohta talletatakse ning vajadusel lasta seda muuta või korrigeerida.²⁹ Varasemalt puudus vajadus selliseks regulatsiooniks, kuna interneti ega vastavaid teenuseid ei olnud olemas. Kui info ei olnud varasemalt internetis kättesaadav, oli selle levik ka piiratud.

Vaatamata sellele, et eksisteeris konventsioon nr 108 ning võimalused isikuandmete kaitseks, muutus ajaga aktuaalsemaks vajadus detailsema ja asjakohasema ühtse regulatsiooni osas. Tulenevalt sellest hakati välja töötama andmekaitse direktiivi. Kui 1990. aastal tehti ettepanek direktiivi vastuvõtmiseks, ei eksisteerinud interneti tänapäevases tähenduses, ei olnud otsingumootoreid ega erinevaid programme.³⁰ Sellel ajaperioodil puudusid ulatuslikud sotsiaalvõrgustikud, pilveteenused, asukohapõhised teenused ning paljud muud rakendused.³¹

1990-ndate alguses ja keskpaigas oli internet uudne ning arenemisjärgus, toimivad otsingumootorid olid vähe levinud ja algelised.³² Vaid 1% eurooplastest kasutas kakskümmend aastat tagasi interneti.³³ Sel ajal ei osatud ette kujutada, kui murranguline võib olla areng ning millised muudatused võiksid aset leida. Seoses tehnika ja infoühiskonna arenguga hakkasid internet ning otsingumootorid aina enam arenema. Kasutajate hulk aastatega suurenes ning sellest tulenevalt tõusis ka jagatava ning talletatava info maht, toimus informatsiooni

²⁷ Council of Europe. Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data. ETS No.108, Strasbourg 28/01/1981 (Convention 108).

²⁸ Oluline on märkida, et õigusakti ei ole tühistatud, tegemist on kehtiva ELi Nõukogu instrumendiga.

²⁹ Convention 108, *supra* nota 27, artikkel 8.

³⁰ Jääskinen, *supra* nota 23, p 10.

³¹ European Commission. Why do we need an EU data protection reform? bioethics.medicine.iu.edu/files/8414/2298/1095/Why_do_we_need_an_EU_data_protection_reform.pdf (17.01.2017).

³² Jääskinen, *supra* nota 23, p 10.

³³ Progress on EU data protection reform now irreversible following European Parliament vote, *supra* nota 16.

epideemiline levik. Mitmesuguste andmete jagamine muutus üha lihtsamaks ja mugavamaks erinevatel veebilehtedel. Kuna otsingumootorid muutusid samuti tõhusamaks, võimaldasid need paremini päringuid teostada ning üle maailma veebilehtedelt informatsiooni koguda. Nende vahendusel on võimalikuks muutunud ligipääs piiramatule informatsioonile, mis on kuvatud erinevatel veebilehtedel, vahendades ja tuues esile teabe algsetelt veebilehtedelt, kus teave on avaldatud. Seejuures on otsingumootoritel globaalses mõistes otsustav roll, kuna nende tegevuse tõttu saab veebikasutajatele teave hõlpsasti kättesaadavaks. Kui internetikasutaja teostab otsingumootoris otsingu soovitud teabele, pääseb ta ligi mitmetele allikatele ning suure tõenäosusega ka neile veebilehtedele, kus andmed on avaldatud ning kuhu muul juhul internetikasutaja ei oleks siirdunud või mida ei oleks leidnud.³⁴

1.1.1. Otsingumootorite roll tänapäeval ja inimeste elus

Otsingumootori kasutamine on tasuta, eraldi tasu ei ole selle eest ette nähtud. Kuid miks on teenusepakkujal huvi tasuta teenust pakkuda? Vastus peitub otsingumootorite spetsiifilises ärimudelil. Otsingumootorid on kui analoogid ajalehtedele ja raamatuväljaannetele, mis annavad uudistest, sõnavõttudest ning muust infost või allikast massiliselt informatsiooni edasi.³⁵ Tegelikult pakutakse tasuta teenust vaid ühele osapooltele. Need, kes soovivad informatsiooni paremini esile tuua või kuvada, maksavad selle eest tasu. Lisaks teenitakse tulu ka informatsiooni müümisest. Seega võimaldatakse kasutajatel küll teenust tasuta tarbida, aga enda kohta antakse vastu väärtuslikku informatsiooni — see vahetatakse isikuandmete ning muu teabe vastu.³⁶

Otsingumootorite tegevus on tänapäeval muutunud rohkem andmete tootmiseks. Kõiksugu infot salvestatakse ning selle alusel on võimalik tulevikuprognose teha ning isiku veebikäitumine talletada.³⁷ Kuna Google'i kaubamärgi alla kuulub väga palju erinevaid teenuseid, nagu näiteks Google+, Google Translate, Gmail, Google Drive ja Google Calendar, siis saab teenusekasutaja kohta läbi mitmesuguste teenuste laialdast informatsiooni. Isiku varasema käitumise pinnalt saab luua pildi inimese käitumismustritest ning peegeldada seda ka tulevikku. Juba praegu võib täheldada, et teatud otsingusõna guugeldades ilmuvad sellepõhised reklaamid Facebooki või

³⁴ C-131/12, *supra* nota 18, p 36.

³⁵ Volkoh, E., Falk, D. M. Google: First Amendment Protection for Search Engine Search Results. *Journal of Law, Economics & Policy* Fall 2012, 8, (4), lk 883-900, lk 899.

³⁶ Balkin, J. M. Information Fiduciaries and the First Amendment. *UC Davis Law Review* April 2016, 49 (4), lk 1183-1234, lk 1222.

³⁷ Liiv, *supra* nota 13, lk 644.

Gmaili kasutades ka nendele lehekülgedele. Näiteks kui Google'i otsingumootoris otsida tööpakkumisi, kuvatakse Facebooki uudistevoos sponsoreeritud lehekülgi tööportaalidele.³⁸ Seega on viisid, kuidas isikuandmeid kogutakse, muutunud väga keeruliseks ning neid ei ole lihtne tuvastada.³⁹

Otsingumootorid toovad esile kõik internetis ligipääsetava informatsiooni⁴⁰ ning see on kaasa toonud ka võimalikud ohud. Inimesed on enda privaatsuse tagamise tõttu mures,⁴¹ ligi 67%-i ELi kodanikest tunnevat muret, et nad ei oma täielikku kontrolli enda andmete üle internetis.⁴² Juba kord internetti laetud andmed jäävad määramata ajaks ka tulevikus kättesaadavaks, otsingumootorid seostavad ja toovad need esile ning otsingurobotid käivad veebilehtedelt iga teatava ajaperioodi⁴³ tagant üle. Lisaks jätavad isiku liikumised veebisaitide vahelt maha jälje küpsistena, mida veebilehekülje teenusepakkujal on võimalik kasutada.⁴⁴ Ka programmide ja rakenduste alla laadimine talletab isiku kohta andmed. Tihti nõutakse seadmesse alla laadimisel ligipääsu mitmetele isikuandmeid sisaldavate aspektideni, näiteks kontaktidele või pildialbumitele. Samuti nõuavad mitmesugused aplikaatsioonid vajalikust teabest isegi rohkem andmeid, kui toimimiseks tarvis.

Sotsiaalvõrgustikega liitudes jagatakse seal enda kohta vabatahtlikult mitmesuguseid isikuandmeid, laetakse üles pilte ning luuakse sõbrasuhteid. Tegevused võimaldavad teenusepakkujal kindlaks teha, milline on kasutaja ning kes on tema tutvusringkond. Seesuguste andmete omavahel seostamine võimaldab isikust väga hea profiili vormida ning teenusepakkujal kasutajale lisateenuseid pakkuda, näiteks reklaami. Kuna kogutud andmed on väärtuslikud ning nende põhjal on võimalik kindlaks teha isikute eelistused, saab teenusepakkuja informatsiooni müüa reklaamiagentuuridele. Näiteks saaks Google pankade jaoks luua võimaluse isiku

³⁸ Kirjeldatud protsess viitab küpsiste kasutamisele, kuid käesolevas töös ei analüüsita antud teemat rohkem süvitsi. „Küpsis (*cookie*) on väikesemahuline tekstifail, mille veebiserver saadab kasutaja veebilehitsejale ja mis salvestatakse kasutaja arvuti kõvakettale.“ Andmekaitse inspeksioon. Küpsised, 30.04.2014. www.aki.ee/et/kupsised (24.02.2017).

³⁹ Euroopa Komisjon. Terviklik lähenemisviis isikuandmete kaitsele Euroopa Liidus, 04.11.2010, lk 2. ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/0006/com_2010_609_et.pdf (05.02.2017).

⁴⁰ Oluline on märkida, et otsingumootorid toovad internetis kättesaadavast teabest esile vaid selle informatsiooni, mille on veebilehe omanik kättesaadavaks teinud. Veebilehe omanik saab teatud sisu muuta otsingumootorites kättesaamatuks, kasutades faili *robots.txt*. Antud kontekstis on silmas peetud kogu internetis leiduvat informatsiooni, millele on otsingurobotitel tagatud ligipääs. Google. Roomamine ja indekseerimine. www.google.com/intl/et/insidesearch/howsearchworks/crawling-indexing.html (01.02.2017).

⁴¹ Chen, H., Beaudoin, C. E., Hong, T. Protecting Oneself Online. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 23.03.2016, 93 (2), lk 409 - 429, lk 410.

⁴² European Commission. Special Eurobarometer 431. Data Protection, 2015, lk 12. ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_431_en.pdf (10.04.2017).

⁴³ See, millise intervalliga otsingurobot üle teatud veebilehe roomab, ei ole kindlaks määratud.

⁴⁴ Liiv, *supra* nota 13, lk 644.

veebikäitumise talletamiseks. Sellisel moel saaksid pangad põhjalikku informatsiooni isiku eelnevast käitumismustrist ning hea võimaluse kohaldada vastutustundliku laenamise printsiipi. Seega on ajaga oluliselt muutunud see, kuidas andmeid kogutakse, säilitatakse ja jagatakse.⁴⁵

Teenusepakkujad, sealhulgas otsingumootorid, omavad väga palju informatsiooni kasutajate kohta. Seejuures on kasutajad vähe teadlikud võimalustest, mis nende kohta kogutud informatsiooniga teha saab. Eelnevalt nimetatud näited on vaid mõned vähestest võimalustest, mida kogutud teabega ette võtta. Otsingumootoril on lihtne jälgida igat veebis astutud sammu, külastatud veebilehekülge või otsitud märksõna. Kasutajad ei ole sageli teadlikud, kuidas nende andmeid kasutatakse ning millises mahus neid kogutakse.⁴⁶ Keeruline on jälgida, et andmed mida kasutatakse ei läheks kasutaja huvidega vastuollu. Kuna inimesed on sellistest teenustest väga sõltuvad ning vajavad neid, siis vaikimisi loodetakse, et isikute kohta kogutud informatsiooni ei kasutata õigetel eesmärkidel või viisil, mis võiks kasutajat kahjustada.⁴⁷

Isiku kohta mitmetel veebisaitidel paiknevat teavet, sealhulgas isikuandmeid on võimalik väga hõlpsasti kasutada ning sellega seatakse ohtu isiku üks põhiõiguseid – privaatsusõigus. Näiteks isiku nime Google otsingumootorisse sisestades annab Google päringule vasted, millistel veebilehtedel on antud isiku nime kasutatud või mainitud. Erinevad veebilehed võivad vasteks anda mitmesugust informatsiooni, sealhulgas isikuandmeid, mille kuvamist andmesubjekt ei soovi. Täiendavalt võib esile kerkida informatsioon, mida otsija muidu ei oleks leidnud või selleni oleks olnud raske jõuda. Eelnevast tulenevalt vormib mitmesuguste andmete rohkus isikust detailsema profiili.⁴⁸ Kuna selline võimalus on avaldunud seoses interneti arenguga ning andmesubjekti enda teadmata, ohustab see inimese õigust privaatsusele ning tihti ei ole inimesel endal andmete üle kontrolli. Lisaks on oluline märkida, et vasteks võib osutada igasugune informatsioon, ka selline, mis ei ole tõene, relevantne või asjakohane. Täpsemalt analüüsitakse isikuandmete olemust ning legaaldefiniitsiooni 1.2. peatükis.

⁴⁵ O'Brien, R., Privacy and security: The new European data protection regulation and its data breach notification Requirements. Business Information Review 2016, lk 81-84, lk 81.

⁴⁶ Oluline on märkida, et kasutajad võiksid olla teadlikud, kuidas nende andmeid kasutatakse, aga valitakse mitte olla teadlikud. Andmete kasutamine on kirjas aplikatsiooni või sotsiaalmeediakanali privaatsuspoliitikas. Neid kasutades või aplikatsiooni allalaadimisel nõustatakse tihtipeale tingimustega ilma neid läbi lugemata.

⁴⁷ Balkin, *supra* nota 36, lk 1222.

⁴⁸ Article 29 data protection working party, Guidelines on the implementation of the court of justice of the European Union judgement on "Google Spain and Inv. v. Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) and Mario Costeja González" C-131/12, 26.11.2014, lk 5. ec.europa.eu/justice/data-protection/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2014/wp225_en.pdf (30.03.2017).

Otsingumootorid ise ei loo isikupõhist veebis kättesaadavat informatsiooni, vaid on info vahendajateks. Google'i näite baasilt indekseerib⁴⁹ Google kõiki maailmas leiduvaid internetilehekülgi. See protsess toimub automatiseeritult ning arvutiprogrammide vahendusel. Veebiämblikud või indekseerimisrobotid otsivad metoodiliselt ja sirvivad veebilehtede sisu automaatselt, et kõikjal leiduvat teavet otsingutulemuse vastena kuvada.⁵⁰ Google „roomab“ ehk külastab erinevaid veebilehti, analüüsides internetilehekülgi ning jälgides neil lehtedel olevaid linke. Seejärel „roomavad“ robotid ka neile linkidele ning toovad internetilehekülgede kohta teavet Google'i serveritesse.⁵¹ Serverite kaudu muutub informatsioon otsingumootorist otsingu teostamisel kasutajale kättesaadavaks.

Vastavalt sellele, millist informatsiooni Google internetist leiab, luuakse isikust teatav kuvand. Kuvatav vaatepilt sõltub sellest, millist teavet otsingumootorite algoritmid peavad oluliseks ning kui kõrgelt nad teavet hindavad.⁵² Eelkõige on olulised esimestel kohtadel olevad allikad, mis on kuvatud esimese kümne veebilehe seas. Need loovad isiku olemusest esmase virtuaalse pildi.⁵³ Otsingutulemusest esilekerkivad tulemused on aktuaalseks muutunud just näiteks tööle kandideerimise puhul. Potentsiaalsed tööandjad guugeldavad sageli isiku nime, et teha kindlaks, millise inimesega on tegemist. Kui tulemustest ilmneb kandidaadi kahjuks kõnelev informatsioon või muu varasemast ajast pärit negatiivne teave, tehakse eelselekteerimisega mõnedes ettevõtetes esmane valik uue töötaja värbamisel. Mõne minevikus aset leidnud sündmuse tõttu võidakse isiku kandidatuur välistada, isegi kui informatsioon ei ole enam asjakohane või tõene. Seetõttu seab internetis leiduv kohati kontrollimatu info ohtu isiku professionaalse karjääri, identiteedi ja õiguse privaatsusele. Digitaalne ajalugu võib mõjutada võimalusi tulevikus ning muuta isiku mainet, vaatamata sellele, et tegemist on personaalse info.⁵⁴

Tulenevalt eelnevast võib internetis kuvatav informatsioon mõjuda isikule ebasoodsalt. Otsingumootor võib isiku profiili ja andmeid kuvades avaldada isikule rohkem negatiivset mõju kui algallikas avaldatud info.⁵⁵ Seetõttu võib isikutel olla huvi oma nimega seonduvad tulemused otsingumootorist otsingutulemuste seast eemaldada. Kõnealust võimalust analüüsitakse

⁴⁹ Indekseerimine on sõnade ja väljendite kindlaks tegemine peale andmebaasi salvestamist. See on vajalik selleks, et määrata kindlaks, mis antud veebilehega kõige paremini seostub ja seda kirjeldab.

⁵⁰ C-131/12, *supra* nota 18, p 43.

⁵¹ Roomamine ja indekseerimine, *supra* nota 40.

⁵² Isom, D. Google search and the "right to be forgotten". ProQuest Dissertations Publishing 2015, lk 10.

⁵³ Wired. You are what google says you are, 02.11.09. www.wired.com/2009/02/you-are-what-go/ (12.02.2017).

⁵⁴ Ambrose, M. L., Ausloos, J. The Right to Be Forgotten Across the Pond. *Journal of Information Policy* 2013, 3, lk 1-23, lk 2.

⁵⁵ Youm, *supra* nota 3, lk 282.

detailsemalt edasistes alapeatükkides ning selgitatakse välja kas ja millised valikuvõimalused on isikutel digimaailmas?

1.2. Isikuandmed ning privaatsusõigus

1.2.1. Isikuandmete määratlus

Mõistmaks andmekaitsemäärusest tulevat õigust andmete kustutamisele, on tarvis lahti mõtestada, mida peetakse silmas andmete all. Mõisted isiklik ja avalik annavad edasi andmete puhul nende staatuse, määravad milliste ja kui tundlike andmetega on tegemist. Näiteks tänaval kõndivate inimeste sugu on üldjoontes alati teada ning seda informatsiooni võib pidada avalikuks. Seevastu ei ole võimalik inimese veendumusi tänaval jalutades kindlaks teha, selleks on tarvis inimesega vestelda või informatsiooni otsida.⁵⁶

EL õigusruumis on isikuandmete mõiste defineeritud andmekaitsemääruse artikli 4 punktis 1, mille kohaselt on isikuandmed

„igasugune teave tuvastatud või tuvastatava füüsilise isiku ehk andmesubjekti kohta. Sealhulgas on tuvastatav füüsiline isik käsitletud isikuna, keda saab otseselt või kaudselt tuvastada,⁵⁷ eelkõige sellise identifitseerimistunnuse põhjal nagu nimi, isikukood, asukohateave, võrguidentifikaator või selle füüsilise isiku ühe või mitme füüsilise, füsioloogilise, geneetilise, vaimse, majandusliku, kultuurilise või sotsiaalse tunnuse põhjal“.⁵⁸

Tulenevalt eelnevast saab andmesubjekti all silmas pidada vaid füüsilist isikut. Juriidilist isikut määruse artikkel ei käsitle, lisaks puuduvad juriidilisel isikul nõutud identifitseerimistunnused ja enesemääramisvõime. Füüsiliste isikute puhul on andmekaitsemääruse preambula punkti 51 kohaselt ka mõned erilisemat tähelepanu vajavad andmeliigid. Need on tundlikumad põhiõiguste- ja vabaduste seisukohalt ning seetõttu vajavad erilisemat kaitset ja regulatsiooni. Seesuguste andmete puhul on tegemist delikaatsete andmetega. Andmekaitsemääruse artikli 9 lõike 1 kohaselt peetakse andmete eriliikideks ehk delikaatseteks andmeteks isikuandmeid,

⁵⁶ Marx, G. A. Privacy. Blackwell Encyclopedia of Sociology, Ritzer, G (toim). Blackwell Publishing, 2007.

⁵⁷ Direktiiv märgib, et füüsiline isik on isik, keda saab otseselt või kaudselt tuvastada. Otseselt tuvastamine hõlmab isiku nime järgi identifitseerimist. Kaudne tuvastamine tähendab eelkõige seda, et isik tuvastatakse temaga seotud asjaolude põhjal, näiteks telefoninumbri, video või asukoha ja muu tunnuse kombinatsiooniga.

⁵⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, *supra* nota 15.

„[...] millest ilmneb rassiline või etniline päritolu, poliitilised vaated, usulised või filosoofilised veendumused või ametiühingusse kuulumine, geneetilised andmed, füüsilise isiku kordumatuks tuvastamiseks kasutatavad biomeetrilised andmed, terviseandmed või andmed füüsilise isiku seksuaalelu ja seksuaalse sättumuse kohta.“⁵⁹

Andmekaitse direktiiv sätestab isikuandmete legaalse definitsiooni sarnasena, kuid selles ei ole nimetatud kõiki määruses olevaid identifitseerimistunnuseid. Mainimata on sellised tunnused, nagu nimi, asukohateave ning võrguidentifikaator, mis on ajaga aktuaalseks muutunud. Direktiivi kohaselt on kitsam ka delikaatsete isikuandmete määratlus, nende all peetakse silmas

„[...] isikuandmeid, mis paljastavad rassilise või etnilise päritolu, poliitilised vaated, usulised või filosoofilised veendumused, ametiühingusse kuulumise, ning tervislikku seisundit või seksuaalelu [...]“.⁶⁰

Lähtuvalt eelnevast ei saa isikuandmeteks lugeda isikuga otseselt mitteseostatavat informatsiooni, nagu näiteks statistilistel või uurimuslikel eesmärkidel kogutud infot. Igasugune info, mis ei ole isikuga seostatav, kas kaudselt või otseselt, ei ole käsitlev isikuandmetena. Oluline on välja tuua, et isikuandmete puhul võivad need olla mistahes vormis või viisil. Õigusaktid ei sätesta isikuandmete kaitse puhul konkreetset vormingut ning seetõttu tuleb seda kontseptsiooni laiemalt lahti mõtestada. Järelikult võib teave esineda näiteks kas kirjana, pildina, dokumendina, audiofailina, videona või muu seesugusena.⁶¹ Erinevas vormingus allikad võivad anda isiku kohta samaväärset informatsiooni ning seetõttu tuleb neid käsitleda üheselt. Isikuandmetena saab erinevas vormis esineda teave vaid juhul, kui isik on eristatav ja seotav. Mitteseostatavat informatsiooni ei saa käsitleda isikuandmetena ning see ei kuulu andmekaitse direktiivi ega määruse haldusalasse. Sellidel juhul on tegemist anonüümsete andmetega. Seega on isikuandmed isiku „omad“ seni, kuni on tegemist eristatavate ja isikuga seostatavate andmetega.

⁵⁹ *Ibid.*

⁶⁰ Parlamendi ja nõukogu direktiiv 95/46/EÜ, *supra* nota 10, artikkel 8, lõige 1.

⁶¹ Artikli 29 alusel loodud andmekaitse töörühm. Arvamus 4/2007 isikuandmete mõiste kohta, 20.06.2007. ec.europa.eu/justice/policies/privacy/docs/wpdocs/2007/wp136_et.pdf (24.02.2017).

1.2.2. Privaatsusõiguse ja isikuandmete kaitse seos

Isikuandmed ning nende kaitse on tugevalt seotud isiku privaatsusõigusega ning viimast võib sealhulgas nimetada andmekaitse tuumaks.⁶² Paraku seab andmete avaldamine ohtu privaatsuse ning seetõttu on probleemiks andmete kogumine, töötlemine, salvestamine ükskõik millisel kujul. Samuti asjaolu, et andmed võib kolmas osapool interneti üles laadida ning andmesubjekt ei pea toimingut aktsepteerima. Eelnev hõlmab isikute virtuaalse identiteedi moonutamist ning sõltuvalt kasutajate arvust teatavas riigis võib isiku rohkem esile tuua.⁶³ John Hendel on öelnud, et „*We live naked on the Internet*“⁶⁴ ehk internetis elame me alasti⁶⁵ ning andmed elavad seal igavesti.⁶⁶ Kuna andmete talletamine on suuremahuline, siis internetis elavad inimesed tõepoolest justkui „alasti“ ning suurt osa informatsioonist kuvatakse ka otsingumootorites, mille vahendusel on märkimisväärsele osale allikatest kiire ja lihtne ligipääs.

Isiku privaatsust on käsitletud alates 1890. aastast, mil seadusandjalt nõuti privaatsusõiguse tunnustamist kui „õigust olla üksi“.⁶⁷ Üheks vanimaks ja olulisemaks dokumendiks ELi tasandil on Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon⁶⁸ (edaspidi: konventsioon). Regulatsiooni vastu võtmiseks loodi Winston Churchilli algatusel 1949. aastal Euroopa Nõukogu, mille põhikiri allkirjastati kümne riigi poolt.⁶⁹ Euroopa Nõukogu eesmärgiks oli arendada põhiõigusi terves Euroopas. 1950. aastal loodi esimene õiguslik dokument, Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon.

Konventsiooni artikkel 8 sätestab, et „Igaühel on õigus sellele, et austataks tema era- ja perekonnaelu ja kodu ning sõnumite saladust.“⁷⁰ Konventsiooni artiklist on üle võetud Eesti õiguses kehtiv põhiseaduslik õigus eraelu puutumatusel. Seega tagab konventsioon aluse privaatsusõiguse kaitseks ning sellest tulenevalt saab isik õiguse, et tema isikuandmetesse ei sekkutaks ja vajadusel võtta kasutusele õiguskaitsevahendid. Ühtlasi tagab ELi toimimise lepingu artikkel 16 isikuandmete kaitse, mille kohaselt „Igaühel on õigus oma isikuandmete

⁶² Pilving, I. Õigus isikuandmete kaitsele. *Juridica* 2005, 8, lk 532-536, lk 535.

⁶³ Mida väiksema elanikkonnaga riigiga on tegemist, seda suurem on tõenäosus, et inimesed on teineteisest rohkem teadlikud ning anonüümseks jäämine on raskendatud.

⁶⁴ Ambrose, M. L. It's About Time: Privacy, Information Life Cycles, and the Right to Be Forgotten. *Stanford Technology Law Review* 2013, 16 (2), lk 369-422, lk 394 viidatud *The Atlanticus* (Hendel, J. In Europe, a Right to Be Forgotten Trumps the Memory of the Internet, *The Atlantic*, 03.02.2011).

⁶⁵ Tegemist on autori tõlkega.

⁶⁶ Ambrose (2013), *supra* nota 64, lk 394.

⁶⁷ Tupay, P. K. Õigusest eraelule kuni andmekaitse üldmääruseni ehk tundmatu õigus isikuandmete kaitsele. *Juridica* 2016, nr 4, lk 227-240, lk 228.

⁶⁸ Euroopa Nõukogu. Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsioon, Rooma 4.11.1950.

⁶⁹ Glon, *supra* nota 25, lk 473.

⁷⁰ Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsioon, *supra* nota 68.

kaitsele.⁷¹ Teisalt on oluliseks isikuandmete kaitse allikaks ELi põhiõiguste harta⁷² (edaspidi: harta). Tegemist on ainsa maailma tasandil õigusaktiga, milles on omaette õigusena ära märgitud isikuandmete kaitse õigus.⁷³ Deklaratsioonina võeti see vastu 2000. aastal, aga ELi lepingu ebaõnnestumise tagajärjel hartat vastu ei võetud — see jõustati 2009. aastal Lissaboni lepinguga.⁷⁴ Harta artikkel 8 lõige 1 sätestab, et „Igaühel on õigus oma isikuandmete kaitsele.“⁷⁵ Lisaks sätestab sama artikli lõige 2, et

„Selliseid andmeid tuleb töödelda asjakohaselt ning kindlaksmääratud eesmärkidel ja asjaomase isiku nõusolekul või muul seaduses ettenähtud õiguslikul alusel. Igaühel on õigus tutvuda tema kohta kogutud andmetega ja nõuda nende parandamist.“⁷⁶

Lisaks annab harta artikkel 7 igäihele õiguse, et „[...] austataks tema era- ja perekonnaelu, kodu ja edastatavate sõnumite saladust.“⁷⁷ Viimane kattub konventsiooni artikliga 8 ning sisuliselt tagab sama õiguse — privaatsusõiguse kaitse. Andmekaitse puhul on harta mõlemad artiklid, nii 7 kui ka 8 äärmiselt olulised, kuna andmekaitseregulatsioonide eesmärk on neid põhimõtteid kaitsta ning tagada isikutele kaitse tagamiseks asjakohased võimalused.

Täiendavalt sätestab andmekaitsemääruse preambula punkt 1, et „Füüsiliste isikute kaitse isikuandmete töötlemisel on põhiõigus.“⁷⁸ Preambula sama punkti teine lause rõhutab, et lisaks harta artiklile 8 tuleneb isikuandmete kaitse õigus ka ELi lepingu artiklist 16, mis sätestab isikuandmete kaitse. Seega on igaühel põhiõigusena õigus isikuandmete kaitsele ning seda toetavad ELi olulised õigusaktid, nii konventsioon kui ka harta. Privaatsusõigus on seega tugevalt isikuandmete kaitsega seotud ning andmekaitsealased regulatsioonid tagavad selle õiguse kaitse. Regulatsioonide ajakohasuse ja korrektsuse puhul privaatsusõiguse riivet ideaalses maailmas tekkida ei tohiks. Vaatamata sellele, kas privaatsusõiguse puhul peetakse silmas e-privaatsust või privaatsust avalikus elus ja mujal,⁷⁹ on mõlema puhul tegemist põhiõigusega ning see on ELi tasandil kaitstud.

⁷¹ ELTL, *supra* nota 12.

⁷² Euroopa Liidu põhiõiguste harta, 2012/C 326/02, 26.10.2012.

⁷³ Tupay, *supra* nota 67, lk 231.

⁷⁴ *Ibid.*, viide 47 viidatud Laffranque'is (Laffranque, J. Lissaboni leping: väliselt olemasoleva lepingu reform, kuid sisult siiski põhiseadus? Riigikogu toimetised 2008 (17), lk 59-67).

⁷⁵ Euroopa Liidu põhiõiguste harta, *supra* nota 72.

⁷⁶ *Ibid.*

⁷⁷ *Ibid.*

⁷⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, *supra* nota 15.

⁷⁹ Youm, *supra* nota 3, lk 275.

1.3. Internetikasutaja on teenusepakkuja ees kui „avatud raamat“

1.3.1. Google Spain kohtuotsus C-131/12

Seoses tehnoloogia ja digitaalmaailma murrangulise arenguga on muutunud isikute võime enda andmeid kaitsta. Lähtuvalt käesoleva töö alapeatükis 1.1. analüüsitud infotehnoloogilisest arengust, on internet muutunud massiliseks informatsiooniallikaks. Inimesed esitavad informatsiooni päringuid otsingumootoritele, mis annavad teabele vasteid. Protsess ei loo eraldiseisvat sisu ega soovitud andmeid, vaid vahendab teenusepakkujana soovitud lehekülgi ning loob otsingutulemustega viited sobivatele allikatele. Teenusepakkuja ei selekteeri ega kontrolli vahendatavat sisu ning isikuandmeid ei eristata muust informatsioonist. See toimub automatiseeritud protsessi raames ning esile tuuakse kõik allikad, sõltumata asjakohasusest, info korrektsusest ja vanusest.

Otsingumootorite laiaulatusliku leviku ja arenguga seoses jõudis Euroopa Kohtusse 09.03.2012. eelotsusetaotlus, milles Audiencia Nacionali⁸⁰ soovis saada vastuseid ja tõlgendusi andmekaitseDirektiivi sätete kohta ning lahendada Gonzálezze kaebus Google Spaini ja Google Inc.'i peale. Kaebuse sisuks oli asjaolu, et Mario Costeja González andmed avaldusid Google'i otsingumootoris tema nime sisse trükkimisel. Nimelt oli Hispaanias, täpsemalt Kataloonias väga suure levikuga ajaleht La Vanguardia Ediciones SL (edaspidi: Vanguardia), mille 1998. aasta 9. märtsi väljaandes olid avaldatud teated Gonzálezze sotsiaalkindlustusvõlgade tõttu arestitud kinnisvara enampakkumise kohta. Ajalehe sisu oli internetis kättesaadavaks tehtud ning Gonzálezze nime otsingumootorisse sisestades kuvati viited antud teatele.⁸¹ Seega lõi otsingumootor Gonzálezzest kuvandi, mis tõi esile tema võlad ning mitte informatsiooni, et juhtum ei ole enam aktuaalne ning on ammu lahendatud.

Kuivõrd informatsioon, mis puudutas tema vara arestimist, oli juba aastaid tagasi lahenduse leidnud ning ei omanud enam tähtsust, nõudis González selle info kaotamist. Ta soovis, et Vanguardia eemaldaks vastavad leheküljed või muudaks neid sellisel moel, et tema isikuandmed ei oleks enam avalikult kättesaadavad või kasutataks otsingumootorite võimalusi, et tema isikuandmeid kaitsta. Täiendavalt soovis González, et Google eemaldaks või peidaks tema andmed, et neid ei kuvataks enam otsingutulemuste seas ega viitaks antud ajalehele.⁸²

⁸⁰ Asutuse näol on tegemist Hispaania kohtuga.

⁸¹ C-131/12, *supra* nota 18, p 14.

⁸² *Ibid*, p 15.

Esmalt esitas González Google'i kohta 2010. aastal kaebuse Agencia Española de Protección de Datos (edaspidi: AEPD)⁸³, kes leidis, et Vanguardia on teabe seaduslikult avaldanud. Info avaldamine toimus töö- ja sotsiaalministeeriumi korraldusel ja selle eesmärgiks oli enampakkumise võimalikult efektiivne esiletõstmine. AEPD rahuldab González kaebuse Google'i osas, leides, et andmekaitset käsitlevad õigusaktid kehtivad ka otsingumootoritele, kuna nende puhul on tegemist vastutavate töötlejatega. Seega oli AEPD seisukohal, et Google eemaldaks soovitud andmed ja keelaks neile juurdepääsu, kuna need võivad riivata isiku põhiõigust tema isikuandmete kaitsele. Google Spain ja Google Inc. sellega ei nõustunud, kuna otsingumootorid vaid töötlevad internetis leiduvat informatsiooni ning ei erista isikupõhist informatsiooni muust teabest. Isegi kui otsingumootoreid võiks pidada andmete töötlejateks, ei saa seesugust teenust pakkuvaid ettevõtteid pidada vastutavateks töötlejateks, kuna neil puudub andmete sisu ja kontroll nende üle.⁸⁴ Seetõttu esitasid Google Spain ja Google Inc. kaebused Audiencia Nacionalile. Kuna Audiencia Nacionali leidis, et andmekaitseDirektiivi sätteid vajavad seoses seoses tehnoloogia arenguga kaasaegset tõlgendamist, esitati Euroopa Kohtule eelotsusetaotlus, kus sisuliselt sooviti saada vastuseid küsimustele:⁸⁵

- 1) Kas andmekaitseDirektiivi artikli 4 lõike 1 punkti a⁸⁶ kohaselt toimub andmete töötlemine asutuse tegevuse raames, kui otsingumootori haldaja asutab liikmesriigis filiaali või tütarettevõtja, mille eesmärk ei ole otseselt seotud andmete indekseerimise või säilitamisega?
- 2) Kas otsingumootorite tegevust saab pidada andmekaitseDirektiivi raames isikuandmete töötlemiseks direktiivi 95/46 artikli 2 punkti b⁸⁷ tähenduses, kui jah, siis kas otsingumootori haldaja on vastutav töötleja?
- 3) Kas andmekaitseDirektiivi artikli 12 punkti b⁸⁸ ja artikli 14 esimese lõigu punkti a⁸⁹ kohaselt saab andmesubjekt otsingumootorilt nõuda, et otsingumootor kõrvaldaks

⁸³ Tegemist on Hispaania andmekaitseametiga.

⁸⁴ Samale seisukohale jõudis ka kohtujurist Jääskinen, kuna vastutavaks töötlejaks saab andmete töötlejat pidada sellisel juhul, kui töötleja teab, milliseid isikuandmeid ta töötleb ja miks ta neid töötleb. Jääskinen, *supra* nota 23.

⁸⁵ C-131/12, *supra* nota 18, p-id 16-18.

⁸⁶ Artikli 4 lõike 1 punkti a kohaselt kohaldatakse isikuandmete töötlemise puhul siseriiklikke norme, kui andmeid töödeldakse vastutava töötleja asutuse tegevuse raames. Ning kui vastutav töötleja on registreeritud mitmes liikmesriigis, peab vastutav töötleja tagama, et vastavad asutused liikmesriikides järgiksid kohalikke regulatsioone. Parlamendi ja nõukogu direktiiv 95/46/EÜ, *supra* nota 10.

⁸⁷ Isikuandmete töötlemine on „[...] iga isikuandmetega tehtav toiming või toimingute kogum, olenemata sellest, kas see on automatiseeritud või mitte, näiteks kogumine, salvestamine, korrastamine, säilitamine, kohandamine või muutmine, väljavõtete tegemine, päringu teostamine, kasutamine, üleandmine, levitamine või muul moel avaldamine, ühitamine või ühendamine, sulgemine, kustutamine või hävitamine.“ *Ibid.*

⁸⁸ Artikli 12 punkt b sätestab, et andmesubjektil on õigus vastutavalt töötlejalt nõuda andmete parandamist, kustutamist või andmete sulgemist, mis ei vasta direktiivi sätetele ja on ebatäielikud või ebaselged. *Ibid.*

andmesubjekti nime põhjal tehtud otsingu põhjal tulemused, mis viitavad andmesubjektile, kui neis sisalduv teave võib andmesubjektile kahjulik olla või kui ta soovib, et see teave kustutataks?⁹⁰

Euroopa Kohus jõudis analüüsi tulemusena vastusteni. Esimese küsimuse raames jõuti järeldusele, et

„[...] isikuandmete töötlemine toimub liikmesriigi territooriumil paikneva vastutava töötaja asutuse tegevuse raames, kui otsingumootori haldaja asutab liikmesriigis filiaali või tütarettevõtja, mille eesmärk on tagada otsingumootori reklaampinna turustamine ja müük ja mille tegevus on suunatud selle liikmesriigi elanikele.“⁹¹

Isegi kui Google'i serverid asuvad väljaspool ELi, siis kohalduvad ELis asutatud filiaalile või tütarettevõtjale ELi regulatsioonid, kui asutus tegeleb ELis vaid reklaamipinna pakkumisega otsingumootoris. Seega tegi kohtuotsus kindlaks, et teenusepakkuja serveri asukoht ei oma tähtsust — kui väljastpoolt ELi pakutakse teenuseid ELi tarbijatele, siis sellegipoolest kohaldatakse ELi sätteid.⁹² Seega Google Inc. asutatud filiaal Google Spain tegeleb andmete töötlemisega, vaatamata sellele, et filiaali eesmärgiks on vaid reklaami müük.

Teise küsimuse raames jõudis Euroopa Kohus järelduseni, et otsingumootorite tegevust saab pidada isikuandmete töötlemiseks andmekaitseDirektiivi artikli 2 punkti b mõistes, kui võrd otsingumootor leiab, indekseerib automaatselt, säilitab ajutiselt ja teeb internetikasutajatele kättesaadavaks informatsiooni, kui see sisaldab isikuandmeid.⁹³ Kuna andmekaitseDirektiivi artikli 2 punkti b sisu märgib, et töötlemiseks võib nimetada isikuandmetega tehtavaid toiminguid, on need automatiseeritud või mitte, siis otsingumootorite tegevus kuulub antud sätte haldusalasse. Sellega seoses on jõustunud ka Euroopa kohtu lahend *Lindqvist*,⁹⁴ mille kohaselt isikuandmete veebilehele panemine on just seesugune töötlemine.⁹⁵ Vastuvaks töötlejaks saab otsingumootorit pidada seetõttu, et andmekaitseDirektiivi artikli 2 punkt d märgib, et vastutav

⁸⁹ Artikli 14 punkt b sätestab, et andmesubjektile on õigus maksmata avaldada vastuväiteid isikut puudutavate andmete töötlemise osas, kui andmeid soovitakse kasutada otseturustamisel. Lisaks on andmesubjektile õigus saada teavet enne, kui andmed esimest korda kolmandatele isikutele kättesaadavaks tehakse või kasutatakse neid andmesubjekti nimel otseturustamiseks. Vastuväiteid on võimalik esitada sellise avaldamise ja kasutamise osas. *Ibid.*

⁹⁰ C-131/12, *supra* nota 18.

⁹¹ C-131/12, *supra* nota 18, p 60.

⁹² European Commission. Factsheet on the “Right to be Forgotten” ruling (C-131/12). ec.europa.eu/justice/data-protection/files/factsheets/factsheet_data_protection_en.pdf (27.03.2017).

⁹³ C-131/12, *supra* nota 18, p 41.

⁹⁴ EKo 06.11.2003, C-101/01, *Lindqvist*, p 25.

⁹⁵ C-131/12, *supra* nota 18, p-d 25-26.

töötleva on „füüsiline või juriidiline isik, riigiasutus, esindused või mõni muu organ, kes määrab üksi või koos teistega kindlaks isikuandmete töötlemise eesmärgid ja vahendid [...]“.⁹⁶ Kuna tegevuse töötlemise eesmärgid ja vahendid määrab kindlaks otsingumootori haldaja, siis saab otsingumootori haldajat seetõttu pidada vastutavaks töötlevaks.⁹⁷

Kolmanda küsimuse raames jõudis Euroopa Kohus otsuseni, et andmekaitse direktiivi artikli 12 punktis b ja artikli 14 esimese lõigu punktis a ette nähtud õiguste tagamiseks peab otsingumootori haldaja eemaldama tulemused, mis viitavad veebilehtedele ning mis sisaldavad teavet andmesubjekti kohta, isegi kui materjali avaldamine algsetel veebilehtedel on seaduslik.⁹⁸ Teisalt, kui „[...]“ kõiki asjaolusid silmas pidades ei ole see teave adekvaatne, ei ole või enam ei ole asjakohane või on otsingumootori haldaja poolt töötlemise eesmärgi arvestades ülemäärane, tuleb see teave ja vastavad lingid otsingutulemuste loetelus kustutada.⁹⁹

Lisaks leidis kohus kolmandale küsimusele vastamisel, et üksikisiku privaatsusõigused kaaluvad üles otsingumootori haldaja majandushuvid ning „[...]“ üldsuse huvi vastava isiku nime põhjal tehtud otsinguga seda teavet leida.¹⁰⁰ Kohus täpsustas, et „õigus olla unustatud“ ei ole absoluutne ning iga juhtum nõuab eraldi individuaalset lähenemist.¹⁰¹ Kohus tõi samuti esile asjaolu, et andmete eemaldamise tingimuseks ei saa olla olukord, et andmete avaldamine tekitab isikule kahju või oli piiritletud vaid olukorraga, kus andmed olid ebaõiged. Seega saab andmete eemaldamist taotleda ka siis, kui „[...]“ andmed on nende töötlemise kunagisi eesmärgi ja möödunud aega arvestades ülemäärased ning ei ole käesoleval ajal enam asjakohased.¹⁰² Sisuliselt tugines kohus kolmandale küsimusele vastamisel direktiivi artiklile 6, mille punkti 1 kohaselt isikuandmete töötlemisel on teatavad kriteeriumid¹⁰³ ning nende täitmise tagab artikli punktist 2 tulenevalt vastutav töötleva.

Lähtudes eelnevast seab kohus andmesubjekti õigused kõrgemale tasemele eraettevõtja majanduslikest õigustest. Andmete töötlemine hõlmab isiku õigusi privaatsusele ja andmete

⁹⁶ Parlamendi ja nõukogu direktiiv 95/46/EÜ, *supra* nota 10.

⁹⁷ C-131/12, *supra* nota 18, p 41.

⁹⁸ *Ibid*, p 88.

⁹⁹ *Ibid*, p 94.

¹⁰⁰ *Ibid*, p 99.

¹⁰¹ C-131/12, *supra* nota 18.

¹⁰² Värvi, A. Euroopa Kohtu Google'i otsus ja isiku õigus olla unustatud, 10.12.2014, lk 3. www.riigikogu.ee/wpcms/wp-content/uploads/2015/01/Teemaleht_20_2014.pdf (08.02.2017).

¹⁰³ Artikli 6 lõige 1 sätestab, et isikuandmeid peab töötleva õiglaselt ja seaduslikult, need peavad olema piisavad, asjakohased ega või ületada otstarbe piire, milleks neid kogutakse. Andmeid peab koguma „[...]“ täpselt ja selgelt kindlaksmääratud ning õiguspärastel eesmärkidel ega töödelda hiljem viisil, mis on vastuolus kõnealuste eesmärkidega“ ning andmed peavad seejuures olema täpsed ja vajadusel ajakohastatud. Parlamendi ja nõukogu direktiiv 95/46/EÜ, *supra* nota 10.

töötlemist ei õigusta ettevõtte majandushuvi.¹⁰⁴ Argumenti toetab andmekaitse direktiivi preambula punkt 33, mille kohaselt ei tohiks eraelu puutumatust rikkuvaid andmeid töödelda ilma andmesubjekti selgesõnalise loata. Vaatamata sellele peab asjakohaste õiguste ja huvide vahel valitsema tasakaal ning lõpptulemus sõltub siiski sellest, millised ja kui tundlikud on töödeldavad andmed ning milline on avalikkuse huvi neile andmetele ligi pääseda. Avalikkuse huvi on kindlasti suurem, kui andmesubjekt on avaliku elu tegelane. Sellise inimese all võib silmas pidada poliitikut, riigiametnikku, ärimeest või muid isikuid.¹⁰⁵

Kohtulahendi tulemusena leidis Euroopa Kohus, et Google peaks eemaldama Gonzálezze nimetatud viited, kuna tegemist on delikaatsete andmetega. Lisaks ei ole info enam asjakohane ning Gonzálezze huvi info eemaldada kaalub üles teenusepakkuja huvid. Täiendavalt andis kohtulahend võimaluse ka teistele isikutele sarnaste soovidega otsingumootori poole pöörduda.

1.3.2. Kohtulahendi C-131/12 tulem ja olulisus

Google kohtulahend lõi märkimisväärsed andmekaitsealased printsiibid. Euroopa Kohus andis lahendiga mõista, et otsingumootoritel lasub vastutus andmete vahendamise eest ning ka üksikisikute kaitse ning privaatsuse tagamise eest. Google, Yahoo, Bing ja teised otsingumootorid ei vabane vastutusest seetõttu, et nad ei kontrolli sisu. Kui nad töötlevad infot, tuues veebilehed teatud järjestuses esile, võib seetõttu neid nimetada andmekaitse direktiivi artikli 2 raames vastutavateks töötlejateks, kellel ühtlasi lasub rohkem kohustusi. Lisaks andis kohtulahend isikutele uue võimaluse, „õiguse olla unustatud“ ning paluda otsingumootoritel mitte relevantne informatsioon otsingutulemuste seast eemaldada. Nende kahe tõlgenduse kombinatsioon võimaldab inimestel mõista, et nende privaatsusõiguse tagamiseks veebikeskkonnas on olemas õiguskaitsevahendid ning oma andmeid on võimalik kaitsta. Selline võimalus tagab inimestele digimaailmas valikuvõimaluse — õiguse piirata teatud andmetele ligipääsu.

Euroopa Kohtu lahend selgitas kohtuotsuses, et isikud saavad oma andmete eemaldamiseks otsingumootori otsingutulemuste seast pöörduda otse teenusepakkuja ehk otsingumootori poole. Kohustus just otsingumootoreid andmesubjektide päringuid rahuldama tuleneb sellest, et otsingumootori olemasolu tõttu on võimalik isiku kohta mitmesugust koondatud informatsiooni pakkuda. Ilma otsingumootorite tegevuseta seline kuvand isiku profiilist ei realiseeruks, vaid

¹⁰⁴ C-131/12, *supra* nota 18, p 81.

¹⁰⁵ Article 29 data protection working party, *supra* nota 48, lk 13.

isiku kohta tuleks andmeid otsida mitmetelt lehekülgedelt ning andmebaasidest. Otsingumootor on teenusepakkuja, kes määrab andmekaitsedirektiivi artikli 2 punkti d kohaselt vastutava töötlejana kindlaks eesmärgid, kuidas ning mis vahenditega isikuandmeid töödeldakse ning sama artikli punkti b kohaselt tegeleb isikuandmete töötlemisega.

Küsitav on, kui kaugele ulatub otsingumootoritele kohaldatav kohustus ning milliseid ettevõtteid selliseks teenusepakkujaks pidada. Näiteks Twitterist saab otsingu kaudu leida säutsusid või ajalehe veebiväljaande arhiivist ilmunud artikleid. Kas seesugust otsinguteenuse pakkumust võib pidada ka otsingumootori teenuseks?¹⁰⁶ Lähtuvalt andmekaitsedirektiivi artikli 29 põhjal loodud töögrupi¹⁰⁷ (edaspidi viidatud kui artikkel 29 töögrupp) arvamusest ei loeta taolisi teenusepakkujaid otsingumootoriteks, kellele kohalduks seesugune kohustus andmeid eemaldada.¹⁰⁸ Autori seisukohast lähtuvalt võib käseolev tõlgendus tulevikus muutuda, kuna „õigus olla unustatud“ rakendamine on valdavalt uus nähtus ning veendumused või veebikeskkondade toimimine võivad aja jooksul muutuda.

Vastavalt sellele, et varem ei olnud „õigus olla unustatud“ aktuaalne ning selle rakendamiseks ei olnud paikapanevaid võimalusi või praktikat, ei olnud kohtulahendi raames tegelikult tegemist uudse nähtusega. Andmekaitsedirektiivi artikli 12 punkt b sätestab, et andmesubjektil on õigus nõuda, et vastutav töötleja kustutaks teatud andmed, kui need on ebatäielikud või ebaõiged. Seega eksisteeris võimalus andmete eemaldamiseks juba varem, aga seda ei osatud piisavalt rakendada. Kohtuotsuse raames muutus õigus andmete kustutamiseks aktuaalseks ja reaalseks ning selle teostamiseks loodi vastavad võimalused. Kuna kaasus sai meedialt palju tähelepanu, jõudis informatsioon kiiresti inimesteni. Peale kohtulahendi jõustumist ning asjakohase vormi loomist jõudis Google'ile samal päeval 12 000 päringut seoses andmete eemaldamisega.¹⁰⁹

Käsitletav kaasus kerkis esile seetõttu, et andmekaitsedirektiivi kohaldamine oli ebaselge. Direktiiv peab „[...] kaitsma isikuandmete töötlemisel füüsiliste isikute põhiõigusi ja -vabadusi ning eelkõige nende õigust eraelu puutumatusel.“¹¹⁰ Kuna interneti levik ning otsingumootorite tegevus oli ja on praeguseks väga palju arenenud, tekkis otsingumootorite tegevuse raames

¹⁰⁶ Kulk, S., Borgesius, F. Z. Google Spain v. González: Did the Court Forget about Freedom of Expression? European Journal of Risk Regulation 2014, 5 (3), lk 389 - 398, lk 397.

¹⁰⁷ Euroopa andmekaitseasutuste töörühma kuulub ka Eestis olev Andmekaitse Inspeksioon.

¹⁰⁸ Article 29 data protection working party, *supra* nota 48, lk 8.

¹⁰⁹ Powell, R. Google receives 12,000 requests to be 'forgotten' on first day. The Sydney Morning Herald 01.06.2014. www.smh.com.au/technology/technology-news/google-receives-12000-requests-to-be-forgotten-on-first-day-20140531-zru3g.html (03.02.2017).

¹¹⁰ EKo 07.11.2013, C-473/12, *IPI*, p 28.

võimalik põhiõiguse riive. Kui otsingumootori abil tehakse päring andmesubjekti nime kohta, siis otsingutulemuse vastena on võimalik saada väga mitmete internetilehekülgede tulemused ja „[...] struktureeritud ülevaade selle isiku kohta internetis leiduvast teabest, mis tõenäoliselt puudutab tema eraelu mitut aspekti ja mida oleks ilma selle otsingumootorita olnud võimatu või väga raske omavahel ühendada ning mis võimaldab neil koostada andmesubjekti kohta rohkem või vähem üksikasjaliku profiili.“¹¹¹

Lähtuvalt töö peatükis 1.2.2. analüüsitud privaatsuse ja isikuandmete kaitse seosest, võib kohtulahendit pidada määravalt mõjukaks ning oluliseks pretsedendiks, mis täpsustab direktiivi kohaldamist ning annab olulised täpsustused andmekaitse direktiivi sätetele. Käesoleva töö autor leiab, et kohtulahendi tulemini jõudis Euroopa Kohus just Gonzáleze isiku tõttu. Kui kohtulahendi keskmes oleks olnud mõni tuntud inimene, oleksid kohtu järeldused võib-olla olnud teistsugused ning ei eksisteeriks sellist isikuandmete kaitse võimalust.

Lisaks kohtulahendi tulemusele ning Euroopa Komisjoni seisukohale 2010. aastal,¹¹² mis sätestas vajaduse luua strateegia isikuandmete kaitseks,¹¹³ hakati välja töötama uut andmekaitsealast õigusakti. Seega langesid uue regulatsiooni loomise aeg ning kohtulahendi jõustumise aeg väga lähestikku. Lisaks märkis Euroopa Komisjon isikuandmete kaitsega seonduvas teatises, et tuleks kaaluda, kuidas tugevdada andmekaitset ning tõhustada kontrolli isiku kohta kogutud andmete üle. Euroopa Komisjoni teatise hulka kuulus ka küsimus, kuidas täpsustada terminit „õigus olla unustatud“.¹¹⁴ Sellest tulenevalt mõjutas kohtulahend oluliselt määruse välja töötamist ning kohtulahendist tulenevad järeldused lisati määruse konteksti.

Kohtulahendi järelduste raames loodi määrusesse eraldi artikkel „õigus olla unustatud“. See lõi printsiibi, mille kohaselt otsingumootor vastutab avaldatava sisu eest ning päringu peale võib kaalutusotsuse tulemusena andmesubjekti andmed otsingutulemuste seast eemaldada. Paraku ei ole regulatsioonis täpselt määratletud, millal on otsingumootor kohustatud teabe eemaldama ning otsuse langetamine on jäetud seega eraõigusliku ettevõtte formuleerida. Kaalutusotsuse tegemist analüüsitakse käesoleva töö 3. peatükis.

¹¹¹ C-131/12, *supra* nota 18, p 80.

¹¹² Sellele eelnes 2009. aastal komisjoni poolt läbi viidud ülevaade hetkelisest andmekaitsealast reguleeritusest ning 2009. aasta lõpus läbi viidud avalik konsultatsioon.

¹¹³ European Commission. European Commission sets out strategy to strengthen EU data protection rules, 04.11.2010. europa.eu/rapid/press-release_IP-10-1462_en.htm?locale=EN (04.02.2017).

¹¹⁴ Terviklik lähenemisviis isikuandmete kaitsele Euroopa Liidus, *supra* nota 39.

Lähtuvalt eelnevast ja punktis 1.1. analüüsitud andmekaitse varasematest regulatsioonidest ja tehnoloogia arengust, on autor seisukohal, et tänu järk-järgulisele andmekaitsealase praktika väljakujunemisele on toimunud olulised muudatused. Regulatsioone on koostatud vastavalt vajadusele ning sõltuvalt sellest, kuidas on toimunud muudatused digitaalmaailmas. Kuna konventsioon nr 108 ei ole taganud andmekaitse valdkonnas kõiki aspekte, töötati välja andmekaitse direktiiv, mis kehtiks kogu Euroopas ning lubaks liikmesriikidel luua oma regulatsioonid sellest õigusaktist lähtuvalt. Paraku on tänaseks praktika näidanud, et iga riigi erinev regulatsioon ei olnud tõhus ja ühtse turu ning Euroopa põhivabaduste kaitseks on vajadus ühtseks regulatsiooniks.

Ühtse siseturu toimimise tagamiseks kehtivad ELis neli põhivabadust, milleks on: isikute, kaupade, kapitali ja teenuste vaba liikumine.¹¹⁵ Sealhulgas on andmekaitsemääruse preambula punktist 5 lähtuvalt „[...] majandus- ja sotsiaalne integratsioon [...] piiriüleseid andmevoogusid märkimisväärselt suurendanud.“¹¹⁶ Oluline on hoida ära erinevused, mis takistavad andmete vaba liikumist siseturul andmekaitsemääruse preambula punkti 13 kohaselt. Lisaks on siseturu toimimiseks vaja, et isikuandmete vaba liikumist liikmesriikide seas ei piirataks. Nende eelduste saavutamiseks ning eelkõige info vaba liikumise tagamiseks töötati välja andmekaitsemäärus. Vastav õigusakt sisaldab samuti Google kohtulahendist välja kujunenud õigust — „õigust olla unustatud“. See on sätestatud määruse artiklis 17, mis hõlmab andmesubjekti võimalust, et teda puudutavad isikuandmed kustutataks. Määrust ning vastava artikli kohaldamisala analüüsitakse lähemalt käesoleva töö teises ning kolmandas peatükis.

Google'i kohtulahendist lähtuvalt käsitletakse otsingumootoreid kui vastutavaid töötlejaid ning esile kerkis reaalne võimalus enda isikuandmed otsingutulemuste seast eemaldada lasta. Otsingumootorid on seega kohustatud teatud teabe eemaldama ning tagama isikute privaatsusõiguse kaitse. Kuna andmekaitse reformi ning kohtulahendi jõustumine langesid sarnasesse perioodi, võimaldasid kohtulahendi tulemused määruse sätteid täiendada. Lahendist esile kerkinud õigus on oluline põhiõiguste kaitseks ning harmoneerub infoühiskonna arenguga.

¹¹⁵ Euroopa Parlament, Mis on siseturg?

www.europarl.europa.eu/et/euroopaparlament/valjaanded/elektroonilised/101_kusimust_ja_vastust/14_mis_on_siseturg.htm 1 (04.02.2017).

¹¹⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, *supra* nota 15.

1.4. Kuidas mõtestada terminit „õigus olla unustatud“

Euroopa andmekaitser reformi käigus vastu võetud andmekaitsemäärus käsitleb õigust andmete kustutamisele. Täpsemalt sätestab selle määruse artikkel 17:

„Andmesubjektil on õigus nõuda, et vastutav töötleja kustutaks põhjendamatu viivitusega teda puudutavad isikuandmed ja vastutav töötleja on kohustatud kustutama isikuandmed põhjendamatu viivitusega, kui kehtib üks järgmistest asjaoludest:

- a) isikuandmeid ei ole enam vaja sellele eesmärgil, millega seoses need on kogutud või muul viisil töödeldud;
- b) andmesubjekt võtab töötlemiseks antud nõusoleku tagasi vastavalt artikli 6 lõige 1 punktile a või artikli 9 lõike 2 punktile a ning puudub muu õiguslik alus isikuandmete töötlemiseks;
- c) andmesubjekt esitab vastuväite isikuandmete töötlemise suhtes artikli 21 lõike 1 kohaselt ja töötlemiseks pole ülekaalukaid õiguspäraseid põhjuseid või andmesubjekt esitab vastuväite isikuandmete töötlemise suhtes artikli 21 lõike 2 kohaselt;
- d) isikuandmeid on töödeldud ebaseaduslikult;
- e) isikuandmed tuleb kustutada selleks, et täita vastutava töötleja suhtes kohaldatava liidu või liikmesriigi õigusega ette nähtud juriidilist kohustust;
- f) isikuandmeid koguti seoses artikli 8 lõikes 1 osutatud infoühiskonna teenuste pakkumisega.“¹¹⁷

Google'i lahend tõstis esile eelnevalt nimetatud artiklist tuleneva õiguse enda andmete kustutamiseks ja sealhulgas õiguse saada „andestatud“ varasema teguviisi eest.¹¹⁸ Seejuures ei ole oluline, kelle poolt informatsioon on avaldatud. Artikli 17 kohaselt katab õigus informatsiooni, mille andmesubjekt on interneti üles laadinud või muu teabe, mille teised on andmesubjekti kohta avaldanud.¹¹⁹ Käsitletav õigus rakendub otsingumootoritele ning võib kohalduda ka teistsugustele vahendajatele, kes vastavad vastutava töötleja kriteeriumitele. Sealjuures ei kehti artikkel 17 piiratud valdkonnas tegutsevatele otsingumootoritele, kuna sellisel juhul ei vormi otsingutulemused isikust mitmekülgset profiili, vaid toovad esile tulemused teatud

¹¹⁷ *Ibid.*

¹¹⁸ Carbone, C. E. "To Be or Not to Be Forgotten: Balancing the Right to Know with the Right to Privacy in the Digital Age". *Virginia Journal of Social Policy & the Law* 2015, 22 (3), lk 525-560, lk 553.

¹¹⁹ Graham, N. Cooper, A. The right to be forgotten - the debate continues. *Privacy & Data Protection* 2013, 14 (2), lk 3-5, lk 4.

valdkonnast.¹²⁰ Näiteks ei rakendu see ajakirjade otsingumootoritele ega käesoleva töö 1.3.2. punktis välja toodud Twitteri otsingu puhul.

Praktikas tähendab „õigus olla unustatud“ olukorda, kus andmesubjekt edastab otsingumootorile päringu, milles soovib teatud andmete eemaldamist kuvatavate otsingutulemuste seast ning kohustab otsingumootorit teatud tingimustel vastava informatsiooni kustutama. See rakendub siis, kui kodaniku isikuandmed on andmesubjekti nime otsingumootorisse sisestamisel otsingutulemuste seas kuvatud ning viitavad teistele internetilehekülgedele.¹²¹ Reaalselt andmete kustutamist ei toimu, vaid selle õiguse kohaselt kaotatakse andmete puhul seos isiku nimega. Seejuures on internetikasutajal peale seoste kaotamist võimalik otsitavat materjali sellegipoolest veebilehelt leida, aga seda vaid otsingumootori abita. Informatsioon on kättesaadav ka sellisel juhul, kui otsinguks kasutatakse teistsuguseid märksõnu, mis vastavad teabe sisule, mille eemaldamist sooviti. Seega ei taga „õigus olla unustatud“ isikule täielikku võimalust enda kohta kuvatavaid avalikult kättesaadavad andmed veebikeskkonnast eemaldada.

Käsitatud õigus ei ole absoluutne, Google'i lahend lõi olulised printsiibid mõistmaks aspekte, millal otsingumootor peaks andmed eemaldama. Teatud andmed saab jaotada gruppidesse, mille puhul ei peaks otsingumootor andmeid eemaldama:

- üksikisiku kasuks rääkivatel põhjustel;
- ühiskonna jaoks kasulikel põhjustel;
- administratiivsetel- või majanduslikel põhjustel;
- arhiivis hoidmise vajalikkuse tõttu;
- vaba eneseväljenduse õiguse rakendamise puhul;
- turvalisuse tõttu.¹²²

Oluliseks kriteeriumiks on ka andmete kvaliteet. Tihtipeale on küsitav, kui korrektsed on veebilehtedel avaldatud andmed. Kuna internetis saavad inimesed ise infot muuta ning sellega manipuleerida, siis sellest tulenevalt võib veebis levida kohatut informatsiooni. Lisaks on andmete puhul oluliseks faktoriks aeg, kuna ajaga võivad internetis kättesaadavad allikad muutuda. Näiteks üheksakümnendate aastate lõpus viidi läbi uuring, mille vältel veebirobotid „roomasid“ igapäevaselt nelja kuu jooksul läbi 720 000 veebilehte, uurimaks, kui palju muutub

¹²⁰ Article 29 data protection working party, *supra* nota 48, lk 8.

¹²¹ Factsheet on the “Right to be Forgotten” ruling (C-131/12), *supra* nota 92.

¹²² Bernal, *supra* nota 20, lk 18.

üks dokument teatud aja jooksul.¹²³ Uuringu tulemusena selgus, et enam kui 20%-i veebilehtedest muutus iga päev ning üle 40%-i .com lehekülgedest muutus igapäevaselt.¹²⁴ Kulub 50 päeva, et 50%-il allikveebilehtedest muutuks sisu või asendataks need veebileheküljed teiste lehekülgedega.¹²⁵ Kuivõrd Junghoo Cho ja Hector Garcia-Molina teostasid eksperimendi mitmeid aastaid tagasi, loob see selge kuvandi, kui kiiresti muutub internet ning selles leiduvad andmed.

Tänapäeval on allikate maht veelgi suurem ning sellest tulenevalt toimub ka kiirem informatsiooni vahetumine. Kuna informatsioon muutub niivõrd tihti, siis ajaga võib see oma väärtuse kaotada¹²⁶ või hoopis asjaolude muutumise tõttu esile kerkida. Kui infot kombineerida muu teabega, siis tõstab see informatsiooni väärtust. Mida rohkem infot kasutatakse, seda rohkem uut infot luuakse. Seega tekib informatsioon ka sellest, kui isikud seda kasutavad. Kui seda ei kasutataks, siis tegemist ei oleks enam vajaliku teabega ning seega võib väita, et inimeste sekkumine tõstab selle väärtust.¹²⁷ „Õigus olla unustatud“ rakendamiseks lõi Google otsingumootorisse teabevormi, mille kaudu on isikutel võimalik oma õigust realiseerida. Teabevormi ning artikli kohaldamist analüüsitakse järgmises peatükis.

Käesolevast peatükist lähtuvalt saab järeldada, et muudatus, mis tulenes Google'i lahendist, tagab üksikisikutele digimaailmas laialdased valikuvõimalused. Muudatus võimaldab otsustada enda informatsiooni staatuse üle ja vajadusel lasta see eemaldada. Täiendavalt võimaldab andmekaitsemääruse artikkel 17 isikutel enda vabaks eneseteostuseks põhiseaduse¹²⁸ (edaspidi: PS) §-i 19 kohaselt ning informatsiooniliseks enesemääramiseks.¹²⁹ Info eemaldamiseks on regulatsioonidest lähtuvalt mitmeid aluseid: kohtulahend, andmekaitse direktiiv ning mitmed tõlgendused, mis annavad isikule võimalusi põhjendamaks, miks oleks tarvis teatud informatsioon eemaldada. Analüüsist nähtub, et „õigus olla unustatud“ määratlus on lai ning seda on lihtne rakendada.

¹²³ Cho, J., Garcia-Molina, H. The Evolution of the Web and Implications for an Incremental Crawler. Proceeding VLDB 2000 Proceedings of the 26th International Conference on Very Large Data Bases, lk 200-209, lk 202.

¹²⁴ *Ibid*, lk 205.

¹²⁵ *Ibid*, lk 207.

¹²⁶ Ambrose, M. L. It's About Time: Privacy, Information Life Cycles, and the Right to Be Forgotten. Stanford Technology Law Review 2013, 16 (2), lk 369-422, lk 388.

¹²⁷ *Ibid*, lk 402.

¹²⁸ PS RT I, 15.05.2015, 2.

¹²⁹ PSi §-is 19 sätestatud õigus vabale eneseteostusele on laiapõhjaline ning selle alla kuulub ka informatsiooniline enesemääramise õigus.

2. Andmekaitsemääruse integreerumine ning regulatsiooni toimimine ELi õigusruumis

2.1 Andmekaitsemääruse väljatöötamine

Iga tavakodanik, kas teadlikult või teadmata, annab oma igapäevaste toimingute kohta infot erinevatele asutustele. Näiteks hommikul bensiinjaamast kohvi ostes kasutatakse boonusprogrammis osalemiseks kliendikaarti, ühtlasi kasutatakse sama kaarti ka kütuse tankimiseks. Kütusetankla on varustatud videokaameratega ning salvestab kogu liikumise tankla territooriumil. Tööle sõidetakse läbi Tallinna kesklinna, kus suurimad ristmikud on kaameratega ning liikumine sellises piirkonnas on fikseeritud. Lisaks pargitakse auto kinnisele territooriumile, viibates selleks spetsiaalset magnetkaarti. Töökohal toimub suhtlemine telefoni ning e-mailide vahendusel, mida juhtidel on võimalik jälgida ning hiljem kaameratest järele vaadata. Tööpäeva lõppedes minnakse videovalvega territooriumil asuvale autole järele ning sõidetakse kaubanduskeskuse parklasse, mis on samuti varustatud videovalvega. Vajalike ostude soetamiseks kasutatakse pangakaarti ning soodustuse rakendamiseks kaupluse kliendikaarti. Müügisaaalis salvestatakse toimuv videokaameratega, kassaprogrammis talletatakse andmed ostetud toodete kohta ning pangale edastatakse info sooritatud tehingute kohta. Poekülastuse järgselt sõidetakse koju, et veeta aega internetis — postitatakse sotsiaalmeediasse pilte ning suheldakse sõprade ja tuttavatega. Ehk isiku iga sammu on võimalik jälgida.¹³⁰

Lähtuvalt eeltoodust salvestatakse isiku toiminguid kogu päeva vältel erinevate asutuste poolt. Andmeid salvestatakse, kogutakse ja töödeldakse massiliselt, alustades kaamerasalvestistest ning lõpetades isikustatud kaartide kasutamisega. Sageli ei mõtle inimesed sellele, kui palju nende kohta andmeid kogutakse ning mida nendega on võimalik teha. Näiteks ettevõtte Cambridge Analytica kasutab isikute psühhograafilisi andmeid turunduslikeks meetmeteks, et inimesi mõjutada – ettevõtte meetmeid kasutati väidetavalt ka 2016. aasta USA presidendivalimiste kampaaniates.¹³¹ Seesugused toimingud puudutavad isiku privaatsust ning mitmetel juhtudel isikuandmeid ning nende töötlemist. Kuivõrd andmekaitse regulatsioonid käsitlevad ka eelnevalt välja toodud näidet isiku argipäevast, siis käesoleva töö keskmes ei ole seesuguse isikuandmete

¹³⁰ Graeff, T. R., Harmon, S. Collecting and using personal data: consumers' awareness and concerns. *Journal of Consumer Marketing* 2002, 19 (4), lk 302-318, lk 302.

¹³¹ Confessore, N., Hakim, D. Data Firm Says 'Secret Sauce' Aided Trump; Many Scoff. *The New York Times*, 06.03.2017. www.nytimes.com/2017/03/06/us/politics/cambridge-analytica.html?_r=0 (20.04.2017).

talletamise analüüs ning eelnevalt välja toodud olukorra uurimine või andmete töötlemise tagajärjed. Fookuses on andmesubjekti võimalused, kuidas ennast küberruumis kaitsta ja sekkuda internetis levivale teabele isiku kohta.

Seoses eelnevaga jõuti 2016. aastal ELi andmekaitsereformiga lõpusirgele ning kehtestati ühtne määrus. Uue andmekaitsealase regulatsiooni vajalikkus tulenes mitmetest aspektidest, eelkõige vajadusest luua ajakohane ja ühtne regulatsioon. Olulisteks põhjusteks olid sealhulgas:

- oluliselt kasvanud isikuandmete töötlemise maht;
- muutunud õiguslik raamistik — 2009. aastal jõustus Lissaboni leping, andes andmekaitsele õigusliku aluse;
- EL kohus tunnistas andmekaitset kui põhiõigust;
- praktilised nüansid kohtupraktika näitel, näiteks Google'i lahend.¹³²

Samas tuleb märkida, et sellele eelnes pikk mitu aastat kestnud arutelu ja eeltöö. Andmekaitsealaste regulatsioonide valdkonnas jõudsid Euroopa Parlament, Nõukogu ja Komisjon 2015. aasta lõpuks ühtsele arusaamisele ning 2016. aasta aprillis kiideti heaks isikuandmete kaitse üldmäärus, mida vormiti kolm aastat. Määrus jõustus 20 päeva peale määruse heakskiitmist, ehk 24. mail 2016. aastal ning muutub liikmesriikidele kohustuslikuks kahe aasta pärast, 25. mail 2018. aastal. Selleks ajaks peavad liikmesriigid siseriiklikud normid muudatustega kooskõlla viima.¹³³ Määrus jõustub kuus aastat peale Euroopa Komisjoni esmast ettepanekut. Nimelt on määrus Euroopa õigusruumis otsekohalduv ning liikmesriikidel ei ole tarvis norme eraldi üle võtta ning õigusallikas hakkab asendama Eestis hetkel kehtivat isikuandmete kaitse seadust¹³⁴ (edaspidi: IKS). Andmekaitsemääruse raames ei olnud eesmärgiks andmekaitse direktiivi põhiomadusi muuta, vaid sätteid täiustada, täpsustada ja ajakohastada.

Uues andmekaitsemääruses olev artikkel 17 sätestab õiguse andmete kustutamisele ehk „õiguse olla unustatud“. Google'i lahendist tulenevalt on otsingumootoritel kohustus andmesubjektide teabepäringud otsingumootorite tulemuste seast eemaldada – kohustus kohaldub üldiselt ka vastutavale töötlejale. Küll aga ei saa lasta eemaldada mistahes andmeid, mille esinemine internetis tundub ebamugav.¹³⁵ Eemaldada saab vaid andmed, mis vastavad teatud

¹³² Lynskey, O. The 'Europeanisation' of Data Protection Law. Cambridge Yearbook of European Legal Studies, 21.12.016, lk 1-35, lk 2.

¹³³ Tupay, *supra* nota 67, lk 237.

¹³⁴ IKS. RT I, 06.01.2016, 10.

¹³⁵ European Commission. Myth-Busting The Court of Justice of the EU and the "Right to be Forgotten", lk 4. ec.europa.eu/justice/data-protection/files/factsheets/factsheet_rtbf_mythbusting_en.pdf (27.03.2017).

kriteeriumitele.¹³⁶ Lisaks sellele piiravad artikli rakendamist ka võimalik avalik huvi ning informatsiooni säilitamise vajadus ajaloolise, statistilise või teadusliku eesmärgi raames.¹³⁷ Lisaks ei tähenda „õigus olla unustatud“ olemasolu seda, et ajalugu kirjutatakse ümber.¹³⁸

Google'i lahendiga on Euroopa Kohus sätestanud laiemal võimalusel isikuandmete kaitseks ning jätnud privaatsusõiguse rakendamise suurkorporatsioonide vastutusalasse. Kohus nihutas kohustuse erasfääri ning kasumit tootvad ettevõtted peavad õigust oma kuludega täide viima.¹³⁹ Selleks, et oma õigusi teostada, on vaja otsingumootorile päring edastada. Võimaluse on loonud ka näiteks Bing otsingumootor, milles saab soovitud veebilehed vastava veebivormi¹⁴⁰ täitmisel paluda eemaldada. Käesolevas magistritöös on autor keskendunud just Google'i otsingumootori pakutavatele võimalustele ning lahenduste leidmisele kuidas andmesubjektid saaksid oma õigused tagada.

2.2. Veebivorm isikuandmete eemaldamiseks tuginedes Google'i näitele

Kohtulahendiga C-131/12 seoses on Google teinud isikutele kättesaadavaks veebitaotluse vormi,¹⁴¹ mille kaudu on Google'ilt võimalik oma andmete „unustamist“ Google'i otsingumootorist taotleda. Google tegi vastava veebivormi internetis kättesaadavaks 29. mail 2014. aastal. Alates veebivormi kättesaadavaks tegemisest on Google kuni 09.02.2017 saadetud taotluste põhjal hinnanud ligikaudu 2 miljonit¹⁴² veebilehte. Kuna isik saab ühe taotlusega esitada mitu¹⁴³ veebilehte, mille eemaldamist soovitakse, on esitatud taotluste koguarv väiksem, ulatudes ligikaudu 700 tuhandele.¹⁴⁴ Esitatud taotlustest on Google eemaldanud 43,2%-i veebilehekülgedest ning 56,8%-i taotlustest on jäetud rahuldamata.¹⁴⁵ Google on Eestist saanud teabe eemaldamisega seoses 4023 päringut 12 650 veebilehekülje eemaldamiseks.

¹³⁶ Kriteeriumeid uuritakse käesoleva töö järgnevatel alapeatükkides.

¹³⁷ Factsheet on the “Right to be Forgotten” ruling (C-131/12), *supra* nota 92, lk 3.

¹³⁸ Myth-Busting The Court of Justice of the EU and the “Right to be Forgotten”, *supra* nota 135, lk 3.

¹³⁹ Douglas, M. Questioning the Right to Be Forgotten. *Alternative Law Journal* 2015, 40 (2), lk 109-112, lk 110.

¹⁴⁰ Otsingumootori Bing andmete eemaldamise taotlus on kättesaadaval veebileheküljel: www.bing.com/webmaster/tools/eu-privacy-request (09.02.2017).

¹⁴¹ Veebitaotluse vorm on kättesaadaval veebiaadressil:

support.google.com/legal/contact/lr_eudpa?product=websearch (08.02.2017).

¹⁴² Täpsemalt 1 898 863 veebilehte 09.02.2017 seisuga.

¹⁴³ Veebitaotluses ei ole linkide arv, mida soovitakse eemaldada, piiratud.

¹⁴⁴ Google on saanud täpsemalt 686 155 taotlust 09.02.2017 seisuga. Nende taotluste arv hõlmab neid taotlusi, mis on täielikult lahendatud. Poolikuid või menetluses olevad antud arvestusse ei kuulu.

¹⁴⁵ Kokku on eemaldatud 694 117 veebilehekülge ning rahuldamata on jäetud 911 459 veebilehe eemaldamise taotlused 09.02.2017 seisuga.

Otsingutulemuste seast on kustutatud 42,6%-i ehk 4561 veebilehekülge, ülejäänud taotlused on jäetud rahuldamata.¹⁴⁶

Veebiankeet andmete eemaldamiseks on kättesaadaval Google'i koduleheküljel. Selleks, et otsingumootor isiku andmed eemaldaks, peab isik täitma ankeedi nõutavate andmetega. Ankeet sisaldab sealhulgas järgnevat, mille taotleja peab esitama:

- riik, mille seadus kohaldub taotlusele;
- isikuandmed;
 - o nimi, mida kasutatakse otsingu teostamiseks;
 - o taotleja täisnimi;
 - o kui taotlus esitatakse kellegi teise nimel, tuleb märkida suhe teise inimesega;
 - o kontakt e-maili aadress;
- informatsioon otsingutulemuse kohta, mida taotleja soovib eemaldada;
 - o veebilehekülje link (*URL*), mida soovitakse eemaldada;
 - o iga veebilehekülje juurde selgitus;
 - kuidas on veebilehekülg taotlejaga seotud;
 - miks on otsingutulemustes sisalduv veebilehekülje link „[...] asjakohatu, aegunud või muul põhjusel kohatu“¹⁴⁷;
- isikut tõendava dokumendi koopia, tõendamaks oma identiteeti.¹⁴⁸

Ankeedi esitamiseks peab taotleja kinnitama, et veebivormis täidetud andmed on tõesed ning tegemist on isikuga, keda veebisaitidel olev informatsioon hõlmab. Selle allkirjastamiseks peab isik lisama oma nime ning kuupäeva, millal taotlus on esitatud.¹⁴⁹ Kõnealune ankeet on saadaval kokku 25-s¹⁵⁰ keeles, mis teeb selle täitmise väga lihtsaks ja mugavaks ning võimaldab inimestel paremini oma emakeeles õiguseid kaitsta. Kui eemaldamistaotlus saadetakse e-maili, kirja või faksi vahendusel, suunab Google andmesubjekti sellegipoolest parima võimalusena kasutama Google'i veebivormi. Kui aga andmesubjekt rõhutab, et ei soovi veebivormi kasutada, võetakse

¹⁴⁶ Google. Transparency Report, European privacy requests for search removals. www.google.com/transparencyreport/removals/europeprivacy/ (29.04.2017).

¹⁴⁷ Google. Otsingutulemuse eemaldamistaotlus Euroopa andmekaitseaduse alusel. support.google.com/legal/contact/lr_eudpa?product=websearch&hl=et (09.02.2017).

¹⁴⁸ *Ibid.*

¹⁴⁹ *Ibid.*

¹⁵⁰ Huvitava kombel ei ole tegemist täieliku EL ametlike keelte nimistuga.

taotlus sellegipoolest menetlusse.¹⁵¹ Kõige efektiivsem ja parem on seda teha siiski läbi spetsiaalse veebivormi.

Peale taotluse esitamist jõuab päring Google'i inimesteni ning igat avaldust vaadeldakse eraldi. Protsessi ladusa toimimise jaoks töötavad väga paljud inimesed ning otsuseid langetatakse kaalutletult ning individuaalselt.¹⁵² Tegemist ei ole automaatse protsessiga ning otsuseid ei langeta arvutid.¹⁵³ Kui Google on taotluse läbi vaadanud, saab taotluse esitaja sellekohase vastuse. Tagasiside võib sisaldada kolme erinevat tüüpi vastuseid: informatsioon eemaldatakse, keeldutakse selle eemaldamisest või nõutakse täiendavat informatsiooni.¹⁵⁴ Andmesubjektile vastuse andmiseks või meetmete rakendamiseks on vastutaval töötlejal andmekaitsemääruse artikli 12 lõigete 3 ja 4 kohaselt aega üks kuu.

Kui informatsioon kuulub eemaldamisele, saadetakse andmesubjektile vastus, et tema päring rahuldati ning soovitud otsingutulemused eemaldatakse otsingutulemuste seast. Juhtudel, millal Google otsustab andmed mitte eemaldada, saadetakse taotluse esitajale ühes vastusega ka põhjendus, miks teatud veebilehekülgi ei eemaldata. Mõnel juhul võib Google vajada lisainformatsiooni, et kaalutletud otsust langetada. Vastutav töötleja võib nõuda lisateavet ka identiteedi tuvastamiseks andmekaitsemääruse artikli 12 lõike 6 kohaselt. Täiendava informatsiooni päring saadetakse samuti e-mailile, et langetada lõplik otsus.¹⁵⁵

Peale otsingutulemuste seast soovitud info eemaldamist edastab Google vastava info ka kõigile teenuse kasutajatele. Kasutajate usalduse säilitamiseks leiab Google, et teenuse tarbijaid on oluline teavitada, kui pakutavaid otsingutulemusi on modifitseeritud.¹⁵⁶ Otsingumootorist otsingu sooritamisel andmete kohta, mille kohta teatud sisu on eemaldatud, annab Google lehekülje allservas teada, et „Mõned tulemused võidi Euroopa andmekaitseeaduse alusel eemaldada“¹⁵⁷. Ühel erandil Google vastavat teavitust ei anna. Nimelt kui tegemist on avaliku elu või tuntud isikuga, siis selliste otsingutulemuste eemaldamisel teatist ei kuvata. See tuleneb

¹⁵¹ Google France Sarl. Questionnaire addressed to Search Engines by the Article 29 Working Party regarding the implementation of the CJEU judgment on the “right to be forgotten”, punkt 8. docs.google.com/file/d/0B8syaai6SSfiT0EwRUFyOENqR3M/preview (09.02.2017).

¹⁵² Kaalutletud otsuse analüüs on käsitletud töö kolmandas peatükis.

¹⁵³ Google France Sarl, *supra* nota 151, punkt 17.

¹⁵⁴ *Ibid*, punkt 5.

¹⁵⁵ *Ibid*.

¹⁵⁶ *Ibid*, punkt 20.

¹⁵⁷ www.google.ee annab vastava teate, kui otsida otsingumootorist isikut, kes on lasknud mõned veebilingid endast eemaldada.

eelkõige põhjusest, et neid inimesi puudutavat informatsiooni eemaldatakse väga harva ning otsitakse ebaproportsionaalselt palju.¹⁵⁸

Eelnevast võib järeldada, et protsess on andmesubjektile küllaltki kiireks, lihtsaks ja arusaadavaks tehtud. Andmete vorm on arusaadav ja loogiline, nõutud on vaid asjakohaseid andmeid isiku kohta. Andmete eemaldamise taotluse täitmine võtab aega mõned minutid ning ankeet on kättesaadaval erinevates keeltes, sealhulgas eesti keeles. Selleks, et taotluse esitaja oleks teadlik protsessi kulgemisest, saadetakse Google'i poolt ka taotluse esitanud isikule tagasiside, andes asjakohase vastuse täidetud veebiankeedile.

Näib, et eestlased on Google'i ankeedist teadlikud ning kasutanud seda oma privaatsusõiguse kaitseks. Autor leiab, et inimesed peaksid olema rohkem teadlikud enda õiguste kaitsest ning võimalusest seda rakendada. Eesti elanikkonnaga võrreldes on taotluste arv suhteliselt minimaalne. Võimalik on ka asjaolu, et eestlastel ei ole midagi varjata ning internetis ei leidu piisavalt informatsiooni, mis võiks neid ohustada. Sellegipoolest võiks Eesti Andmekaitseinspeksioon kampaania raames „õigust olla unustatud“ rohkem tutvustada ning muuta inimesed teadlikumaks võimalustest, mis eksisteerivad info eemaldamise kohta. Kampaania raames võiks andmekaitseinspeksioon eeskätt privaatsusega seonduvaid teemasid populariseerida ning käsitleda isikuandmetega seonduvaid ohtusid digitaalmaailmas.

2.3. Andmekaitsemääruse artiklist 17 tuleneva õiguse kohaldamine

2.3.1. „Õigus olla unustatud“ artikli kohaldamine ELi õigusruumis

Territoriaalses mõistes kohaldub andmekaitsemäärus sama määruse artikli 3 lõikest 1 lähtuvalt ELis asuva vastutava töötleja osas või volitatud töötlejale tegevuskoha raames vaatamata sellele, kas isikuandmeid töödeldakse ELis või mujal. Seega rakendub andmekaitsemääruse artiklist 17 tulenev õigus ELi andmesubjektile. Isikul peab olema selgeltnähtav seos ELiga ning isik peab olema kas ELi liikmesriigi kodanik või resident.¹⁵⁹ Andmesubjekt võib taotleda enda andmete eemaldamist otsingumootorist ning lähtuvalt teatud kriteeriumitest võib otsingumootor päringu rahuldada või mitte. Kui päring rahuldatakse ning andmed eemaldatakse otsingutulemuste seast, kohustub otsingumootor algallikat andmete eemaldamisest andmekaitsemääruse artikli 17 lõike 2 kohaselt teavitama:

¹⁵⁸ Google France Sarl, *Supra* nota 151, punkt 20.

¹⁵⁹ Article 29 data protection working party, *supra* nota 48, lk 3.

„Juhul kui vastutav töötaja on isikuandmed avalikustanud ja peab löike 1 kohaselt isikuandmed kustutama, võtab vastutav töötaja kättesaadavat tehnoloogiat ja rakendamise kulusid arvestades tarvitusele mõistlikud abinõud, sealhulgas tehnilised meetmed, et teavitada kõnealuseid isikuandmeid töötlevaid vastutavaid töötlejaid sellest, et andmesubjekt taotleb neilt kõnealustele isikuandmetele osutavate linkide või andmekoopiate või -korduste kustutamist.“¹⁶⁰

Siinjuures pöörab käesoleva töö autor tähelepanu asjaolule, et artikli 29 töögrupi soovitustes on välja toodud, et otsingumootorid ei peaks üldise tava kohaselt veebilehtede haldajaid teavitama. Soovituse kohaselt ei ole teabeavaldajate teavitamiseks õiguslikku alust ELi andmekaitse regulatsioonis.¹⁶¹ Oluline on märkida, et soovituse välja andmise hetkel kehtis ELi õigusruumis andmekaitse direktiiv, mis sellist kohustust otsingumootorile ei rakendanud. Andmekaitsemääruses on teavitamise kohustus artikli 17 lõikes 2 sätestatud ning seetõttu on otsingumootor kohustatud veebilehekülge teavitama otsingutulemustest eemaldatava otsingutulemise kõrvaldamisest.

Veebilehed, kes on liitunud teenusega *Webmaster Tools* saavad infot eemaldatud veebilehekülgede kohta. Informatsioon edastatakse läbi teenuse töölaua või saadetakse e-mailiga, kui *webmaster* ehk veebihaldaja on vastava võimaluse valinud. Edastatakse vaid info eemaldatud veebingi kohta, kuid mitte taotlusega seonduvaid detaile, sealhulgas isikuandmeid. Veebilehekülje omanik ei ole teadlik sellest, millise otsingutulemuse raames on viide leheküljele otsingumootorist eemaldatud. Seega veebihaldajat teavitatakse osalise info eemaldamisest otsingumootorist seoses domeeni konkreetse veebileheküljega.¹⁶² Informatsioon teatud liiki teabe eemaldamise kohta edastatakse läbipaistvuse tõhustamiseks ning *webmaster* võib peale teavituse saamist paluda eemaldamisotsuse ülevaatamist *Webmaster Tools* vahendisel.¹⁶³

Artikli 29 töögrupi soovituse kohaselt peab otsingutulemuse eemaldamine aset leidma sellisel viisil, mis tagab andmesubjektile efektiivse ja täieliku õiguste kaitse.¹⁶⁴ Andmed eemaldatakse ELi otsingumootoritest, seega ei avaldu otsingutulemused otsingu teenusepakkuja puhul ELi ega ka Euroopa Vabakaubanduse Assotsiatsiooni riikide otsingutulemuste seas. Google on teinud eri riikides kättesaadavaks vastava riigi vajadustele kohandatud otsingumootorid, näiteks google.ee

¹⁶⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, *supra* nota 15.

¹⁶¹ Article 29 data protection working party, *supra* nota 48, lk 3.

¹⁶² Google France Sarl, *supra* nota 151, punkt 6.

¹⁶³ Google. Transparency Report, Frequently asked questions. www.google.com/transparencyreport/removals/europeprivacy/faq/?hl=en (29.03.2017).

¹⁶⁴ Article 29 data protection working party, *supra* nota 48, lk 3.

(Eesti) või google.de (Saksamaa).¹⁶⁵ Kuigi otsingutulemus eemaldatakse vastava riigi otsingumootorist, mis õiguse kohaselt päring andmete eemaldamiseks esitatakse, muutuvad andmed kättesaamatuks terves Euroopas. Reaalselt eemaldatakse otsingutulemused kõigilt ELi domeenidelt.¹⁶⁶ Samas on teises ELi riigis on mitte-ELi domeeni kaudu võimalik otsingutulemustele ligi pääseda. Google eemaldab andmed mitte vaid otsingutulemuste seast Google'i otsingumootoris, vaid ka teiste teenuste juurest, nagu Google Search, Image Search, Video Search ja Google News.¹⁶⁷

2.3.2. „Õigus olla unustatud“ artikli kohaldamine globaalselt

Lisaks riigipõhiste veebilehtedele on Euroopas laialdaselt kasutatav ka .com domeen, millelt kasutajad automaatselt vastava riigi otsingumootori leheküljele suunatakse. Kuigi Euroopas on võimalik kasutada ka .com domeeni, ei kuvata sellisel juhul eemaldatud veebilehekülgi otsingumootori tulemuste seas vastavas riigis, kus taotlus esitati. Vaatamata sellele on .com veebidomeeni otsingutulemused teistes liikmesriikides ning väljaspool ELi jätkuvalt kättesaadavad. Artikli 29 töögrupp selle olukorraga ei nõustu ning soovitusel kohaselt tuleks otsingutulemuse kuvamine eemaldada kõigilt domeenidelt, ka .com domeenilt, et tagada efektiivne isikuandmete kaitse.¹⁶⁸ Artikli 29 töögrupi seisukohaga nõustub ka käesoleva töö autor. Näiteks Austraalias, Hiinas või USAs eemaldatud nimega otsingutulemustes kuvatakse vastavaid tulemusi sellegipoolest, kuna määrus on suunatud ELi liikmesriikidele ning ELi kodanikele, .com domeenile jääb info alles. See loob paraku olukorra, kus ELi interneti sisu erineb mujal maailmas kasutatavast internetist.¹⁶⁹ Vastuargumendina ei saa ELi õigus muutuda globaalseks, kuna regulatsioonide kohaldamisala ei ole niivõrd laiaulatuslik. Seega paratamatult on interneti sisu erinemine isikute õiguste tagamiseks leebem meede.

Inimesed väljaspool ELi tunnevad huvi ELis kehtivate õiguste vastu. Kuna mujal maailmas ei ole andmete eemaldamist käsitlevat õigust esile toodud ning selliselt reguleeritud, siis soovitakse samuti seda võimalust rakendada. Näiteks nõudis Jaapani kohus Google'ilt teatud andmete eemaldamist seoses isiku kriminaalse minevikuga, et andmesubjektil oleks võimalik oma elu

¹⁶⁵ Google France Sarl, *supra* nota 151, punkt 3.

¹⁶⁶ *Ibid.*

¹⁶⁷ Frequently asked questions, *supra* nota 163.

¹⁶⁸ Article 29 data protection working party, *supra* nota 48, lk 3.

¹⁶⁹ Kranenborg, H. Google and the Right to Be Forgotten. *European Data Protection Law Review* 2015, 1 (1), lk 70-79, lk 76.

uuesti alustada.¹⁷⁰ Sellest võib järeldada, et Jaapan jagab ELi vaatenurka ning peab „õigust olla unustatud“ sobivaks meetmeks, kuigi territoriaalses mõistes asub riik küllaltki kaugel. Seoses andmete eemaldamise võimalikkusega võib hakata aktuaalseks muutuma „andmete eemaldamise turism“.¹⁷¹

Tuginedes eelnevale, et Google on kohustatud andmed eemaldama ELi domeenide raames, siis üks juhtum on seda praktikat muutnud. Näiteks 2015. aasta veebruaris nõudis Prantsusmaa jurist Dan Shefet, et Google'i filiaal Pariisis eemaldaks kõik laimava sisuga veebilehed tema mineviku kohta. Google eemaldas tulemused Euroopa otsingumootori tulemustest, kuid Dan Shefet sellega rahule ei jäänud. Ta väitis, et eemaldamine vaid Euroopa otsingutulemuste seast ei lahenda probleemi, kuna ta töötab rahvusvahelises firmas ning selle ettevõtte teenuseid kasutavad isikud üle maailma. Shefet pöördus Prantsuse kohtu poole ning saavutas soovitud tulemuse.¹⁷² Google kaotas kohtuvaidluse ning oli kohustatud juristi andmed kogu internetist eemaldama. Lisaks kohustus Google'i Prantsusmaal asuv filiaal tasuma 1100 dollarit trahvi päevas, kui emaettevõtja, Google Inc. USA-s vastavat sisu kogu internetist ei eemalda.¹⁷³ See kohtulahend näitas, et „õigus olla unustatud“ võib olla globaalne, mitte vaid regionaalne. Ühtlasi tõi see esile mõju, mida võib omada ühe riigi siseriiklik kohus. Kahjuks ei loonud see kohtulahend määravat pretsedenti, tegemist oli erijuhtumiga ning tavapäraselt Google taotluseid sel viisil ei menetle.

Eelnevalt kirjeldatud juhtumi valguses väidab Google'i andmekaitseõunik Peter Fleischer, et ühe siseriikliku kohtu mõju on Google'i jaoks murettekitav. Sellisel juhul võivad siseriiklikud kohtud tulevikus seada pretsedendi, et ühe riigi seadused võivad interneti globaalselt mõjutada. Paraku ei ole interneti sisu kogu maailmas ühetaoline ning ühes riigis legaliseeritu võib teises riigis olla kriminaliseeritud. Näiteks Türgis on kriminaliseeritud kõneviis, mis kritiseerib Türgi rajajat Atatürki ning Tais on keelatud sõnavõtted, mis omavad kriitilist alatoonit Tai kuninga vastu.¹⁷⁴ Kultuurilistest, religioossetest või muudest põhjustest lähtuvalt võib erinevatel riikidel

¹⁷⁰ McCurry, J. Japan recognises 'right to be forgotten' of man convicted of child sex offences 01.03.2016, The Guardian. www.theguardian.com/technology/2016/mar/01/japan-recognises-right-to-be-forgotten-of-man-convicted-of-child-sex-offences (30.03.2017).

¹⁷¹ Kuner, C. The right to be forgotten and the global reach of EU data protection law, Concurring Opinions, 01.06.2014. concurringopinions.com/archives/2014/06/the-right-to-be-forgotten-and-the-global-reach-of-eu-data-protection-law.html (13.02.2017).

¹⁷² Scott, M. A. Question Over the Reach of Europe's 'Right to Be Forgotten', 01.02.2015. bits.blogs.nytimes.com/2015/02/01/questions-for-europes-right-to-be-forgotten/ (09.02.2017).

¹⁷³ Youm, *supra* nota 3, lk 289.

¹⁷⁴ Hern, A. Google says non to French demand to expand right to be forgotten worldwide 30.07.2015. The Guardian. www.theguardian.com/technology/2015/jul/30/google-rejects-france-expand-right-to-be-forgotten-worldwide (30.03.2017).

olla kindlaks määratud ning reglementeeritud nõuded esitatavale teabele internetis. Seega internetis leiduva sisu erinevus ei tundu käesoleval hetkel probleemne.

Lähtuvalt eelnevast on ELis kehtivat õigust andmete kustutamiseks rakendatud mujal maailmas vaid üksikutel juhtudel. Õiguse taoline käsitus ei ole omandanud püsivat mõju ning hetkel on kehtima jäänud käsitus, et tavaolukordades eemaldadakse tulemused vaid ELi domeenide seast. Kuna „õigus olla unustatud“ rakendamine on EL õigusruumis veel suhteliselt uudne, leiab käesoleva magistritöö autor, et praktika otsingutulemuste eemaldamise osas võib tulevikus muutuda ning nõuda täiendavat analüüsi.

2.3.3. „Õigus olla unustatud“ artikli kohaldamine teenusepakkuja spetsiifikast tulenevalt

Soovitud otsingutulemused eemaldatakse vaid selle otsingumootori tulemuste seast, millisele otsingumootori teenusepakkujale on vastav taotlus esitatud. Näiteks Google ei ole kaalunud võimalust, et edastada info eemaldatud linkide osas ka teistele teenusepakkujatele. Isegi kui kaalutaks seda võimalust edastada eemaldatud lingid teistele teenusepakkujatele, võtab see teistelt teenusepakkujalt võimaluse langetada kaalutletud otsus ilma täiendavate andmeteta. Lisades isiku andmed, võib andmete jagamine omakorda kahjustada taotleja privaatsusõigust ning andmekaitse sätteid.¹⁷⁵ Kui andmesubjekt soovib teatud informatsiooni otsingumootori tulemuste seast eemaldada, peab ta pöörduma kõigi asjakohaste teenusepakkujate poole ning paluma neil tulemused eemaldada. Ühe teenusepakkuja poolt eemaldatud tulemused võivad antud juhul teise teenusepakkuja otsingutulemuste seas kuvatud olla. Kommunikatsiooni puudumine erinevate teenusepakkujate vahel kitsendab andmesubjekti võimalusi ning teeb protsessi taotleja jaoks ebamugavamaks, samas ei saa ka eraettevõtteid kohustada delikaatset infot jagama, kuna sellisel juhul võib toimuda isikuandmete kaitse riive.

Lähtuvalt Google'i otsingumootori populaarsusest Eestis, ulatudes üle 95%-i,¹⁷⁶ soovivad isikud tõenäoliselt just selle teenusepakkuja otsingutulemuste seast info eemaldada. Google'ile kuulub Euroopas otsingumootorite seas 90%-i turuosast ning USAs ligikaudu 75%-i.¹⁷⁷ Teisi

¹⁷⁵ Google France Sarl, *supra* nota 151, punkt 21.

¹⁷⁶ Üle 95%-i eestlastest kasutavad Google'i otsingumootorit, teiste otsingumootorite osatähtsus on minimaalne, jäädes 1%-i juurde või alla seda. GemiusRanking. Search engines. www.rankingee.com/en/rankings/search-engines.html (10.04.2017).

¹⁷⁷ Kelly, M., J., Satolam D. The Right to Be Forgotten. University of Illinois Law Review 2017, 1, lk 1-64, lk 12 viidatud Wall Strett Journals'is (Fairless, T. Europe's Digital Czar Slams Google, Facebook, The Wall Strett Journal 24.02.2015. www.wsj.com/articles/europes-digital-czar-slams-google-facebook-over-selling-personal-data-1424789664).

otsingumootoreid, näiteks Bing, Yahoo, Aol jne kasutatakse Google'iga võrreldes võrdlemisi vähe¹⁷⁸ ning seetõttu on Google'i töökoormus ka taotluste paljususe tõttu suur.

Isiku päringu alusel eemaldatakse otsingutulemused isiku nime alusel. Google'i kohtuotsus ega andmekaitsemääruse artikkel 17 ei täpsusta täpsemalt isiku nime mõistet. Selleks, et üksikisiku õigused oleksid võimalikult laiahaardeliselt tagatud, peab isiku nime mõistet laiemalt määratlema. Seega võib isiku nime alla kuuluda ka hüüdnimi, erinev hääldus või kirjapilt.¹⁷⁹ See kohustab otsingumootorit eemaldama erinevate otsingusõnadega teostatavad päringud, mitte ainult otsingud, mis on tehtud isiku reaalse nimega. Lisaks eemaldatakse ka otsingutulemused, mis on seotud isiku nime ja soovitud eemaldatava veebileheküljega. Näiteks kui otsida päringut Costeja ja La Vanguardia, siis eemaldatakse ka nende märksõnadega esile kerkivad tulemused, vaatamata sellele, et otsitud ei ole isiku täisnime järgi.¹⁸⁰ Kui aga teostatakse otsing mõne muu märksõna või isiku nime kohta, mis teatud artiklis esineb, tuuakse tulemus otsingutulemuste seas sellegipoolest esile. Näiteks on veebilehel või artiklis kasutatud mitmete inimeste nimesid, sealhulgas Costeja nime. Kui otsing teostatakse teise isiku, näiteks elukaaslase nime kohta, on sellisel juhul vastav lehekülg otsingumootorist siiski leitav.¹⁸¹ Absoluutselt kättesaamatuks käsitletav õigus veebilehekülgi ei muuda, need jäävad alles teabeavaldaja lehekülgedele või arhiividesse.

Seega langetab iga vastutav töötleja otsuse andmete kustutamiseks ise. Andmete jagamine teiste teenusepakkujatega võib riivata isikuandmete kaitset ning seetõttu andmesubjekti esialgset soovi oma andmeid paremini kaitsta mitte realiseerida. Sellisel juhul ei oleks vastutaval töötlejal võimalust langetada kaalutletud otsust ning vaadelda, kuidas isikuandmete töötlemine lõpetada. Kuna käesolevas magistritöös on keskseks otsingumootori otsingutulemuste seast tulemuse eemaldamine, võimaldab kaalutusotsuse tegemine teenusepakkujal ise määratleda, milliste otsingutulemuste alusel teave eemaldada.

¹⁷⁸ Ratcliff, C. Search Engine Watch, What are the top most popular search engines? 08.08.2016. searchenginewatch.com/2016/08/08/what-are-the-top-10-most-popular-search-engines/ (10.02.2017).

¹⁷⁹ Article 29 data protection working party, *supra* nota 48, lk 9.

¹⁸⁰ Google France Sarl, *supra* nota 151, punkt 13.

¹⁸¹ Myth-Busting The Court of Justice of the EU and the "Right to be Forgotten", *supra* nota 135, lk 3.

2.4. Andmekaitsemääruse artikli 17 mõju ELi kodanikele

Internetikasutaja huviks on kontrolli omamine selle kohta, milliseid andmeid internetis tema kohta leida võib.¹⁸² Kahtlemata mõjutab „õigus olla unustatud“ internetikasutajate privaatsust, kuna internet ei „unusta“ sellisel viisil nagu inimesed. Mõju andmete kustutamisele võib olla nii positiivne kui ka negatiivne. Positiivse külje raames annab see isikutele juurde võimaluse teha teatud andmed otsingutulemuste seast kättesaamatuks ning seega kaitsta enda privaatsusõigust, raskendades otsingutulemuste baasilt isikust mitmekülgse profiili loomist. Väiksema mahuga andmete puhul on terviklikku profiili raskem moodustada ning isikul säilib võimalus oma digitaalset identiteeti ise kohandada ning võimalusel jääda anonüümsemaks.

Negatiivne mõju avaldub liigse tähelepanu omandamises ning ebaõigetel eesmärkidel andmete eemaldamissoovis. Täiendavalt avaldub negatiivne mõju ka sõnavabaduse piiramises, täpsemalt andmete kaotamine ahendab teiste inimeste sõnavabadust ning võimalust vabalt oma arvamust levitada. Kui „õigust unustada“ laiendatakse ning antakse enam võimalusi selle teostamiseks ja enda õiguste kaitseks, siis muutub küsitavaks üks isiku põhiõigus – õigus sõnavabadusele.¹⁸³ Infotehnoloogia õppejõud Paul Bernal on öelnud, et „[...] *privacy is not the enemy of freedom of speech, it is its close ally*“¹⁸⁴ [„privaatsus ei ole sõnavabaduse vaenlane, vaid lähedane liitlane“¹⁸⁵]. Seega ei tohiks isiku õigus privaatsusele konkureerida isiku õigusega sõnavabadusele. Need kaks õigust peaksid toimima koos ning ei tohiks teineteist negatiivses mõttes mõjutada.

2.4.1. Positiivne mõju

Kuna internet on piiramatult teabeallikas ning avaldatud informatsioon jääb sinna määramata ajaks, siis õigus lasta enda kohta teatud andmed kustutada annab isikule võimaluse enda minevikusündmused eemaldada. Tihtipeale tegutsevad inimesed enne, kui tagajärgele mõtleavad ning võivad hiljem kahetseda mõne pildi või informatsiooni levitamist veebiportaalis. Laste või noorukite puhul on see eriti aktuaalne. Nemad tavaliselt ei oska interneti kasutamisega kaasnevaid ohtusid ette näha ning veel vähem tagajärge tajuda, mis info üles riputamise ja kaasnedes võivad. Kui nooruses on isik midagi veebi kirjutanud, siis tõenäoliselt see seal ka säilib

¹⁸² Turk, K. Digitaalkeskonnas isiku tuvastamise meetmete poolt ja vastu. *Juridica* 2014, 3, lk 175-188, lk 178.

¹⁸³ Youm, *supra* nota 3, lk 275.

¹⁸⁴ Bernal, *supra* nota 20, lk 52.

¹⁸⁵ Tegemist on autori tõlkega.

ning täiskasvanuks saades on „puhtalt lehel“ alustamine raske. Seetõttu võimaldabki õigus andmeid eemaldada ning oma varasem digitaalne ajalugu noorena tehtud vigade tõttu kättesaamatuks muuta.

Näiteks teismelisena üles laetud pildid, säutsud või muu info ei pruugi teatud aja möödudes enam isikule meelepärane olla, kuna aja jooksul muutuvad inimese arusaamad, põhimõtted ja eelistused. Kui kasutaja poolt eemaldatakse mõni postitus või säuts ning see kaob internetist, siis paraku ei ole isikul ligipääsu sellele, et eemaldada teiste poolt edasi jagatud postitusi. „Õigus olla unustatud“ annab aga võimaluse seesugused postitused eemaldada ning kaotada seos vastava isikuga.¹⁸⁶ Jagamine ja kopeerimine on tänapäeval muutunud väga lihtsaks ning seetõttu võimaldab andmekaitsemääruse artiklist 17 tulenev õigus teatud mõtteavaldused või isegi piinlikud momendid „unustada“ ning elus edasi liikuda. Samas ei anna see kaitset teiste isikute valikuvabadusele juba olemasolevat teavet tulevikus jagada – selleks peab andmesubjekt „valvel“ olema, millist informatsiooni internet temaga seostab ning aeg-ajalt kontrollima, missugust teavet otsingumootorid teabepäringu vastena pakuvad.

Õigus lasta enda andmed eemaldada on oluline ka teistes olukordades. Aktuaalsed on koduvägivalla juhtumid, kui kuriteo kohta on ajakirjas artikkel avaldatud ning muuhulgas on mainitud ohvri nime. Kuna enamasti liiguvad koduvägivalla ohvrid eluga edasi ning soovivad juhtunu unustada, ei ole artiklites olev info nende jaoks enam relevantne. Ohvrid ei soovi, et detailid ebaõnnestunud suhtest oleksid internetis kättesaadavad ning isiku nime järgi leitavad ja seostatavad. Läbielanutele on see suureks eeliseks, et nad saavad internetis oma negatiivse kogemuse eemaldada.¹⁸⁷ Samuti on tegemist isiku jaoks pigem tundliku valdkonnaga ning tihti ei soovita delikaatsete andmete avaldumist, kuna tuttavate poolt tehakse internetis vahepeal ka „edevusotsinguid“ või nuhkimist, et vaadata, millega inimene tegeleb või missugust infot tema kohta leida on võimalik.

Google'i lahend ega andmekaitsemäärus ei defineeri mitmeid asjakohaseid mõisteid täpsemalt. Google'i kohtulahendist esile kerkinud õiguse raames saab andmed lasta eemaldada, „[...]“ kui need andmed ei ole adekvaatsed, ei ole või enam ei ole asjakohased või kui andmed on neid eesmärke ja möödunud aega arvestades ülemäärased.“¹⁸⁸ Andmekaitsemääruse artikli 17 lõike 1

¹⁸⁶ Wagner, M., Li-Reilly, Y. Right to Be Forgotten, The Advocate (Vancouver Bar Association) 2014, 72 (6), lk 823-834, lk 829.

¹⁸⁷ BBC News. Google: Who would want the right to be forgotten? 14.05.2014. www.bbc.com/news/magazine-27396981 (29.04.2017).

¹⁸⁸ C-131/12, *supra* nota 18, p 93.

punkti a kohaselt on õigus lasta andmed kustutada, kui neid ei ole enam teatud eesmärgi raames vaja, mille raames need koguti. Kahjuks ei ole sätestatud konkreetset ajaperioodi, millise aja vältel muutuvad andmed mitte asjakohaseks.¹⁸⁹ Kuna hetkel ei ole asjakohasuse kohta praktilist lahendust, siis viitab õigus pigem andmesubjekti kasuks, ehk õigust tuleb tõlgendada laiemalt, kuna puuduvad kitsendavad regulatsioonid.

Andmesubjekt saab veebitaotluse vormis põhjendusega muuta asjakohased andmed mitte asjakohaseks, see on vaid argumentatsiooni küsimus. Andmesubjektil on võimalik põhjendusega manipuleerida, saavutamaks enda jaoks positiivne tulem. Kuna asjakohasust saab mitmeti tõlgendada, oleks vastavalt laiale tõlgendusruumile võimalik informatsiooni aegumisaeg lisada. Asjakohasuse definitsiooni selgema määratluse puhul oleks võimalik sotsiaalmeedia postitus, kommentaarid või muu info teatud aja möödudes automaatselt kustutada.¹⁹⁰ Ühest küljest on see isikute privaatsusõiguse kaitsmiseks hea võimalus, teisalt jällegi kitsendab oluliselt teabe kättesaadavust¹⁹¹ ning võimalust seda vabalt ja vastavalt oma soovile levitada.

Kuna andmekaitsealaste sätete rikkumisega võivad kaasneda suuremahulised trahvid, on otsingumootorid pigem teabe kustutamise poolt kui vastu.¹⁹² Kui vastutav töötleja ei täida regulatsioonist tulenevaid kohustusi, võib ettevõttele kohaldada trahvi. Andmekaitsemääruse artikli 83 lõike 5 punkt a märgib, et andmesubjekti õiguste puhul, mis on välja toodud andmekaitsemääruse artiklites 12-22 võib „[...] sätete rikkumise eest määrata trahvi, mille suurus on kuni 20 000 000 eurot või ettevõtja puhul kuni 4 % tema eelneva majandusaasta ülemaailmsest aastasest kogukäibest, olenevalt sellest, kumb summa on suurem.“¹⁹³ Trahvide suuruse kohta märgib ka andmekaitsemääruse artikli 83 lõige 9, et „Igal juhul on määratavad trahvid tõhusad, proportsionaalsed ja heidutavad.“¹⁹⁴ Seesuguse meetodiga motiveeritakse teenusepakkujaid isikuandmeid käsitlevaid regulatsioone järgima ning võimaldatakse andmesubjektidele parem isikuandmete kaitse.

Kui vastutav töötleja ei eemalda andmeid andmekaitsemääruse artikli 17 kohaselt, võib andmesubjekt esitada andmekaitsemääruse artikli 77 kohaselt kaebuse järelevalveasutusele. Otsingumootor peab esitama põhjenduse, miks taotlus tagasi lükati ning märkima võimaluse, et

¹⁸⁹ Wolf, C. Impact of the CJEU's Right to Be Forgotten. *Maastricht Journal of European and Comparative Law* 08.02.2017, 21 (3), lk 547-554, lk 553.

¹⁹⁰ Rustad, M. L., Kulevska, S. Reconceptualizing the Right to Be Forgotten to Enable Transatlantic Data Flow. *Harvard Journal of Law & Technology* 2015, 28 (2), lk 349-418, lk 382.

¹⁹¹ PS-i §-4 44 kohaselt on igal ajal õigus informatsiooni saada.

¹⁹² Wolf, *supra* nota 189, lk 553.

¹⁹³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, *supra* nota 15, artikkel 83, lõige 5.

¹⁹⁴ *Ibid*, *supra* nota 15.

isikul on otsuse mittesobivuse korral õigus pöörduda järelevalveasutuse või kohtu poole.¹⁹⁵ Otsingumootorid tegutsevad riikliku andmekaitse organisatsiooni järelevalve all ning peavad olema õiguslikult iseseisvad. Kui selle instantsi poole pöördumisega ei saavutata edu, on viimaseks võimaluseks pöörduda riikliku kohtu poole. Kohus langetab otsuse, kas andmed eemaldada ning kuidas balansseerida isikuandmete kaitset ja sõnavabadust. Seega kui otsingumootor keeldub teatud põhjustel isiku andmeid eemaldamast, saab edasi pöörduda riikliku andmekaitse organisatsiooni poole ja/või kohtu poole.¹⁹⁶ Eestis on järelevalvet teostavaks vastavaks institutsiooniks Andmekaitse Inspektsioon.

2.4.2. Negatiivne mõju

Üldjuhul on andmete eemaldamine otsingutulemuste seast isiku jaoks positiivse tähendusega. Paraku võib sellel olla ka teistsuguseid tagajärgi. Lähtuvalt käesoleva töö 2.3.1. punktis käsitletud otsingumootori kohustusest edastada eemaldatavad veebilehed otsingumootori tulemuste seast esialgsele teabeavaldajale, võib vastav teguviis luua andmesubjektile negatiivset mõju. Kui otsingumootor eemaldab teatud tulemused otsingutulemuste seast, ei pruugi see teabeavaldajale meelepärane olla. Kui viidet algallikale enam otsingumootoris välja ei tooda, vähendab see allikveebilehe sisule ligipääsetavust. Ligipääsu raskendamine ei takista teabeavaldajal olukorda teisiti ära kasutada. Nimelt on mõned teenusepakkujad, eelkõige uudisteagentuurid hakanud eemaldatavatest linkidest tegema uudiseid,¹⁹⁷ et teatud veebilehekülge eemaldati otsingutulemuste seast.

Uudisteportaalide teguviis võib paraku eemaldamistootluse esitanud isikule tuua suurema tähelepanu ning teatud meediakajastuse hoopis esile tõsta. Seega soovitud andmete eemaldamise asemel pälvib inimene hoopis rohkem tähelepanu.¹⁹⁸ Näiteks eemaldas Google otsingumootori tulemuste seast uudise, mis käsitles kergemat kuritegu. Seejärel avaldas ajaleht uudise, mis käsitles kõnealuse artikli eemaldamist otsingutulemuste seast. Suurbritannia andmekaitseorgan¹⁹⁹ kohustas seejärel Google'it ka teine artikkel otsingutulemuste seast isiku nime järgi eemaldama ning seda ka tehti.²⁰⁰ Artikli eemaldamisega kaasnes isikule hoopis teistsugune negatiivne mõju, kuna uudise avaldamise tulemusena tekkis inimestes huvi andmete eemaldamise protsessi

¹⁹⁵ Article 29 data protection working party, *surat* nota 48, lk 7.

¹⁹⁶ Myth-Busting The Court of Justice of the EU and the "Right to be Forgotten", *supra* nota 135, lk 5.

¹⁹⁷ Lee, D. BBC to publish 'right to be forgotten' removals list. BBC News 17.10.2014. www.bbc.com/news/technology-29658085 (26.03.2017).

¹⁹⁸ Douglas, *supra* nota 13, lk 111.

¹⁹⁹ Information Commissioner's Office ehk ICO.

²⁰⁰ European privacy requests for search removals, *supra* nota 146.

võimalustega ennast kurssi viia. Sarnaseid situatsioone võib tihti kohata, kus uudisteportaalid on hakanud igakuiselt eemaldatud lehekülgede kohta uudiseid avaldama.²⁰¹ Vaatamata sellele, et uudisteportaalid ei ole teadlikud põhjusest ega konkreetsetest isikutest kelle või mille tõttu tulemus otsingumootorist eemaldati, siis teabe levitamiseks ning inimeste loobumiseks taotlust esitada sellist viisi paraku praktiseeritakse. Andmesubjekti vaatenurgast ei ole tegemist õiglase viisiga, kuna taolise esiletoomise tõttu peaks justkui aeg-ajalt guugeldama, mis võib otsingutulemuste seast esile kerkida.

Teatud juhtudel ei ole võimalik „unustada“ ning tagasiteed enam ei ole. Näiteks postitas 19-aastane teismeline Gary Brolsma USAst endast 2004. aasta detsembris internetti video, kus ta istus arvuti taga ning liigutas laulu saatel suud ja tantsis väga energiliselt. Lauluks oli „Dragostea Din Tei“, mida esitas Rumeenia tantsuansambel O-Zone. Noormees Gary nimetas enda video laulust kuuldavate sõnade järgi ning esitluse nimeks sai „Numa Numa Dance“²⁰². Kuna originaallaul ise oli rütmikas ja kaasahaarav, olid ka Gary liigutused energilised ja naljakad ning see köitis inimeste tähelepanu. Tema versioon laulust kogus kiiresti populaarsust ning levis üle maailma. Videot näidati erinevates uudistes ning isegi VH1 telekanalis ja sellest tehti palju paroodiaid. Paraku ei olnud seesuguse kuulsusega rahul Gary, tundes piinlikkust ning alandatud. Ta ei osanud aimata, et naeruväärse video postitamine internetti võib osutada niivõrd populaarseks ning ta võib negatiivses mõttes kuulsaks saada.²⁰³

Kuna Gary video osutus sensatsiooniliseks ning levis massiliselt üle maailma, ei ole sellistel juhtudel võimalik tehtut unustada.²⁰⁴ Kui ta oleks selle lihtsalt koduseinte vahel filminud ning jätnud video internetti üles laadimata, ei oleks keegi sellest teada saanud. Video muutus avalikuks infoks ning on üle maailma siiani kättesaadav. Avalikkusel on sellele infole teatav huvi ning sellisel juhul ei ole võimalik Gary kohta käivat videot ega informatsiooni internetist andmekaitsemääruse artikli 17 alusel kustutada. Noormehe videost on tehtud isegi Vikipeedia²⁰⁵ lehekülj, ²⁰⁶ kus kirjeldatakse infot laulu kohta ning tuuakse välja info Garyst. Lisaks on ta ise

²⁰¹ McIntosh, N. List of BBC web pages which have been removed from Google's search results 25.06.2015, BBC. www.bbc.co.uk/blogs/internet/entries/1d765aa8-600b-4f32-b110-d02fbf7fd379 (30.04.2017).

²⁰² Feuer, A., Jason, G. Internet Fame is Cruel Mistress for a Dancer of the Numa Numa. The New York Times, 26.02.2005. www.nytimes.com/2005/02/26/nyregion/internet-fame-is-cruel-mistress-for-a-dancer-of-the-numa-numa.html?_r=0 (24.02.2017).

²⁰³ *Ibid.*

²⁰⁴ Solove, D. J. The Future of Reputation. London, Yale University Press 2007, lk 42.

²⁰⁵ Vikipeedia ehk *Wikipedia* on internetis tasuta kättesaadav entsüklopeedia, mida internetikasutajad saavad kasutada ja muuta. Kättesaadav veebileheküljel et.wikipedia.org/ (25.02.2017).

²⁰⁶ Veebilehekülj *Numa Numa* tantsust ning Gary Brolsmast on kättesaadav veebileheküljel [en.wikipedia.org/wiki/Numa_Numa_\(video\)#Gary_Brolsma](http://en.wikipedia.org/wiki/Numa_Numa_(video)#Gary_Brolsma) (25.02.2017).

loonud endanimelise veebilehe.²⁰⁷ Tehtut ei saa tagasi võtta ning Gary pidi leppima olukorraga, milles ta sai kuulsaks kui *Numa Numa Guy* [Numa Numa poiss]²⁰⁸. Vaatamata Gary piinlikule videole, oskas Gary olukorda lõpuks positiivselt suhtuda ning pööras mittesooitud kuulsuse oma kasuks.²⁰⁹

Gary lool oli küll õnnelik lõpp, kuid sarnased olukorrad ei lõpe alati positiivse noodiga. Noorena internetti üles laetud või postitatud teave jääb kättesaadavaks ning see võib täiskasvanuna isiku mainele negatiivset mõju avaldada. Kui guugeldada Gary nime või *Numa Numa*'t, siis jõuab väga täpsete tulemusteni Gary isiku kohta. Kuna paljud tööpakkujad teevad enne isiku värbamist taustakontrolli, siis Gary näite puhul võib tema tööandja tema sooviavalduse tööle kandideerimisel tõsiseltvõetavale ametipositsioonile välistada. Küll aga sõltub see asjaoludest ning värbaja pakutava ametipositsiooni iseloomust.

Sarnaselt Garyle sai internetivideo tõttu populaarseks Kanadast pärit 15-aastane poiss Ghyslain. Ta oli ulmekirjanduse austaja ning talle meeldis „Star Warsi“²¹⁰ triloogia. 2002. aasta novembris filmis ta endast kooli videostuudios salvestuse, milles ta pikema pulgaga kujuteldava vaenlase vastu võitles. Poiss tegi kummalisi liigutusi – keerutas ringi, vehkles pulgaga ning tegi hääleefekte, mõeldes, et ta on üks „Star Warsi“ tegelastest. Ta jättis andmekandja videoga sama ruumi riulile ega arvanud, et keegi seda näeb. Paar kuud hiljem leidis selle teine õpilane. Ta jagas seda teistega ning laadis üles internetti. Video muutus internetis populaarseks ning üks blogija lisas sellele täiendused heli, videotöötlust ja eriefektide näol.²¹¹

Töödeldud video oli paljude inimeste silmis naljakas – lisatud oli „Star Warsile“ omane tunnusmeloodia, pikem pulk oli muudetud helendavaks valgusmõõgaks ning heliefektid lisasid juurde vehkimise kõla. Töödeldud videot laeti üle maailma alla rohkem kui miljon korda ning veebilehed hakkasid seda kajastama, video kohta levisid diskrimineerivad kommentaarid. Lisaks internetis olevatele solvangutele, muutus Ghyslainile võimatuks koolis käimine, teda kommenteeriti mõnitavalt ning ta langes seetõttu koolist välja ja vajab psühhiaatrilist ravi.²¹² Selle poisi süütust videost alguse saanud internetikuulsus ei lõppenud õnnelikult, vaid pigem laastavalt. Koolipoisi andmete eemaldamine ei olnud võimalik vaatamata sellele, et videost

²⁰⁷ Veebilehekülj Gary Brolsmast on kättesaadav veebileheküljel www.garybrolsma.com/. (25.02.2017).

²⁰⁸ Tegemist on autori tõlkega.

²⁰⁹ Solove, *supra* nota 204, lk 43.

²¹⁰ *Star Wars* ehk Tähtede sõda on mitmeosaline filmisari, mille sisuks on ulmelises galaktikas toimuv võitlus kahe vastaspoole vahel.

²¹¹ Solove, *supra* nota 204, lk 45.

²¹² *Ibid*, lk 46.

tulenev kuulsus oli negatiivse ja solvava alatooniga. Sarnaselt Garyga muutus tema informatsioon avalikuks ning selle kohta tõusis avalik huvi ning andmekaitsemääruse artikkel 17 Ghyslaini ei kaitse.

Andmete eemaldamise võimalikkust võivad ära kasutada ka terroristid või teised negatiivse alatooniga organisatsioonid. Näiteks natsi sõjakurjategijad võivad andmete eemaldamisega end kaitsta ning blokeerida enda isiku paljastamist uurivatele ajakirjanikele. Eksisteerib võimalus väita, et teatud ühendused või informatsioon lehekülgedel on avalikkusele tähtsusetu ja privaatsus- ja isikuandmete õiguse kaitse all.²¹³ Tegelikuses soovitakse informatsioon muuta internetis äärmiselt raskelt leitavaks ning piirata inimeste ligipääsu teabele.

Õigus andmeid eemaldada võib negatiivselt mõjuda ka sõnavabadusele. Kuna sõnavabadus on üks põhilisi inimõigusi harta artikli 11 kohaselt, võib andmekaitsemääruse artikli 17 käsitlemisel muutuda aktuaalseks kahe inimõiguse kollisioon.²¹⁴ Täpsemalt inimõiguste, mis käsitlevad andmekaitset ja sõnavabadust. Andmete eemaldamisega kerkib esile sõnavabaduse piiramine, sest kärbitakse isiku õigust ennast vabalt väljendada. Kuna tegemist on olulise nüansiga ning privaatsusõiguse riive konseptsioon on laiem, analüüsitakse mõju sõnavabadusele täpsemalt käesoleva magistritöö 3. peatükis.

Lisaks negatiivsele mõjule seoses andmete eemaldamisega, võib eemaldamisotsuse tulemus olla üllatav ning selle sisuks olev otsus isikule mitte meelepärane olla. Kui sisu, mida soovitakse eemaldada vastab käesolevas magistritöös analüüsitud alapeatüki 2.2. kohaselt nõuetele, eemaldatakse soovitud veebilingid. Teatud määral mõjutab otsuse langetamist põhjenduse lisamine teabevormi. Kuna Google võib isikutele teha ka ebasoodsaid ehk mittesooitud lahendusi, võimaldab seesuguse võimaluse olemasolu teatud hulgal inimestest paremini enda kohta sisalduvat teavet internetis hallata.

Tulenevalt eelnevast võib „õigus olla unustatud“ omada positiivset või negatiivset mõju, aga laiemalt vaadeldes mõjub artikli 17 kohaldamine isikutele positiivselt. Teatud andmete eemaldamise võimatus tuleneb eelkõige info laialdasest levikust ning paraku ei ole sellisel juhul määravaks, kas info on isiku seisukohast lähtuvalt meelepärane või mitte. Mõnel juhul võib õigus andmete kustutamiseks negatiivselt mõjuda: uudisteportaalid võivad eemaldamisotsustest teha kajastusi, kuritegelikud organisatsioonid võivad soovida infot varjata või informatsiooni

²¹³ Peltz-Steele, R. J. The New American Privacy. *Georgetown Journal of International Law* 2013, 44 (2), lk 365-410, lk 379.

²¹⁴ Wagner, *supra* nota 186, lk 830.

eemaldamine võib teiste inimõiguste rakendamist kitsendada. Teistel juhtudel on andmekaitsemääruse artikli 17 mõju andmesubjektidele positiivne, võimaldades teatud ebasoodsa informatsiooni eemaldamist kindlaksmääratud tingimustel. Info eemaldamist soodustavad lai tõlgendusruum, ettevõtetele kohaldatavad trahvid ning võimalus esitada kaebus järelevalveasutusele. Oluline on märkida, et käesoleva töö autori poolt analüüsitu ei pruugi olla ammendav, magistritöö raames leidsid kinnitust just eelnevalt nimetatud tegurid.

2.5. Eesti kodanike võimalused seoses andmete kustutamisega andmekaitsemääruse artikli 17 kohaselt

Uue andmekaitsemääruse ning Google'i kohtulahendi raames on oluline analüüsida ka Eesti kodanike õiguste aktuaalsust. Vaid 17%-i eestlastest leiavad, et neil on täielik kontroll oma andmete üle, mis nad internetis avaldanud on.²¹⁵ Kuna Eesti kuulub ELi liikmesriikide hulka, kohalduvad Google'i kohtulahendist ning andmekaitsemääruse artiklist 17 tulenev võimalus andmete eemaldamiseks ka Eesti kodanikele. Hetkel regulatsioon Eesti jurisdiktsioonis ei kehti, kuna andmekaitsemäärus muutub liikmesriikide seas kohustuslikuks 2018. aastal. Eesti õiguses on isikuandmetega seonduv reguleeritud IKSis. IKS defineerib, et isikuandmed on §-i 4 lõike 1 kohaselt „[...] mis tahes andmed tuvastatud või tuvastatava füüsilise isiku kohta, sõltumata sellest, millisel kujul või millises vormis need andmed on.“²¹⁶

Kuna isikuandmete mõiste on üldine, jagab IKS andmed „tavalisteks“ ja delikaatseteks. Delikaatsete isikuandmete hulka kuuluvad näiteks biomeetrilised andmed, andmed tervise seisundi või puude kohta, andmed seksuaalelu või ametiühingu liikmelisuse kohta.²¹⁷ Tavaliste ja delikaatsete andmete erinevus seisneb selles, et delikaatsed isikuandmed on kõrgema kaitse all, neid peab töötleva IKS-i §-i 27 kohaselt. Neid nõudeid eirates kohaldatakse IKS-i §-i 42 lõike 1 või lõike 2 kohaselt rahatrahvi.²¹⁸ Delikaatsete isikuandmete puhul on tegemist inimese jaoks oluliste ja tundlike andmetega, mis puudutavad põhiõigusi ja andmeid isiklikul tasandil. Andmekaitsemäärus defineerib käesolevas magistritöös välja toodud 1.2.1. punktis delikaatsete isikuandmete puhul eriliigilised andmed, mis vajavad samuti erilist kaitset. Andmete eristamise osas on regulatsioon sarnane ning sellest tulenevalt ei vähene Eesti kodanike õigused.

²¹⁵ Special Eurobarometer 431, *supra* nota 42, lk 10.

²¹⁶ IKS, *supra* nota 134.

²¹⁷ *Ibid*, § 4 lg 2 p-d 1-8.

²¹⁸ IKS § 42 lõike 1 kohaselt karistatakse rahatrahviga kuni 300 trahviühikut. Lõike 2 kohaselt, kui teo toimepanija näol on tegemist juriidilise isikuga, karistatakse rahatrahviga kuni 32 000 eurot.

Andmete kustutamise osas ei ole Eestis hetkel kehtivat regulatsiooni. IKS-i §-i 11 lõige 4 sätestab, et andmesubjekt saab isikuandmete töötlejalt nõuda andmete töötlemise lõpetamist. Selle sätte osas saab paralleelsele tõmmata otsingumootori kohustusega teatud tulemusi otsingumootori otsingutulemuste seas enam mitte kuvada. Samas ei ole määratlus nii laiapõhjaline kui andmekaitsemääruses, kuna IKS-i § 11 lõike 1 kohaselt ei kuulu selle sätte alla need andmed, mis andmesubjekt ise on avaldanud. Lisaks ei saa IKS-i §-i 11 lõike 3 kohaselt nõuda andmesubjekt isikuandmete avalikustamise lõpetamist, kui need on seaduse alusel avalikustatud. Täiendavalt on IKS-i kohaldamine keeruline sellisele suurettevõttele nagu näiteks Google.

IKS-i §-i 21 lõike 1 kohaselt saab andmesubjekt isikuandmete töötlejalt nõuda vaid ebaõigete andmete parandamist. Säte ei hõlma andmete parandamist, kui need ei ole enam relevantsed või asjakohased ning jätab isikule kitsa võimaluse enda andmete üle kontrolli omamiseks. Sama sätte lõike 2 kohaselt võib andmete kustutamist, lõpetamist või neile juurdepääsu piiramist nõuda vaid juhul, kui isikuandmete töötlemine ei ole seaduse alusel lubatud. Vaatamata eelnevale võib isikuandmeid ülekaaluka avaliku huvi tõttu IKS-i §-i 11 lõike 2 kohaselt ajakirjanduslikul eesmärgil töödelda ja meedias avaldada, kui see ei kahjusta andmesubjekti õiguseid ülemääraselt. Seega ei sätesta IKS nii laiaulatuslikku võimalust isikuandmete kaitseks nagu andmekaitsemääruses on sätestatud, vaid annab ainult teatud juhtudel võimaluse isikuandmete töötlemisse sekkuda.

Isikuõigused on välja toodud ka PS-is, täpsemalt PS-i II peatükis, mis sätestab põhiõigused, vabadused ja kohustused. Kuna vastav peatükk on mahukas, võib eeldada, et Eesti Vabariigis on püütud üksikisiku põhiõiguseid võimalikult laiaulatuslikult kaitsta.²¹⁹ PS-i §-i 26 kohaselt on „Igaühel õigus perekonna- ja eraelu puutumatusel.“²²⁰ ning Riigikohtu halduskolleegiumi otsus²²¹ märgib, et eraelu riivavatena käsitletakse ka tegevusi, mis hõlmavad „[...] isikuandmete kogumist, säilitamist, kasutamist ja avalikustamist.“²²² Kuna PS-is pole eraelu definitsiooni otseselt välja toodud, siis PS-i kommenteeritud väljaanne täpsustab, et eraelu valdkonda kuuluvad eelkõige „[...] intiimsfääri puutumatus, õigus seksuaalsele enesemääramisele, õigus informatsioonilisele enesemääramisele ja õigus oma sõnale ja pildile.“²²³ Seega annab PS

²¹⁹ Preambula, p 1. Põhiõigused, vabadused ja kohustused. II peatükk. Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne, 3. Väljaanne, Kirjastus Juura, Tallinn 2012.

²²⁰ PS, *supra* nota 128.

²²¹ RKHKo 3-3-1-3-12.

²²² *Ibid*, p 19.

²²³ Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne, *supra* nota 219, § 26, p 6.1.

võimaluse isikuandmete kaitseks sõltumata sellest, millisel kujul või vormis on need andmed kajastatud. PSi definitsioon on laialt määratletud ning tulevikus kohaldatav andmekaitsemäärus täpsustab seega veelgi enam PSis sätestatud.

Andmekaitsemääruse sätteid ei kitsenda eestlaste õigusi, pigem annavad selgema määratluse ja ühtse definitsiooni. Andmekaitse reformi läbiviimine just otsekohalduva määruse mõistes on sobilik ja mõistlik, kuna sellisel moel muutub liikmesriikide vahel toimuv andmete jagamise ja töötlemise protsess mugavamaks. 41%-i eestlastest leiavad eurobaromeetri kohaselt, et samade õiguste ja kaitse olemasolu isikuandmete puhul sõltumata riigist on nende jaoks väga oluline.²²⁴ Ühtse regulatsiooni olemasolu garanteerib, et kehtivad õigusnormid on samad ning üheselt mõistetavad ja toimib digitaalne ühtne turg. Tänapäeval avanenud võimaluste juures armastavad inimesed palju reisida ning enda andmete üle on lihtsam kontrolli omada, kui igas Euroopa nurgas on selleks samasugused regulatsioonid.

Üldjoontes on andmekaitsemäärus Eesti õiguse kontekstis mõistlik, aga Andmekaitse Inspektsiooni peadirektor Viljar Peep pakub trahviotsuste kohaldamise puhul Eestisse sobiva võimaluse. Kuna kohaldatav trahv andmekaitsemääruse sätete rikkumise eest võib ulatuda kuni 20-ne miljoni euroni või 4%-ni eelneva majandusaasta kontserni käibest andmekaitsemääruse artikli 83 lõike 5 kohaselt, siis „Üleilmsete hiidettevõtete jaoks kujundatud trahvimäärad ei sobi füüsiliste isikute, samuti väiksemate ettevõtete karistamiseks.“²²⁵ Inspektsiooni peadirektor leiab, et Eestis tuleks vääriteomenetlusõigust värskendada ning pigem eelistada „[...] jätkuvalt rikkumistele reageerimiseks sunniraha (sunniraha määramisele eelneb sunniraha hoiatust sisaldav ettekirjutus).“²²⁶ Eesti kapitalil rajanevad ettevõtted ei oma tavaliselt globaalselt nii suurt võrgustikku, pigem on tegemist mikroettevõtetega.

Lähtuvalt piisavast regulatsioonist või muudest põhjustest ei tunne eestlased kuigi muret asjaolust, et isikud ei pruugi oma andmete üle internetis täielikku kontrolli omada. Eestlased on Euroopa riikidest kõige muretumad, kas nad omavad kontrolli enda isikuandmete üle või mitte. Vaatamata sellele, et veidi alla pooled küsitlusele vastanuist²²⁷ on kuulnud valitsuste poolt kogutavast isikuandmete mahust, jäävad eestlased kuue viimase ELi riigi hulka, kellele see kõige

²²⁴ Special Eurobarometer 431, *supra* nota 42, lk 45.

²²⁵ Peep, V. Andmekaitse Inspektsiooni peadirektori ülevaade EL andmekaitse reformi rakendamise seisust Eestis 14.10.2016, lk 9. www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/elfinder/article_files/ylevaade_reformist_14102016.pdf (01.03.2017).

²²⁶ *Ibid.*

²²⁷ Täpsemalt 42%-i küsitlusele vastanud eestlastest eurobaromeetri uuringu järgi. Special Eurobarometer 431, *supra* nota 42, lk 23.

vähem negatiivset mõju avaldab.²²⁸ Kui eestlaste puhul valmistab kontrolli mitte omamine muret vaid neljale inimesele kümnest, siis 28 riigi keskmist tulemust arvesse võttes on see suhteliselt madal näitaja. Keskmiselt valmistab see muret seitsmele inimesele kümnest ning kõige rohkem on mures Portugali, Iirimaa ja Suurbritannia kodanikud. Neis riikides valmistab enda andmete üle piisava kontrolli mitte omamine muret ligi kaheksale inimesele kümnest.²²⁹

Vaatamata eestlaste üldisele muretule suhtumisele, saavad andmekaitsemääruse käsitluse kohaselt Eesti kodanike võimalused käesoleva töö autori meelest paremini kaitstud. Lisandub artiklist 17 tulenev õigus, mis ei ole Eesti seadusandluses hetkel rakendatud. Käesoleval momendil on Eesti kodanikel võimalus nõuda isikuandmete töötlemise lõpetamist või ebaõigete andmete parandamist – need võimalused ei taga andmesubjektile nii laiaulatuslikke võimalusi, kui „õigus olla unustatud“.

Kui varasemalt oli isikuandmealane regulatsioon selge ning üheselt mõistetav, siis andmekaitsemääruse rakendumine võib õiguste mõistmise keerukamaks muuta. „Tänane 11-leheküljeline IKS asendub 99-leheküljelise otsekohalduva üldmääruse, 49-leheküljelise direktiivi ning rohkete rakendusaktide ja -juhenditega. Teema valdamiseks on vajalik varasemast oluliselt põhjalikum juriidiline ettevalmistus.“²³⁰ Artikli 17 kohaldamine on küllalt lihtne ja üheselt mõistetav, aga andmekaitsemäärus käsitleb ka teisi olulisi andmekaitse valdkondi ning otsitavate regulatsioonide leidmine ei pruugi esialgu lihtne olla. Käesolevas töös ei analüüsita andmekaitsemääruse teiste sätete mõju Eesti kodanikele, aga andmekaitseriformi artikli 17 kohaldamise mõistes vajab andmekaitsemääruse rakendamine käsitlemist.

²²⁸ *Ibid*, lk 26.

²²⁹ *Ibid*, lk 13.

²³⁰ Peep, *supra* nota 225, lk 10.

3. „Õigus olla unustatud“ põimumine põhiõigustega ning isikuandmete kaitse tagamine

3.1. Sõna- ja teabevabadus tänapäeva infotehnoloogilises maailmas

Lähtuvalt Euroopas kehtivatest inimõigustest, on oluline määratleda, kas „õigus olla unustatud“ tagab parema isikuandmete kaitse, luues põhiõiguste vahel õiglase tasakaalu. Nimetatud argumendi suhtes on nii poolt- kui ka vastuargumente ning samas võib mitme õiguse vahel ilmnedu kollisioon, milline õigus prevaleerib teise õiguse üle. EL ei sea üht õigust teisest kõrgemale ega määra õiguste „pingerida“, millised põhiõigused omavad tugevamat mõju. Kõik inimõigused on võrdselt olulised, kuid teatud juhtudel võib neid piirata, kuna ükski (Google'i lahendi juures käsitletav) põhiõigus ei ole absoluutne.²³¹ Riigikohtu kriminaalkolleegium on samuti leidnud, et õigusteoorias valitsevast ühesest seisukohast ei saa ühiskonnas „[...] olla absoluutseid – piiramatuid põhiõigusi.“²³² Lähtuvalt harta artikli 52 lõikest 1, võib hartas märgitud õiguseid piirata vaid sel juhul, kui piirangud on proportsionaalsed ning kaitsmist vajavad teiste isikute õigused ja vabadused.

Andmekaitsemääruse artikkel 17 võimaldab kaitsta harta artiklist 8 tulenevat õigust isikuandmete kaitsele. Lisaks tagab õigus lasta enda kohta teatud informatsioon eemaldada ka harta artiklist 7 tuleneva era- ja perekonnaelu austamise. Kuivõrd tegemist on teatud hulga informatsiooni peitmise või parema ligipääsu kaotamisega, on õiguse kohaldamisel asjakohaseks ka harta artiklist 11 tulenev õigus sõna- ja teabevabadusele. Sõnavabadus on asjakohane eelkõige allikveebilehekülgede seisukohast, kuna informatsiooni avaldamisega internetis soovitakse sisu laialdaselt levitada, juhul kui sisu töötlemiseks ei nähta ette piiranguid.²³³ Teabevabadus on oluline internetikasutajate ehk isikute jaoks, kes otsivad veebilehekülgedelt infot, kuna informatsiooni otsimine on tänapäeva tehnoloogiliselt arenenud ühiskonnas üks olulisemaid viise oma õiguse teostamiseks.²³⁴ Lisaks hõlmab andmekaitsemääruse artikkel 17 tuleneva õiguse kohaldamine harta artiklit 16, mis käsitleb ettevõtlusvabadust – seda analüüsitakse käesoleva töö 3.3. alapeatükis.

²³¹ Jääskinen, *supra* nota 23, p 125.

²³² RKKKo 3-1-1-80-97, I.

²³³ Jääskinen, *supra* nota 23, p 122.

²³⁴ *Ibid*, p 131.

Euroopas on vaba interneti levik olnud vahend sõnavabaduse teostamiseks. Internetile on ELis enamasti igal pool võimalik ligi pääseda, kui riik ei ole ligipääsu sellele kuidagi piiranud. Näiteks juhtudel, „[...] kus võimud on mitmesuguste tehniliste vahendite (näiteks elektrooniliste tule müüride) abil piiranud interneti kasutamist või kus telekommunikatsioonivahendite kasutamise võimalused on kammitsetud või napid.“²³⁵ ELis ei ole ligipääs internetile piiratud, samas mõnes teises riigis väljaspool ELi on seda rakendatud. Riikides, kus on kehtestatud näiteks autoritaarne režiim, toimub teabele ligipääsuks laiaulatuslikum reguleerimine. Sellistes riikides piiratakse ligipääsu internetile või tsenseeritakse juba kättesaadavat sisu.²³⁶ Eestis sarnaseid piiranguid rakendada ei saa, tsensuuri keelab PSi § 45 ning õiguse vabaks eneseväljenduseks ning informatsiooni saamisele tagavad samuti PSis sätestatud normid.

Seega ei ole ligipääs internetile ELis problemaatiline ning sõnavabaduse teostamist see ei ei takista. Google'i lahendist tulenev pretsedent hõlmab internetti laiemas mastaabis erineva nurga alt ning lahend on seadnud rohkem võimalusi isikuandmete kaitseks. Võib püstitada küsimuse, kas Google eraettevõttena on asutus, mis on motiveeritud sõnavabaduse teostamisest? Google kui otsingumootor vahendab internetis olevat informatsiooni. Internetis olev allikas või informatsioon asub teabevaldaja ehk veebilehekülje omaniku käes, kellel on selle üle reaalne kontroll. Sisu nägemist ja ligipääsetavust ei pruugi teabevaldaja hallata. Samas puudub otsingumootoril kontroll tegeliku sisu üle, otsingumootor omab kontrolli selle üle, kes informatsioonile ligi pääseb. Otsingumootor on teabe vahendajaks otsija ja teabe levitaja vahel ning ei oma sama huvi sõnavabaduse vastu kui teabevaldaja. Sellegipoolest mõjutavad mõlemad, nii teabevaldaja kui ka otsingumootor vahendajana kasutaja privaatsusõigust.²³⁷ Google'i mõju sõnavabaduse teostamise puhul küll eksisteerib, aga Google ei ole eraettevõttena motiveeritud sõnavabaduse teostamisest, vaid on lülilik selle õiguse teostamise juures.

Sõnavabaduse osas on teabe otsijal huvi teabe säilimise vastu, kuna informatsiooni laiaulatuslik kättesaadavus tagab võimalikult paljudele andmetele ligipääsu. Seejuures võimaldab andmete kättesaadavus otsingumootorist saada rohkem mitmekülgset teavet. Mayer-Schönberger on märkinud, et kõik inimesed on kokku puutunud olukorraga, kui teatud informatsiooni on raske meenutada.²³⁸ Näiteks olukorraga, kui kasutatakse mitte-igapäevases kasutuses olevat pangakaarti ning vastava kaardi PIN kood ei meenu või külastades sõbraga uut restorani ei

²³⁵ *Ibid*, p 28.

²³⁶ *Ibid*, p 121.

²³⁷ Kelly, *supra* nota 177, lk 11.

²³⁸ Mayer-Schönberger, V. Delete: The Virtue of Forgetting in the Digital Age. New Jersey, Princeton University Press 2009, lk 16.

meenu hiljem pearoa-, restorani nimi või aadress.²³⁹ Esimese näite puhul ei ole võimalik internetti oma teadmise meenutamiseks kasutada, kuna tegemist on delikaatse infoga. Teise näite puhul saab isik kasutada otsingumootorit, et soovitud info üles leida ja mälu värskendada.

Kuigi eelnev olukord ei oma seost isikuõiguste kaitsega, võimaldab see eluliste juhtumite pinnalt mõista, kui lihtne on inimestel unustada ning abivahendina otsingumootorit kasutada. Inimeste võime sotsiaalsel tasandil unustada on seotud asjaolude ning juhtumi ajaga – mida pikem aeg on sündmusest möödunud, seda lihtsam on unustada ning anda olukorrale uus võimalus.²⁴⁰ Paraku ei toimi unustamine internetis sellisel kujul ning teise võimaluse andmine on komplitseeritum. Kui isikud peaksid muret tundma selle üle, et informatsioon võib internetis püsida kauem kui inimese eluiga, ilma võimaluseta sellesse sekkuda, kas inimesed kasutaksid õigust sõna- ja väljendusvabadusele, jagaksid isiklike kogemusi, kommentaare või muud olulist informatsiooni?²⁴¹

„Õigus olla unustatud“ võimaldab inimestel sõnavabadust „kohe ja praegu“ kasutada, mõtlemata sellele, et väljendatu võib igavesti määramata ajaks internetikeskkonda püsima jääda. Isegi kui see antud ajamomendil tähtsust ei oma, võib sõnavõtt hiljem tulevikus aktuaalseks muutuda ning võõraste isikute poolt võib kerkida arutelu, mida üks isik kunagi mõtles või tegi. Argumenteeritud on teemal kas inimestel peaks olema võimalus sõnavabadust vabalt kasutada, tundmata hirmu selle üle, kuidas avaldatud informatsiooni kunagi tulevikus nende vastu kasutada võib.²⁴² Mõningatel juhtudel võib väita, kui isikutel puuduks kontroll ning võimalused avaldatut peita või eemaldada, ei oleks internet niivõrd lai ja rikastatud erinevate arvamuste poolt. Seejuures leiab käesoleva töö autor, et võimalus „unustada“ motiveerib inimesi sõnavabadust rohkem kasutama ning rikastab digitaalmaailma erinevate arvamuste, seisukohtade, kommentaaride ning muu olulise infoga. Kui inimesed peaksid tõepoolest muret tundma selle üle, et informatsioon võib internetis püsida kauem kui isiku eluiga, siis autori seisukohast lähtuvalt ei jagaks isikud internetis kuigi palju informatsiooni.

²³⁹ *Ibid.*

²⁴⁰ *Ibid.*, lk 13.

²⁴¹ *Ibid.*, lk 5.

²⁴² Wagner, *supra* nota 186, lk 830.

3.2. Sõna- ja väljendusvabadus ning konflikt „õigus olla unustatud“ vahel

3.2.1. Sõna- ja väljendusvabaduse määratlus Eesti ja ELi õiguse kohaselt

„Õigus olla unustatud“ rakendamine seab paratamatult kaalule ühe õiguse eelistamise teisele ning nende vahel tuleb leida sobiv tasakaal. Käsitletavateks õigusteks on õigus sõna- ja teabevabadusele ning õigus isikuandmete kaitsele. „Õigus olla unustatud“ ning õigus privaatsusele ei ole absoluutsed — need peavad olema tasakaalus teiste õigustega, sealhulgas õigusega saada informatsiooni.²⁴³ Paraku on vastavate õiguste vahel raske tasakaalu leida. Eesti õiguses sätestab PSi § 45:

„Igaühel on õigus vabalt levitada ideid, arvamusi, veendumusi ja muud informatsiooni sõnas, trükis, pildis või muul viisil. Seda õigust võib seadus piirata avaliku korra, kõlbluse, teiste inimeste õiguste ja vabaduste, tervise, au ning hea nime kaitseks. Seadus võib seda õigust piirata ka riigi ja kohalike omavalitsuste teenistujatel neile ameti tõttu teatavaks saanud riigi- või ärisaladuse või konfidentsiaalsena saadud informatsiooni ning teiste inimeste perekonna- ja eraelu kaitseks, samuti õigusemõistmise huvides.“²⁴⁴

Lähtuvalt eelnevast annab PS õiguse sõna- ja väljendusvabaduse arvamuste ja veendumuste levitamiseks, kuid märgib sama §-i kolmandas lauses, et seda õigust võib piirata eraelu kaitseks. Kuna isikuandmed on eraelu sfääri kuuluv mõiste, siis PSi kohaselt on lubatud sõna- ja väljendusvabaduse õiguse ahendamise privaatsuse kaitseks. Lisaks PSile on väljendusvabadus reguleeritud ka ELi õiguse tasandil.

Õiguse sõna- ja teabevabadusele sätestab harta artikkel 11, mille kohaselt on igaühel õigus sõnavabadusele – internetis teostatakse õigust teabe ehk sisu kättesaadavaks tegemisega.²⁴⁵ „See õigus kätkeb arvamusevabadust ning vabadust saada ja levitada teavet ja ideid avaliku võimu sekkumiseta ning sõltumata riigipiiridest.“²⁴⁶ Lisaks reguleerib sõnavabadust ka konventsiooni artikkel 10. Kuna kaitstakse mõlemat õigust, siis andmekaitsemääruse kohaldamiseks ning sõnavabaduse tasakaalustamiseks andmekaitsemääruse artikliga 17 on andmekaitsemääruses

²⁴³ Douglas, *supra* nota 139, lk 109 viidatud Human Rights Law Review'is (Frantziou, E. Further Developments in the Right to be Forgotten: The European Court of Justice's Judgment in Case C-131/12, Google Spain, SL, Google Inc v Agencia Espanola de Proteccion de Datos. Human Rights Law Review 2014, 14 (4), lk 761-778).

²⁴⁴ PS, *supra* nota 128.

²⁴⁵ Jääskinen, *supra* nota 23, p 122.

²⁴⁶ Euroopa Liidu põhiõiguste harta, *supra* nota 72, artikkel 11 (teine lause).

sätetatud teatud kaitsemeetmed.²⁴⁷ Andmekaitsemääruse preambula punkt 4 sätestab, et vastavas määruses tunnustatakse kõiki aluslepingutes sätestatud põhimõtteid, sealhulgas ka sõna- ja teabevabadust.²⁴⁸ Seega on õigusakti koostamisel rõhk asetatud ka sellele, et andmekaitsemäärus ei jäta teisi põhiõiguseid tähelepanuta ning nende olulisust tuleks tunnustada.

Lisaks märgib andmekaitsemääruse artikli 17 lõike 3 punkt a, et õigust andmete kustutamisele ei rakendata, kui isikuandmete töötlemine on vajalik sõna- ja teabevabaduse teostamiseks. Artikli sõnastusest võib järeldada, et nimetatud õiguste vahel võib aset leida võimalik konflikt. Sellest aspektist annab andmekaitsemäärus mõista, et sõna- ja väljendusvabaduse säilitamine on oluline ning üks õigus ei domineeri teise üle. Ühest küljest sätestab artikli 17 lõige 1, et teatud asjaoludel peab vastutav töötaja andmesubjekti puudutava informatsiooni eemaldama, aga teisalt kaitseb artikli 17 lõige 3 liigset andmete kustutamist. Isikuandmete töötlemist ning seost sõna- ja teabevabadusega käsitleb lähemalt andmekaitsemääruse artikkel 85. Selle artikli kohaselt

„Liikmesriigid ühitavad õigusaktiga käesoleva määruse kohase õiguse isikuandmete kaitsele ning sõna- ja teabevabaduse õiguse, muu hulgas seoses isikuandmete töötlemisega ajakirjanduslikel eesmärkidel ning akadeemilise, kunstilise või kirjandusliku eneseväljenduse tarbeks.“²⁴⁹

Sellest tulenevalt peab määrusest tuleneva isikuandmete kaitse ning sõna- ja teabevabaduse õiguse ühildama. Õiguste vahel peab valitsema tasakaal ning üht õigust ei tohiks eelistada teisele. Toetudes andmekaitsemääruse preambula punktile 153 tuleks kooskõlla viia ka eeskirjad, mis täpsustavad sõna- ja teabevabaduse ning võimaldavad teatud juhtudel seda õigust efektiivsemalt rakendada. Kuna tasakaalu leidmine õiguste vahel võib olla komplitseeritud, saavad liikmesriigid artikli 85 lõike 2 kohaselt ette näha vabastusi või erandeid, et ühitada sõna- ja teabevabadus isikuandmete kaitse õigusega. Preambula punkt 153 märgib, et

„Juhul kui isikuandmeid töödeldakse üksnes ajakirjanduslikul eesmärgil või akadeemilise, kunstilise või kirjandusliku eneseväljenduse eesmärgil, tuleks vajaduse korral kohaldada erandeid või vabastusi käesoleva määruse teatavatest sätetest, et viia omavahel vastavusse isikuandmete kaitse õigus ning sõna- ja teabevabadus, mis on sätestatud harta artikliga 11.“²⁵⁰

²⁴⁷ Peltz-Steele, *supra* nota 213, lk 379.

²⁴⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, *supra* nota 15.

²⁴⁹ *Ibid.*

²⁵⁰ *Ibid.*

Eelnevalt välja toodud spetsiifiliste olukordade puhul on käsitlus erinev ning teatud juhtudel tuleb kohaldada erisusi sellest, kuidas klassikaliselt on määratletud. Isikuandmete kaitset ei saa pidada olulisemaks, kui eelnevas peambula punktis nimetatud eesmärkide täitmist, vaid tuleb kaaluda, milline oleks teatud olukorras õiguspärane lahendus. Lisaks täpsustab andmekaitsemääruse preambula punkt 153, et erandeid või vabastusi tuleks „[...] kohaldada eelkõige audiovisuaalvaldkonnas isikuandmete töötlemise suhtes ning uudiste arhiivide ja perioodikaraamatukogude puhul.“²⁵¹ Seega sätestab andmekaitsemäärus üpriski selgesõnaliselt ning täpselt, millistel juhtudel võib isikuandmete kaitse õigust ahendada ehk andmekaitsemääruse artikli 17 õigust piirata.

Erandite või vabastuste määramine on jäetud liikmesriigi kanda ning ELi tasandil ei ole täpsustusi ette nähtud. Kui erandid või vabastused on liikmesriigis vastu võetud, võivad need liikmesriigiti erineda olla ning kohaldada tuleb erandit või vabastust selle liikmesriigi õiguse raames, mida kohaldada ka vastutava töötaja puhul.²⁵² Sellisel juhul tuleb lähtuda asjaolust millises riigis asub vastutav töötaja.

Kuivõrd andmekaitsemääruse artiklist 17 tuleneva õiguse rakendamiseks ilma, et see piiraks sõnavabadust, on loodud ka teatud mehhanismid, siis õigust andmete kustutamisele on peetud üheks suurimaks ohuks sõnavabaduse teostamisel internetis.²⁵³ Kuna vastavate õiguste vahel tasakaalu leidmine nõuab rohkem tähelepanu ning süvenemist, on andmekaitsemääruses püütud anda suuniseid nende õiguste balansseerimiseks ning pädeva otsuse langetamiseks. Andmekaitsemäärus annab piisavalt selged juhised liikmesriikidele lisaregulatsioonide loomiseks. ELi tasandil ei ole sõna- ja väljendusvabaduse vastuolu artikliga 17 välja jäetud – nagu Google'i lahendis. Paraku ei täpsustanud kohtulahend nende õiguste vahel aset leidvat võimalikku vastuolu ning kohtulahendi valguses oleks õigus sõna- ja väljendusvabadusele justkui tahaplaanile jäänud. Seejuures on kohtujurist Niilo Jääskinen teistele õigustele ja vabadustele tähelepanu osutanud.²⁵⁴ Mitmed õigusteadlased on spekulerinud teemal, miks kohus neid nüansse ei käsitlenud.

²⁵¹ *Ibid.*

²⁵² *Ibid.*, preambula punkt 153.

²⁵³ Rosen, J. The Right to Be Forgotten. Stanford Law Review Online veebruar 2012, lk 88. www.stanfordlawreview.org/online/privacy-paradox-the-right-to-be-forgotten/ (29.03.2017).

²⁵⁴ Jääskinen, *supra* nota 23, p 103.

3.2.2. Sõna- ja väljendusvabadus *versus* „õigus olla unustatud“

„Andmesubjekti õigus eraelule peab siiski olema tasakaalus teiste põhiõigustega, eriti sõnavabaduse ja teabevabadusega.“²⁵⁵ Kahe olulise õiguse vahel tasakaalu leidmine on Google'i kohtulahendist tulenevalt asetatud otsingumootori kanda.²⁵⁶ Otsingumootor peab tasakaalu leidma oluliste põhiõiguste vahel ning tegema kindlaks, kas teatud põhiõiguse piiramine on harta artikli 52 lõike 1 kohaselt õigustatud.

Kuna trahvid andmekaitsealaste sätete rikkumise osas on küllaltki suured ning Google on kasumit teeniv ettevõtte, võib eeldada, et äriüksus langetab otsuseid lähtudes seadusekuulekuse printsiibist, vältimaks trahve ning kaitstes isikute privaatsusõigust. Vaatamata sellele, kas regulatsioon reaalsuses nõuaks vastava sisu eemaldamist, Google pigem eemaldab soovitud sisu, kuna tagajärjed hiiglaslike trahvide näol võivad ettevõtte majanduslikku olukorda oluliselt nõrgendada, mis võib lõppeda ettevõtte pankrotiga.²⁵⁷ Lisaks on jäigad protseduurireeglid Google'i jaoks raskendavaks asjaoluks kaalutletud otsuse langetamisel.

Lähtuvalt eelnevas alalõigus märgitud ohtudest võib Google eelistada teabevaldajale isikut, kes soovib, et andmed kustutataks.²⁵⁸ Õiglase otsuse tegemiseks töötab Google'i heaks mitmeid õigusteaduse kvalifikatsiooni omavaid töötajaid, kes selgitavad taotluste käigus välja olukorrad, millal vajab teave otsingumootorist eemaldamist. Kusjuures 30%-i²⁵⁹ taotlustest on läbinud ka teise hinnangu.²⁶⁰ Esmalt vaadatakse, kas tegemist on avaliku elu tegelasega ning kas link, mida soovitakse eemaldada, pärineb lugupeetud veebilehelt või riiklikult lehelt. Samuti vaadatakse, kas päringu esitanud isik on teabevaldaja ning kas informatsioon, mida soovitakse eemaldada, on seotud poliitika või kriminaalsüüdistusega.²⁶¹ Otsus tehakse erinevaid aspekte arvesse võttes kaalutusotsusena ning seda analüüsitakse täpsemalt käesoleva töö 3.4.1. punktis.

Kuigi kohus väitis Google'i lahendis, et „õigus olla unustatud“ ei ole absoluutne ning seda tuleb balansseerida teiste põhiõigustega, sealhulgas sõna- ja meediavabadusega,²⁶² siis paraku ahendab andmete eemaldamine teataval määral sõna- ja väljendusvabadust. Google'i lahend soosib

²⁵⁵ *Ibid*, p 128.

²⁵⁶ Kelly, *supra* nota 177, lk 10.

²⁵⁷ Keller, D. The new, worse 'right to be forgotten' 01.27.2016. Politico. www.politico.eu/article/right-to-be-forgotten-google-defense-data-protection-privacy/ (31.03.2017).

²⁵⁸ Kelly, *supra* nota 177, lk 16.

²⁵⁹ Vastav protsent on avaldatud 01.11.2015. seisuga.

²⁶⁰ Frequently asked questions, *supra* nota 163.

²⁶¹ Toobin, J. The Solace of Oblivion. The New Yorker 29.09.2014. www.newyorker.com/magazine/2014/09/29/solace-oblivion (30.03.2017).

²⁶² Factsheet on the “Right to be Forgotten” ruling (C-131/12), *supra* nota 92, lk 2.

privaatsusõigust informatsiooni kättesaamisele.²⁶³ Lahend toob esile privaatsusega seonduvad küsimused ning ei käsitle täpsemalt teiste põhiõigustega seonduvat, sealhulgas võimalikku teiste põhiõiguste riivet. Isegi kui ei toimu indiviidi privaatsusõiguse rikkumist, siis isikuandmete kaitse õigus domineerib õiguse üle saada informatsiooni.²⁶⁴ Oluline on märkida, et tuntud Delfi kaasuses²⁶⁵ jõuti samuti sõnavabadust ahendavate järeldusteni. Tulenevalt eelnevast võib märkida, et ELis peetakse isiku privaatsusõigust välja toodud õiguste kõrval olulisimaks.

3.2.3. Kollisioon USA õigusega

Ligipääs internetile on tänapäeval tähtis, kuna see on avaliku ning vaba arutelu vundamendiks ja oluline alus demokraatia toimimiseks.²⁶⁶ Seejuures on internet märkimisväärne informatsiooni allikaks, teadusartiklite või muu teenuse kohta tagasiside leidmiseks. Kui teave on kättesaadav, on inimestel lihtsam otsuseid vastu võtta. Näiteks õhtusöögiiks restorani valides võivad internetis leiduvad arvustused teatud restoranide kohta määravaks osutada.²⁶⁷ Kuna inimesed on tänapäeval mobiilsed ning reisimiseks ja ringi liikumiseks on rohkem võimalusi ja vabadust, siis oluliseks on info levik ning kättesaadavus ka teiste kontinentide vahel. Seadusi luuakse riigi või liidu tasandil, aga internet on globaalne, ületades territoriaalseid piire, milles regulatsioonid on loodud.²⁶⁸

Interneti kättesaadavus tagab andmete vaba liikumise.²⁶⁹ Eelnev on ELi üks olulisi digitaalse ühtse turu loomise strateegia komponente, et leiaks aset vabalt liikuv andmevoog. Sealhulgas tuleb järgida põhimõtet, et isikuandmeid tohib edastada vaid riikidesse, kus on tagatud ka nende tõhus kaitse.²⁷⁰ Eestis ning ühtlasi ELis toimub igapäevaselt massiline infovahetus USAga ning lisaks on suured ettevõtted, nagu näiteks Google ja Facebook USA päritolu. Ettevõtete eesmärgiks on kasumit teenida, pakkudes erinevaid teenuseid või müües tooteid.²⁷¹ Selle eesmärgi täitmiseks on liigutud välismaiste turgude poole, sealhulgas ka ELi. Paraku on ELis ja

²⁶³ Douglas, *supra* nota 139, lk 112.

²⁶⁴ Lynskey, O. Deconstructing data protection: The 'added-value' of a right to data protection in the EU legal order 2014. *International and Comparative Law Quarterly*, 63 (3), lk 569-597, lk 579.

²⁶⁵ EIKo 16.07.2015, 64569/09, *Delfi vs. Eesti*.

²⁶⁶ Douglas, *supra* nota 139, lk 109.

²⁶⁷ *Ibid.*, lk 110.

²⁶⁸ Hare, S. For your eyes only: U.S. technology companies, sovereign states, and the battle over data protection. *Business Horizons* 2016, 59 (5), lk 549-561, lk 550.

²⁶⁹ *Ibid.*

²⁷⁰ Justiitsministeerium. Isikuandmete kaitse seaduse eelnõu seletuskiri, lk 22. www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/elfinder/article_files/IKS%20SELETUSKIRI%20%281%29.rtf (10.04.2017).

²⁷¹ Hare, *supra* nota 268, lk 551.

USAs kehtivad regulatsioonid sõnavabaduse ja andmekaitse osas küllaltki erinevad.²⁷² Ebaselge on, kas ELi kodanike võimalused isikuandmete kaitseks on sealhulgas piisavalt rakendatud.

Euroopas ulatuvad „õigus olla unustatud“ mõiste juured Prantsusmaale, kus on tuntud väljend *right to oblivion*²⁷³ – see tähendab samuti õigust olla unustatud. Prantsuse seadustest tulenev õigus arenes välja kurjategijate võimalusest uut elu alustada. See võimaldab süüdimõistetud kurjategijal, kes on rehabiliteeritud ning vanglas oma karistuse ära kandnud, esitada vastuväiteid tema süüdistuse ja vangistuse kohta info avalikustamise kohta.²⁷⁴ Sisuliselt annab see õiguse ennetada varasemalt toime pandud kuriteo kohta detailide uuesti avaldamist teatud tingimustel.²⁷⁵ Käsitlus erineb andmekaitsemääruses sätestatust, aga samas võib väita, et taolist õigust on varasemalt ELi õigusruumis tunnustatud, küll veidi teises tähenduses. USAs ei ole võimalust andmete eemaldamise osas ning vastavaid regulatsioone ajalooliselt välja kujunenud.

Kui Euroopas on isikuandmete kaitse ja privaatsusõigus väga olulised ja tunnustatud, siis USA õiguses on kasutusel teine määratlus. Erinevate põhimõtete olemasolu tuleneb eelkõige teistsugusest õigussüsteemist. USA kuulub angloameerika õigussüsteemi ning Euroopas on kasutusel Romaani-Germaani õigusperekonna õigussüsteem.²⁷⁶ Kui USAs tekib küsimus kahe õiguse olulisuse vahel, prevaleerib pigem õigus sõnavabadusele. Näiteks prevaleerib sõnavabadus juhul, kui isiku kohta on avaldatud piinliku sisuga artikkel ning selle sisu on tõene.²⁷⁷ Kuigi mõnes olukorras võib privaatsusõigus tõusta kõrgemale sõnavabaduse õigusest, siis sellistel juhtudel on tegemist pigem eranditega, mitte reegluga.²⁷⁸

Vaatamata üldisele privaatsusõiguse kohaldamisele, soosivad ameeriklased „õigus olla unustatud“ võimaluse rakendamist USAs. 2014. aasta septembris läbi viidud uuringu tulemusena toetab 61%-i ameeriklastest teataval määral „õigus olla unustatud“ kasutamist ning 39%-i vastanutest sooviksid, et kasutusel oleks sama laiaulatuslik definitsioon nagu ELis. 47%-i vastanutest leidsid, et mitterelevantsed otsingutulemused võivad isiku mainele negatiivselt

²⁷² Rosen, *supra* nota 253, lk 88.

²⁷³ Prantsuse keeles *le droit a l'oublie*.

²⁷⁴ Rosen, *supra* nota 253, lk 88.

²⁷⁵ Xanthoulis, N. Conceptualising a Right to Oblivion in the Digital World: A Human Rights-Based Approach 22.05.2014, lk 7. [dx.doi.org/10.2139/ssrn.2064503](https://doi.org/10.2139/ssrn.2064503) (31.03.2017).

²⁷⁶ Kelly, *supra* nota 177, lk 39.

²⁷⁷ *Ibid*, lk 40.

²⁷⁸ *Ibid*, lk 32.

mõjuda.²⁷⁹ Seega suurem osa ameeriklasi soovivad eurobaromeetri kohaselt, et ka USAs eksisteeriks õigus enda andmete töötlemisse ja kuvamisse sekkuda.

Kokkulepete raames on andmevahetus ELi ja USA vahel õiguspärane ning varasemalt kehtis andmete kaitse tagamiseks *Safe Harbour* kokkulepe. See sõlmiti andmekaitse direktiivi raames 2000. aastal, et USA tagaks teabe liikumise korral kahe kontinendi, Euroopa ja USA vahel isikuandmete kaitse.²⁸⁰ See oli vajalik ELi kodanike kaitseks, kuna mitmed USA ettevõtete teenused olid ELi laienenud. Andmeid jagatakse USA ettevõtetele, kes andmeid USAs säilitavad. Kuna kahe kontinendi vahel kehtivad erinevad õigussüsteemid ja regulatsioonid, siis teatav kokkulepe andmete õiguspäraseks töötlemiseks oli vajalik, et ühildada erinevaid käsitlusi.

Mitmeid aastaid hiljem selgus, et USA ei taga ELi kodanike andmete kaitseks piisavaid mehhanisme. 2013. aasta suvel paljastas Edward Snowden,²⁸¹ et USA valitsus teostab ameeriklaste ja teiste kodanike üle mass-järelevalvet, saades andmetele ligipääsu eraettevõtetele.²⁸² Avalikustatud materjal näitas, kuidas USA eraettevõtted isikuandmeid kasutavad ning millises ulatuses on USA valitsusel neile ligipääs. Sellest ajendatuna kaebas Austria kodanik Max Schrems Facebooki kohtusse. Ta argumenteeris, et Facebook ei kaitse tema andmeid harta artikli 8 kohaselt USA julgeolekuagentuuri NSA luuramise eest.²⁸³ Isikuandmeid hoiti USA serverites *Safe Harbour* leppe alusel, aga isikuandmeid säilitavad ettevõtted lähtusid USA õigusest. Kuna *Safe Harbour* kokkulepe oli loodud eraettevõtetele ning ei olnud siduv luureteenistusele ja riiklikule julgeolekuagentuurile, oli isikuandmete kaitse tagamine probleemne. Kuna jälgimine toimus luureagentuuride poolt, ei pakkunud kokkulepe ELi kodanikele tõhusat andmekaitset.²⁸⁴

ELi kohus leidis, et EL-USA programm ei ole õiguspärane ning Schremsi kaebuse raames tühistati kohtuotsusega *Safe Harbour* kokkulepe 2015. aastal. Võimalus anti regulatsiooni täiustamiseks ning vajalike sätete lisamiseks, mis lubaksid andmevoogusid õiguspäraselt

²⁷⁹ *Ibid*, lk 50 viidatud Consumer Watchdog'is (Consumer Watchdog, Consumer Watchdog Calls On Google to Extend 'Right To Be Forgotten' To U.S.; Says Google's Own Report Shows Balance Between Privacy, Right to Know is Possible. PR NEWSWIRE 13.10.2014. www.prnewswire.com/news-releases/consumer-watchdog-calls-on-google-to-extend-right-to-be-forgotten-to-us-says-googles-own-report-shows-balance-between-privacy-right-to-know-is-possible-279038991.html (30.03.2017)).

²⁸⁰ Svantesson, D. J. B. Cross-Border Data Transfers after the CJEU's Safe Harbour Decision: A Tale of Gordian Knots. *Alternative Law Journal* 2016, 41 (1), lk 39-42, lk 39.

²⁸¹ Edward Joseph Snowden oli endine NSA (National Security Agency ehk USA riiklik julgeolekuagentuur) lepinguline töötaja, kes tegi avalikuks USA luureagentuuride jälgimisprogrammi PRISM, mille vahendusel kogutakse kübermaailmas isikute kohta andmeid eraettevõtete vahendusel.

²⁸² Hare, *supra* nota 268, lk 551.

²⁸³ *Ibid*, lk 554.

²⁸⁴ EKo 06.10.2015, C-362/14, *Maximillian Schrems vs. Data Protection Commissioner*.

käsitleda. Määratud tähtjaks, 31. oktoobriks 2016. aastal muudatusi ei esitatud, vaid 2017. aasta veebruari alguseks vormiti uus kokkulepe, nimega *Privacy Shield*.²⁸⁵ Kokkulepe peaks vastama Euroopa Kohtu poolt kehtestatud nõudmistele ning tagama ELi kodanike isikuandmete kaitse.²⁸⁶ Eelnev praktika aga viitab, et andmevahetusprotsesside tulemusena ei pruugi ELi kodanike õigused olla kaitstud, kuna USAs kehtiv praktika on oluliselt erinev ELi omast. Uus kokkulepe on värske ning selle pinnalt on veel vara järeldusi teha. Kuna USA ettevõtted on motiveeritud ELi 500 miljonist inimest koosnevast turust, järgivad USA ettevõtted suure tõenäosusega kehtestatud norme.²⁸⁷

ELi õigusmaastikul on ELi kodanike õigused korrektselt määratletud ning üheselt mõistetavad ja reguleeritud. Neid õigused, sealhulgas õigust andmete kustutamisele ning õigust sõnavabadusele saab igati rakendada ning mõlema kaitseks on olemas asjakohased sätted. Kuna ELi kodanikud puutuvad kokku mitmete USA suurettevõtetega, sealhulgas Google'i otsingumootoriga, siis laiemas mastaabis ei pruugi ELi kodanike isikuandmed olla piisavalt kaitstud, kuna USA õigussüsteemis ei kehti samasugused põhimõtted kui ELi õigusaktides. USA õigusega seonduv analüüs on käesolevas töös piisav, kuna see puudutab eelkõige suurettevõtete raames isikuandmete kaitset ja sõna- ning teabevabadust, mida detailsemalt magistris töös ei käsitleta.

3.3. „Õigus olla unustatud“ artikli põimumine ettevõtlus- ja meediavabadusega

Otsingumootorite näol on tegemist ettevõtetega, mis soovivad tegutseda harta artiklist 16 tuleneva ettevõtlusvabaduse raames. Ettevõtlusvabaduse sätestab ka PSi § 31. Kuna ELi ühtne turg, „[...] mida iseloomustab kaupade, teenuste ja kapitali liikumine riikide vahel, vaba konkurents ning ühine tollipoliitika [...]“²⁸⁸ põhineb vaba ettevõtluse tunnistamisel, on ettevõtlusvabaduse puhul tegemist olulise õigusega. ELi leping seab mitmed olulised piirangud selle takistamiseks, näiteks artikli 56 kohaselt teenuse osutamise vabaduse piirangud ning artikli 63 kohaselt kapitali vaba liikumise piirangud.

Vaba ettevõtluse piiramiseks ei tohi teha põhjendamatuid takistusi ettevõtluseks ning riik peaks tagama alused, et vaba turg toimiks.²⁸⁹ Otsingumootori kui teenusepakkuja puhul ei tohiks seega teha põhjendamatuid takistusi ettevõtluse teostamiseks. Kuna kaalutusotsuse tegemine andmete

²⁸⁵ Hare, *supra* nota 268, lk 554.

²⁸⁶ European Commission. EU-U.S. Privacy Shield, juuli 2016. ec.europa.eu/justice/data-protection/files/factsheets/factsheet_eu-us_privacy_shield_en.pdf (01.03.2017).

²⁸⁷ Hare, *supra* nota 268, lk 556.

²⁸⁸ Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne, *supra* nota 219, § 31, p 3.

²⁸⁹ *Ibid*, § 31, p 7.

eemaldamiseks võib otsingumootorile olla takistuseks ning piirata ettevõtte majandustegevuse teostamist, samuti takistada põhitegevusega tegelemist, võib tegemist olla piiranguga vaba ettevõttelusega tegelemiseks. Ettevõtlus on tegevus, mille raames teatud teenuse pakkumise või kauba müümisega teenitakse tulu ning „[...] tulu saamise eesmärgil toimuv tegevus [...]“²⁹⁰ kuulub ettevõtlusvabaduse kaitsealasse. Sellest lähtuvalt piiratakse otsingumootoril ettevõtlusvabaduse teostamist ning puudub alus põhjendamatute takistuste loomiseks selle õiguse teostamiseks.

Kuna ettevõtlusvabadust tunnistatakse harta artikli 16 kohaselt siseriiklike õigusaktide kohaselt, võib siseriiklik õigus seada selle õiguse teostamiseks seada täpsemaid regulatsioone. PSi §-i 31 teise lause kohaselt sätestab seadus ettevõtlusvabaduse kasutamise tingimused ja korra ning sellest tulenevalt võib rakendada ka piiranguid õiguse teostamiseks. Põhiseaduse kommenteeritud väljaandest nähtub, et ettevõtlusvabadust saab piirata ükskõik mis mõistliku põhjusega, kui see on oluline ning teiste isikute õiguste ja vabaduste teostamiseks vajalik.²⁹¹ Seega ettevõtetele määratud kohustus tegeleda isikute taotlustega, et teatav informatsioon otsingumootori tulemuste eemaldada, piirab ettevõtlusvabadust. See takistab ettevõttel oma põhitegevuse realiseerimist. Eelnevast tulenevalt on õiguste vahel tasakaalu leidmiseks teise põhiõiguse riive õigustatud ning ettevõtetele rakendatud kohustus õiguspärane teiste isikute õiguste teostamiseks.

Lisaks ettevõtlusvabadusele, hõlmab andmekaitsemääruse artikli kohaldamine ka meediavabadust. Lähtuvalt 3.2.1. punktis analüüsitud sõna- ja väljendusvabaduse määratlusest on igaühel õigus vabalt ideid levitada ning ajakirjanduse kohustuseks on edasi anda teavet ja mõtteavaldusi üldsusele huvipakkuvates küsimustes.²⁹² Seega on ajakirjandusvabaduse näol tegemist olulise õigusega, mis käsitleb informatsiooni avaldamist ning ka sõna- ja teabevabadust. Kuivõrd andmete eemaldamine otsingumootorist vähendab ligipääsu teatud allikatele, teabele ja mõtteavaldustele, piirab andmekaitsemääruse artikli 17 kohaldamine meediavabadust.

²⁹⁰ RKPJKo 3-4-1-3-12, p 41.

²⁹¹ Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne, *supra* nota 219, § 31, p 12.

²⁹² EIKo 08.07.1986, 9815/82, *Lingens vs. Austria*.

3.4. Kaalutusotsus andmete eemaldamiseks ning põhilised valdkonnad, mille eemaldamist soovitakse

3.4.1. Otsus andmete eemaldamiseks otsingumootori tulemuste seast

Otsus andmete eemaldamiseks tehakse teatud kriteeriumite alusel selleks kvalifitseeritud isikute poolt, võttes arvesse teisi olulisi põhiõigusi, mida andmekaitsemäärusest tuleneva artikli 17 kohaldamine võib mõjutada. Kõik taotlused vaadatakse läbi, ei ole ühtegi valdkonda, mille osas kaebused automaatselt kas inimeste või masinate poolt tagasi lükatakse.²⁹³ Kriteeriumid eemaldamiseks on vormitud artikli 29 töögrupi avaldatud suuniste järgi ning eemaldamisotsuse läbiviimiseks hinnatakse järgnevaid küsimusi:

1. Kas taotluses on olemas vajalikud andmed, mille alusel otsus teha?
2. Kas taotluse esitajal on seos Euroopa riigiga, on ta Euroopas resident või on tal Euroopa kodakondsus?
3. Kas taotleja esitatud veebilehed on kuvatud otsingutulemuste seas taotluse esitanud isiku nimega ning kas taotluse esitaja nimi on veebilehtedel, mille eemaldamist soovitakse?
4. Kas veebilehekülg, mille eemaldamist soovitakse sisaldab teavet, mis on ebaõige, ei ole piisav või asjakohane või on töötlemise eesmärke arvestades ülemäärane? Kas informatsiooni kättesaamisele võib olla avalik huvi, kui otsida tulemusi otsingumootorist isiku nime järgi?²⁹⁴

Viimase ehk neljanda punkti analüüsimine nõuab teistest küsimustest rohkem kaalutusruumi aja ja info hankimise näol. Küsimused 1-3 on taotluse põhjal selgesti eristatavad ning vastuste leidmine on neile küllaltki selge, kuna nendele vastamiseks piisab sisuliselt ei või jah vastusest. Kuna oluline on viimase punkti analüüsimine, siis järgnevalt toob käesoleva töö autor välja asjaolud mida tuleks viimasele küsimusele vastamisel arvesse võtta. Oluliseks analüüsifaktoriks kas info on relevantne, on informatsiooni vanus veebilehel.

Kui teave veebileheküljel on üle viieteistkümne aasta vana, on informatsioon tõenäoliselt vähem relevantne kui aasta tagasi avaldatud informatsioon. Samas osutuvad ajafaktori juures oluliseks ka teised nüansid, eelkõige allika sisu. Seejuures tuleb vahet teha ka asjaolul, kas informatsioon on täpne või tõene. Kui otsingutulemus viitab ühe isiku poolt avaldatud arvamusele teise isiku kohta või viitab see arvamusele, mis sisaldab ebaõigeid fakte, tuleb sellisel juhul neid kahte

²⁹³ Frequently asked questions, *supra* nota 163.

²⁹⁴ *Ibid.*

olukorda eristada.²⁹⁵ Oluline on vahet teha isiku arvamusel ja kindlaksmääratud faktil. Kui tegemist on teise isiku negatiivse kommentaari ja arvamuse avaldamisega, ei pruugi otsingumootor informatsiooni eemaldada, kuna igal isikul on õigus teatud asjaolu kohta oma veendumusi väljendada. Teabega tutvuv isik peaks ise mõistma, et tegemist ei ole tõepärase faktiga vaid arvamusevabaduse teostamisega. Eemaldatakse pigem teave, mille puhul on tegemist kontrollitud asjaoluga kui faktilise veaga.²⁹⁶

Isikuandmete hindamisel tuleb vahet teha, kas tegemist on isikliku teabe, avaliku info või ametialase teabega. Kõik eelnev võib kuuluda isikuandmete alla, aga kõik informatsioon ei pruugi olla privaatne. Avalik huvi võib olla igasugusele infole, kui see ei riiva liigselt isiku privaatsusõigust – sellisel juhul võib teave jääda otsingumootoris kättesaadavaks. Kui „tavalisel“ inimesel on rohkem võimalusi isikuandmete kaitseks, siis avaliku elu tegelastel on samuti võimalik isikuandmeid kaitsta, aga veidi teistsugusel moel. Suurema tõenäosusega peetakse infot relevantseks, kui tegemist on käesoleva ametialase teabega, varasem teave on vähem asjakohane.²⁹⁷ Avaliku elu tegelaste puhul on isiklikuks teabeks näiteks informatsioon nende tervisliku seisundi või perekonnaliikmete kohta – see ei peaks internetis kättesaadav olema. Kui informatsioon ei ole privaatne, siis veebilehtede eemaldamine otsingumootorist on vähetõenäoline ja nende eemaldamiseks puuduvad argumendid.²⁹⁸

Oluline on kaaluda erinevaid aspekte, vaadelda taustaks olevaid fakte ning otsustamise puhul kindlaks teha, mis on teatud juhtumi puhul proportsionaalne. Selle määratlemiseks on Euroopa Kohtus jõustunud lahend liidetud kohtuasjades *Volker und Markus Schecke GbR ja Hartmut Eifert vs. Land Hessen*²⁹⁹, reguleerimaks millisel määral on isikuandmete avaldamine proportsionaalne. Selle kindlaks tegemiseks peab otsingumootor analüüsima, ega avaldatud informatsioon ei ole ülemäärane, kas teabe avaldamine internetis on oluline ning vajalik. Kui informatsiooni olemasolu ei ole enam oluline isikuandmete töötlemise seisukohast, võib teabe avaldamine ja töötlemine muutuda ülemääraseks. Teisalt võib ka teabe vähesus olla otsuse langetamisel määravaks asjaoluks. Kui teatud tekst on kontekstist välja rebitud ning see ei kujuta adekvaatseid või tõeseid seisukohti, ei ole avaldatud teave piisav ning teabega manipuleeritakse vale ettekujutluse loomiseks.

²⁹⁵ Article 29 data protection working party, *supra* nota 48, lk 15-16.

²⁹⁶ *Ibid*, lk 17.

²⁹⁷ *Ibid*, lk 16.

²⁹⁸ *Ibid*, lk 14.

²⁹⁹ EKo 09.11.2010. Liidetud kohtuasjad C-92/09 ja C-93/09, *Volker und Markus Schecke GbR ja Hartmut Eifert vs. Land Hessen*.

Seega langetatakse kaalutusotsus erinevaid asjaolusid arvesse võttes. Vastutav töötaja peab kaaluma informatsiooni sisu, fakte ning asjaolu aset leidmise aega. Lisaks tuleb kindlaks teha, kas taotluse esitaja näol on tegemist avaliku elu tegelase või informatsiooniga, millele avalikkusel võib olla huvi ligi pääseda. Täiendavalt on vastutaval töötajal kohustus määrata kas veebilehel avaldatud teave on piisav ega ole töötlemise eesmärke arvestades liigne. Eelnevaid asjaolusid arvesse võttes peab otsingumootor analüüsima, kas andmete avaldamine on proportsionaalne.

3.4.2. Google'i otsingumootori seisukohad andmete eemaldamiseks või säilitamiseks

Lähtuvalt eelnevas punktis välja toodud küsimuste vastustest langetab Google'i meeskond otsuse, kas isiku kohta informatsiooni sisaldav veebilehekülj tuleks otsingutulemuste seast eemaldada. Kõige levinumateks põhjusteks otsingutulemuse eemaldamiseks on Google'il välja kujunenud teatud seisukohad. Eelkõige eemaldatakse leheküljed järgnevatel juhtudel:

- kui need sisaldavad infot alaealiste või alaealisena toime pandud kuriteo kohta;
- kui need sisaldavad delikaatset informatsiooni, millel on kuvatud teave isiku tervisliku seisundi, seksuaalse orientatsiooni, rassi või muu riivava valdkonna kohta;
- kui veebilehekülje osas puudub avalik huvi, veebileht ei ole enam kättesaadav või taotluse esitanud isiku nimi ei ole enam veebileheküljel kuvatud;
- kui karistus on juba realiseeritud, isik on õigeks mõistetud või kuritegu on aegunud (soodustatakse rehabilitatsiooni).³⁰⁰

Juhtumid, kus isikute kohta informatsiooni kuvavaid veebilehti otsingutulemuste seast ei eemaldata, on samuti mitmeid. Google on neist välja toonud järgnevad:

- inimest ei „unustata“ juhul, kui informatsioonile on tugev avalik huvi. Selgitamaks, kas sisule on avalik huvi, võetakse arvesse erinevaid faktoreid. Vaadatakse, kas tegemist on isiku tööalase infoga või millise positsiooniga on isik avalikus elus, kas tegemist on varasema kuriteo, poliitilise suunaga sisu, valitsuse dokumendi, ajakirjandusliku iseloomuga lehega või on sisu autoriks taotluse esitaja;
- otsingutulemust ei eemaldata, kui selleks on alternatiivsed meetmed. Selliste meetmete all peab Google silmas olukorda, kui teave on avaldatud veebilehel, mille suvandites saab

³⁰⁰ Frequently asked questions, *supra* nota 163.

selle sisu kuvamise otsingumootoris ise keelata – sellistel juhtudel suunab Google isiku muudatust ise tegema;

- „õigus olla unustatud“ võimalust ei rakendata ka juhtudel, kui on tegemist tehnilise veaga, kui veebilink on mittetäielik või „katki“. Selle põhjuse alla kuuluvad ka olukorrad, kui taotluse esitanud isik palub eemaldada leheküljed, mis ei vasta taotluse esitanud isiku nimele;
- tulemusi ei eemaldata juhtudel, kui isik esitab rohkem kui ühe taotluse identse lehekülje eemaldamiseks sama nime järgi.³⁰¹

Lähtuvalt eelnevast on Google täpselt määratlenud, millistel juhtudel teave „unustatakse“ ning millistel juhtudel jäetakse see alles. Avaliku aruande kohaselt on Google koostanud internetikasutajatele ülevaate, mõistmaks enne veebivormi täitmist ning taotluse esitamist, kas isikul on asjakohased alused enda andmete eemaldamise taotluse esitamiseks. Kuigi eemaldamistaotluse leheküljel on välja toodud info, mille alusel ja miks veebivorm on saadaval, siis täpsem informatsioon on kuvatud teksti sees viidatud lingil, mis viib korduma kippuvate küsimusteni.

Raske on öelda, kui palju tehakse eelnevat uurimistööd selle osas, kas Google eemaldab otsingutulemuse. Vaadeldes asjaolu, et veidi rohkem kui pooled taotlustest on jäetud rahuldamata, võib järeldada, et enne taotluse esitamist ei ole piisavalt eeltööd tehtud. Inimesed, kes ei ole andmekaitse regulatsioonidega kursis ning on teabevormist kuulnud, ei pruugi omada detailsemat informatsiooni sätete rakendamise kohta ning võivad taotluse kergekäeliselt esitada. Õigusega kokku puutunud inimene on üldjuhul rohkem teadlik ning oskab eelduslikult vajalikke seoseid luua. Käesoleva töö autor leiab, et rahuldatud taotluste arv töö 2.2. alapeatükis analüüsi kohaselt võib ka seetõttu väiksem olla, et andmesubjektid soovivad eemaldada informatsiooni, mis ei ole relevantne „õigus olla unustatud“ rakendamise puhul.

Kui Google on avaldanud põhjused andmete eemaldamiseks ning mitte eemaldamiseks, on välja toodud ka kõige populaarsemad leheküljed, mille eemaldamist taotluse esitanud isikud on soovinud. Paraku ei ole Google täpsustanud põhjuseid nende lehekülgede eemaldamiseks, vaid nähtavaks on tehtud lehekülje nimetus ning eemaldatud otsingutulemuste arv. Esimesel kohal oleva portaali osas on eemaldatud 16 492 veebilehekülge ning viimasel kohal oleva osas 4250 veebilehekülge.³⁰² Kümme kõige populaarsemat veebilehte, mille otsingutulemuste vastete

³⁰¹ *Ibid.*

³⁰² Eemaldatud veebilehekülgede arv on välja toodud 02.04.2017 seisuga.

ilmumist Google'i otsingumootoris inimesed ei ole soovinud, on kahanevas järjekorras järgnevad: 1) www.facebook.com, 2) profileengine.com, 3) annuaire.118712.fr, 4) www.youtube.com, 5) groups.google.com, 6) twitter.com, 7) plus.google.com, 8) badoo.com, 9) www.wherevent.com, 10) www.192.com.³⁰³

Pöörates tähelepanu eemaldatud veebilehekülgede koguarvule, mis on välja toodud käesoleva töö 2.2. alapeatükis, on soovitud populaarseimate tulemuste eemaldamise protsent eemaldatud veebilehekülgede koguarvust küllaltki väike. Nende lehekülgedega seotud informatsiooni on otsingumootorist eemaldatud vaid ligi 8%-i.³⁰⁴ Seega laias mastaabis ei ole välja kujunenud massilise taotluste arvuga internetiportaali, millelt andmete eemaldamist soovitakse. Tulemused on pärit erinevatelt lehekülgedelt, näiteks uudisteportaalidest, mida haldavad riigiti erinevad ettevõtted. Oluline on märkida, et osad veebiportaalid, nagu näiteks profileengine.com, www.wherevent.com, www.192.com on sellised, kus kasutaja ise sisu ei loo. Need veebileheküljed koguvad teistelt veebilehtedelt isiku kohta teavet ning koondavad selle vastavale internetiaadressile. Nende puhul ei ole kasutajal võimalik sisu üldjuhul ise eemaldada ning andmekaitsemääruse artikli 17 kohaldamine võimaldab kasutajatel info otsingumootori tulemuste seast eemaldada, et tagada enda isikuandmete kaitse.

Nimistus on ka mitmeid veebiportaaale, nagu näiteks www.facebook.com, www.youtube.com, twitter.com, kus isikud saavad ise sisu avaldada ja üldjuhul muuta. Nimetatud veebilehtedel on andmesubjektidel ise enda andmete kasutamist võimalik reguleerida ning ebavajalik info eemaldada, kui tegemist ei ole mõne teise inimese postitusega. Kolmanda isiku postitust andmesubjekt ise eemaldada ei saa ning isikuandmete kaitseks saab taotleda "õigus olla unustatud" rakendamist. Neilt veebilehtedelt sisu eemaldamine, mida inimene ise ei halda ega ole loonud, on keeruline ning õigus lasta andmed eemaldada võimaldab isikutel enda privaatsusõigust kaitsta.

Lisaks kõige populaarsematele veebilehekülgedele, mille eemaldamist on taotletud, on Google esile toonud mõned näited, millistel juhtudel teave on või ei ole otsingumootorist eemaldatud. Näited peaksid võimalikule taotluse esitajale andma eelnevalt selge ettekujutluse, kas taotluse esitamisel võiks tulemus olla positiivne või mitte. Järgnevalt toob autor välja, millisel juhul Google'i otsingumootor eluliste näidete pinnalt tagab andmete eemaldamise või säilitamise. Välja toodud situatsioonidest lähtuvalt on isikul võimalik hinnata, kas tema esitatud taotlus

³⁰³ European privacy requests for search removals, *supra* nota 146.

³⁰⁴ *Ibid.*

rahuldatakse või mitte ning kas andmekaitsemääruse artikkel 17 tagab parema isikuandmete kaitse.

Juhtumid, mille raames Google eemaldas soovitud veebilehekülje otsingumootori tulemuste seast:

- poliitilist aktivisti pussitati protesti ajal ning ta palus intsidendist avaldatud artikli eemaldada;
- õpetaja sooritas kümme aastat tagasi väikesema kuriteo ning palus seda kirjeldanud artikli eemaldada;
- naisterahvas soovis, et Google eemaldaks otsingutulemused, milles kuvatakse tema aadressi;
- naisterahvas palus, et eemaldataks aastakümnete tagune artikkel tema mehe mõrva kohta, kus mainiti ka tema nime;
- isik, kes mõisteti süüdi raske kuriteo eest viimase viie aasta jooksul, aga kelle süüdimõistmine tühistati apellatsiooni korras, soovis artiklile viitava otsingutulemuse eemaldada.³⁰⁵

Juhtumid, mille raames Google ei eemaldanud soovitud veebilehekülge otsingumootori tulemuste seast:

- meedia valdkonnas tegutsev professionaalne isik palus eemaldada neli otsingutulemust tema postitatud artiklitele, mis käsitlesid piinlikku sisu;
- arst palus viiekümne otsingutulemuse eemaldamist ajaleheartiklitele, mis käsitlesid luhtunud protseduuri. Kolm lehekülge, mis sisaldasid isiklikku informatsiooni arsti kohta ning ei käsitletud protseduuri, eemaldati otsingutulemuste seast;
- isik soovis otsingutulemuse eemaldamist, mis viitas ametlikule riigidokumendi koopiale, kus oli teade isiku toime pandud pettuste kohta;
- ametiisik soovis otsingutulemuse eemaldamist õpilasorganisatsiooni petitsioonist, mis nõudis tema ametist eemaldamist;
- endine vaimulik soovis kahe otsingutulemuse eemaldamist artiklitele, mis käsitlesid tema kutsetegevuse ajal aset leidnud seksuaalse kuritarvitamise süüdistuste uurimist.³⁰⁶

³⁰⁵ *Ibid.*

³⁰⁶ *Ibid.*

Käsitletud näited ei ole ammendavad, käesoleva magistritöö mahupiirangust lähtuvalt ei analüüsita rohkem erinevaid olukordi, vaid piiratakse eelnevatega. Juhtumite põhjal saab hinnata taotluse tulemuslikkust, aga lõpliku otsuse teeb Google lähtuvalt veebilehe ja olukorra täpsetest asjaoludest. Näidete põhjal võib järeldada, et otsingumootor on teinud moraalselt õiged otsused just nende situatsioonide puhul, aga samas ei ole võimalik hinnata, kas kõiki juhtumeid käsitletakse ühtsetel alustel. Tegemist on küll aruandega, mis peegeldab läbipaistvust, aga kõiki juhtumeid ei ole Google'i meeskonnal võimalik esile tuua. Tasakaalu loomiseks on Google ettevõtte siseselt loonud nõuandva kogu, mille eesmärgiks on Google'i kohtuotsust õigesti rakendada. Loodud asutus korraldab avalikke koosolekuid, et olla kursis eurooplaste seisukohtadega.³⁰⁷

Eelnevate näidete eeskujul ilmneb, et isikuandmete kaitse prevaleerib mõistlikul tasandil üle sõna- ja väljendusvabaduse ning „õigus olla unustatud“ kohaldamisel arvestatakse andmekaitsemääruse artiklis 85 sätestatud kohustust need õigused ühitada. Alles on jäetud teave, mis võib otsijale relevantne olla ning teatavete isikutega kokku puutudes informeerivaks muutuda. Isikud ei saa põhjendatud kaalutlustel lasta eemaldada negatiivse alatooniga kuritegelikku informatsiooni, kuna sellise informatsiooni säilimiseks on teistel isikutel põhjendatud avalik huvi, soovides tagada enda turvalisuse. Lisaks ei saa andmekaitsemääruse artikkel 17 tagada kaitset olukordade osas, kus teatud valdkonnas tegutsev professionaal ei säilita enda töö kvaliteeti. Teenuse valikul uurib tarbija sageli otsingumootorist taustinformatsiooni teenusepakkuja kohta ning isikul on õigus saada teavet ebaprofessionaalse „professionaali“ kohta, et tema teenuseid vältida. Täiendavalt on isikul õigus muuta kättesaamatuks informatsioon, mis ei ole õige, kuna see võib edaspidi kolmandatele isikutele vale ettekujutluse luua.

Vastavalt välja toodud näidetele on Google teinud õiglasel otsused veebilehtede eemaldamiseks otsingumootori tulemuste seast. Kuritegude ohvrid või olukordadesse kaasatud isikud, kes on kuriteo tõttu teatavaid kannatusi kogenud, saavad negatiivse alatooniga sündmused enda digitaalse profiili juurest eemaldada. Inimesed ei soovi, et kolmandad isikud oleksid teadlikud nende läbielamistest või kannatustest. Samuti ei ole andmesubjektid huvitatud sellest, et igäihel oleks otsingumootorist võimalus isiku aadressile ligi pääseda ning tema kodu üles leida, võimaldamata seejuures privaatsust. Kuna ühiskonnas on propageeritud ka kurjategijate rehabiliteerimine, väikesemate eksimuste või juba unustatud ning enam mitte tähelepanu

³⁰⁷ Google. Nõuandev kogu. www.google.com/advisorycouncil/ (23.04.2017).

vajavate asjaolude andestamine, on isikutel „kergema“ kuritegeliku alatooniga informatsiooni eemaldamist võimalik taotleda.

Google'i poolt välja toodud näidetest lähtuvalt on eemaldatavate veebilekülgede taustinformatsioon väga erinev, taotluste sisuks olevaid asjaolusid võib olla palju, otsustavaks on avalik huvi, veebilehel paikneva asjaolu olemus, info vajalikkus või muu oluline faktor või faktiline asjaolu. Ettevõtte peab inimeste õiguste realiseerimiseks tegema proportsionaalse kaalutletud otsuse. Kuna „õigus olla unustatud“ artikli kohaldamisel riivatakse teisi põhiõiguseid, kindlustab sellise võimaluse tagamine isikule parema kaitse ning kontrolli enda isikuandmete üle. Küll aga on kaitse tagamine erijuhtudel küsimärgi all, näiteks andmevahetuses USA või teiste kolmandate riikide ettevõtetega, kellele ELi regulatsioon otse ei kohaldu.

Kokkuvõte

Tänapäeval on ligipääs elektroonilistele infoallikatele andmesubjektide seisukohast väga oluline. Varasemalt ei olnud info kättesaadavus niivõrd hõlbus ning internetist teabe ammutamise võimalikkust sellisel viisil ei osatud ette näha. Lähtuvalt tehnika arengust on digitaalmaailmas toimunud murrangulised muudatused ning inimesed kasutavad tihti elektroonilisi seadmeid teabele ligipääsuks. Viimase levikuga kerkisid esile ka otsingumootorid, mille vahendusel infot hankida. Kuna internet on tehnika arenguga „käsikäes“ arenenud, on aktuaalseks muutunud ka veebis oleva informatsiooni käitlemise reguleerimine, et tagada isikute privaatsus- ja isikuandmete kaitse. Kuna 1995. aastal välja töötatud andmekaitsealast regulatsiooni ei peetud enam ajakohaseks, töötati välja andmekaitsealane määrus 679/2016. Vajadus selleks tulenes eelkõige ühtse regulatsiooni vajalikkusest ning modernsemate sätete loomisest.

Euroopa andmekaitse reformi raames võeti vastu uus isikuandmete kaitse üldmäärus, mis sätestab artikli 17 kohaselt õigust andmete eemaldamisele ehk „õiguse olla unustatud“. Vastavast artiklist tuleneva õiguse all mõistetakse võimalust, et andmesubjekt saab vastutavalt töötlejalt ehk teenusepakkujalt nõuda andmesubjekti puudutavate isikuandmete eemaldamist teatud tingimustel, mis on sätestatud andmekaitsemääruse artikli 17 punktides a-f. Käesoleva õiguse formuleering ning kasutamine kerkis esile Google'i kohtulahendi C-131/12 järeldusotsusest.

Google'i kohtulahend seadis vastuolulise pretsedendi isikuandmete kaitse osas ning selgitas välja olulised printsiibid. Lahendi kohaselt tuleb suuri informatsiooniallikaid ehk otsingumootoreid käsitleda isikuandmete- ja vastutavate töötlejadena andmete vahendamise eest otsingumootoris. Eelkõige saab otsingumootorit vastutavaks töötlejaks pidada seetõttu, et teenusepakkuja määrab kindlaks isikuandmete töötlemise eesmärgid ja vahendid. Kõige olulisem järeldus hõlmab andmesubjekti isikuandmete kaitsmist ning kohustust teatud andmed otsingumootori tulemuste seast eemaldada. Kohus leidis, et

„[...] konkreetse juhtumi kõiki asjaolusid silmas pidades ei ole see teave adekvaatne, ei ole või enam ei ole asjakohane või on otsingumootori haldaja poolt töötlemise eesmärgi arvestades ülemäärane, tuleb see teave ja vastavad lingid otsingutulemuste loetelus kustutada.“³⁰⁸

³⁰⁸ C-131/12, *supra* nota 18, p 94.

Isikuandmete kaitse puhul on tegemist väga delikaatse valdkonnaga ning lähtuvalt sellest otsustas autor käsitleda isikuandmete kaitset otsingumootorite tegevuse raames. Käesoleva töö eesmärgiks oli välja selgitada, kas andmekaitser reformi raames „õigus olla unustatud“ klausli kasutamine tagab inimestele kaasaegse ja valikuvõimalusi pakkuva isikuandmete kaitse digimaailmas. Hüpoteesi kontrollimiseks püstitas töö autor kolm uurimisküsimust, millele leiti uurimistöö raames vastused. Püstitatud küsimustest lähtuvalt formuleeriti järeldus ning sobivaid uurimismeetodid ning asjakohaseid allikaid kasutades saavutati uurimistööks püstitatud tulem.

Esimese uurimisküsimusena käsitles autor teemat, kas ja millised valikuvõimalused tagab andmekaitsemääruse artiklist 17 tulenev muudatus digimaailmas. Kuna ajaga on digimaailm mastaapselt muutunud ning varasemalt ei olnud isikutel võimalust enda digitaalset profiili muuta, siis „õigus olla unustatud“ õiguse kohaldamine annab isikule valikuvõimaluse, kas soovitakse teatud andmed otsingutulemuste seast eemaldada või mitte. Õigus annab isikule mitmeid võimalusi, eelkõige võimaluse enda informatsiooni üle paremini kontrolli omada, kaitstes oma isikuandmeid ning privaatsusõigust. Lisaks annab andmekaitsemääruse artiklist 17 tulenev õigus andmesubjektidele võimaluse vabaks eneseteostuseks ning informatsiooniliseks enesemääramiseks.

Teise uurimisküsimusena käsitleti teemat, kuidas kohaldada andmekaitsemääruse artiklit 17 ning millisel määral mõjutab see Eesti kodanikke. Tegemist on ELi jurisdiktsioonis kehtiva õigusega, mis rakendub ELi liikmesriigi kodanikele või residentidele otsingumootori teenuse läbi. Andmete kustutamine peab toimuma ELi domeenidelt, tagades efektiivse ja täieliku õiguste kaitse, eemaldedes otsingutulemused andmesubjekti nime alusel. Siinkohal leiab käesoleva magistriltöö autor, et artikli 17 kohaldamine võib muutuda globaalsemaks, kuna juba praegu tunnevad inimesed üle maailma huvi selle õiguse kohaldamise vastu. Õiguse kohaldamisel tuleb kasutada laiemat tõlgendamist, kuna andmekaitsemäärus ei sätesta täpsemaid asjaolusid näiteks asjakohasuse ja ajafaktori puhul. Lisaks võimaldavad suured trahvid ning võimalus järelevalveasutuse poole pöörduda andmesubjektidel paremini enda õiguseid kaitsta.

„Õigus olla unustatud“ klausel tagab isikuandmete kaitse ka Eesti kodanikele, kuna Eesti kuulub ELi. Varasemalt ei olnud eestlastel võimalust enda digitaalse identiteedi muutmiseks, aga andmekaitsemääruse artiklist 17 tulenevalt on andmesubjektidel vastava õiguse realiseerimine tagatud. Kuna andmekaitsemäärus on ELis üheselt kehtiv, on Eesti kodanikel üle Euroopa samad võimalused selle õiguse kasutamiseks. Paraku ei valmista eestlastele muret asjaolu, et andmesubjektid ei pruugi oma andmete üle internetis täielikku kontrolli omada. Lisaks on

eestlased õigust enda andmete eemaldamiseks rakendanud suhteliselt vähe. Üldiselt mõjutab andmekaitsemääruse artikkel 17 Eesti kodanikke positiivses mõttes ning tagab uudse ning kergesti realiseeritava õiguse. Kuna eestlased on õigust vähe kasutanud, siis soovitab töö autor Andmekaitse Inspektsioonil kampaania raames tõsta isikute teadlikkust privaatsuse ja isikuandmete kaitse puhul ning teadvustada andmesubjekte enda õiguse kaitsmise realiseerimise võimalikkusest.

Kolmanda uurimisküsimusena käsitleti teemat, kas andmekaitsemäärusest tulenev artikkel 17 tagab parema isikuandmete kaitse. Artikkel 17 võib andmesubjektidele positiivselt või negatiivselt mõjuda ning annab isikutele võimaluse enda isikuandmete kasutamisse sekkuda. Võimalusena oma andmete kaitseks on Google'i otsingumootor loonud veebivormi, mille vahendusel saab isik paluda teenusepakkujal soovitud otsingutulemused enda nime alusel otsingumootori tulemuste seast eemaldada.

„Õigus olla unustatud“ rakendamine hõlmab ka teisi põhiõiguseid, sealhulgas sõna- ja teabevabadust, ettevõtlus- ning ajakirjandusvabadust. Kaalutusotsuse tegemisel tuleb välja selgitada proportsionaalsus põhiõiguste vahel. Lähtuvalt erinevatest asjaoludest, mille tõttu isikud soovivad enda andmete eemaldamist taotleda, on Google'i otsingumootor loonud õiglase tasakaalu ning teinud moraalselt korrektsed otsused selles osas, millised andmed eemaldada ning millised mitte. Google'i otsused eemaldamistaotluste osas ei pruugi küll kõiki põhiõigusi piisaval määral kaitsta, kuid sealhulgas on need suunatud kaitsmaks isikute jaoks väga olulist õigust – privaatsusõigust ning selle raames isikuandmeid.

Töö autor leiab, et „õigus olla unustatud“ rakendamine võimaldab isikutel sõnavabadust kasutada „kohe ja preagu“ ning innustab isikuid rohkem internetis informatsiooni jagama. Kui ei eksisteeriks ühtki võimalust digitaalse identiteedi muutmiseks, ei oleks internet autori arvates niivõrd rikastatud erinevate arvamuste, kommentaaride ja muu teabega. Kuna isikuandmed on muutunud tänapäeval väga väärtuslikeks ning neid müüakse erinevatele ettevõtetele, on nende kaitsmine fundamentaalse tähtsusega. Privaatsusõiguse riive on tänapäeval aktuaalne ning sellele tuleb järjest rohkem tähelepanu pöörata. Kuna privaatsusõiguse rikkumise eest on kohaldatavad suured trahvid, on otsingumootorite teenusepakkujad pigem andmete eemaldamise poolt kui vastu ning eemaldamisotsused võivad ohustada sõna- ja teabevabadust.

Andmekaitsemääruse artiklist 17 tulenev õigus on õigusmaastikul veel suhteliselt uudne ning seetõttu ei ole mitmekülgseid uurimistöid selles osas veel piisavalt tehtud. Kuna käesoleva töö

maht on piiratud, ei olnud võimalik teemat igast küljest lähemalt analüüsida. Käesoleva magistr töö raames on uudne eestlaste õiguseid hõlmav analüüs ning põhjalik Google'i otsingumootori isikuandmete kaitse tagamise uurimine. Töö raames uuritud isikuandmetealane määratlus täiendab varasemaid käsitusi privaatsusõiguse raames ning annab teemast arusaadava ning mitmekülgse tulemuse.

Vastates uurimistöo keskseks olnud küsimusele, kas „õigus olla unustatud“ klausli kasutamine tagab inimestele kaasaegse ja valikuvõimalusi pakkuva isikuandmete kaitse digimaailmas, leiab töö autor, et hüpotees leidis magistr töö käigus kinnitust ning andmekaitsemääruse artikli 17 kasutamine tagab parema kaitse. Autor leiab, et see tagab kaitse arenenud infoühiskonna vajadusi arvesse võttes ning on asjakohane ka tulevikus. Lisaks tagab klausli kasutamine valikuvõimalusi pakkuva kaitse, kuna hõlmab ka teisi olulisi inimõiguseid.

Käesolevas magistr töös analüüsitud „õigus olla unustatud“ on intrigeeriv ning laia tõlgenduspõhjala õigus. Töös analüüsitud nüansid ei ole ammendavad ning uurimistööd on võimalik edasi arendada muutuvate põhimõtete pinnalt või erinevate olukordade uurimiseks. Eelneva all peab autor silmas näiteks teiste teenusepakkujate osas „õigus olla unustatud“ rakendamist ning selgitamaks, kui hästi isikute privaatsusõigust kaitstakse. Lisaks saaks uurimistööd jätkata, analüüsides süvitsi õiguse võimalikku globaalset kohaldumist. Kuna tulevikus võib muutuda andmekaitsemääruse artikli 17 kohaldamisala teiste teenusepakkujate või veebidomeenide osas, võib „õigus olla unustatud“ omandada laiaulatusliku kohaldamisala ning seejuures muutuksid isikute võimalused veelgi, vajades asjakohast analüüsi.

The „Right to Be Forgotten“ within the framework of the European Data Protection Reform and its impact on the information society citizen

Resume

Data protection is nowadays extremely essential because the way data is being used and processed has changed rapidly during time. Related to aspects concerning the data and data subject's rights, The European Commission has drafted a modern regulation which would fit today's digital world. The General Data Protection Regulation 2016/679 stipulates in article 17 of the regulation that data subject's have the right to erasure. The right to be forgotten clause stems from the European Court judgement C-131/12.

The Court's judgement formed that right, specifying that a data subject should maintain the control of his/her personal data during data processing. Central to this case were search engines, which provide information from different websites. The judgement determined that search engines as data controllers are responsible for the information which they provide. As a data controller has the obligation to control the data provided in the search engines, they also have the obligation to delist some information from the search results. The court ruled that a search engine is obliged to remove data which is „[...] inadequate, irrelevant or no longer relevant, or excessive in relation to those purposes and in the light of the time that has elapsed.“³⁰⁹

Derived from the Court's ruling, the author of this thesis decided to conduct an in depth examination into the right arising from article 17. The aim of this thesis was to analyse whether the right to erasure, which arises from the new General Data Protection Regulation 2016/679, will ensure a sufficient, modern and alternative method of safeguarding the data protection rights of an individual. To examine the accuracy of this hypothesis, the author formed three research questions:

- Does the alteration which arises from the article 17 establish a possibility to choose and which options does that amendment provide?
- How to apply the article 17 which arises from The General Data Protection regulation and how does that affect Estonians?
- Does the article 17 provide a more sufficient way to protect personal data?

³⁰⁹ C-131/12, *supra* nota 18, p 93.

To reach the mentioned purposes, the author used analytical and interpretive research methods and additionally teleological interpretation and comparative method. During this empirical study and by combining several techniques, the author reached the goals set for this thesis. The author found that the right which arises from the article does provide several options for the data subject to protect personal data. This research also assured that the right to be forgotten provides options for the data subject's, for instance the right to control one's personal data online and the possibility to self-determination and self-realisation.

The author concluded that the right to be forgotten is applied among Europeans and European domains, providing sufficient and complete protection of an individual. As Estonia belongs to the EU, Estonians are also the subjects of the application of article 17. Unfortunately Estonians have not exercised the possibility extensively and therefore the author finds that the data protection agency Andmekaitse Inspektsioon should promote the usage of the right and should perform a campaign to rise individuals' awareness.

Additionally the author found that the article 17 provides a more sufficient way to protect personal data. Search engines have disclosed a special web form which individuals can fill to request search engines to remove their data under certain criteria from the search results. Due to potential conflicts with other fundamental rights, the right to be forgotten should be applied proportionally, especially considering the right to information and free speech.

Therefore the author concluded that the right to erasure, which arises from the new General Data Protection regulation will offer sufficient, modern and alternative methods on how to protect individuals' data protection rights.

Kasutatud allikate loetelu

Teadusraamatud:

1. Bernal, P. Internet privacy rights, Rights to protect autonomy. London, Cambridge University Press 2004.
2. Klosek, J. Data Privacy in the Information Age. United States of America, Greenwood Publishing Group 2000.
3. Madise, Ü. jt (toim) Eesti Vabariigi põhiseadus, kommenteeritud väljaanne, 3. väljaanne. Tallinn, Kirjastus Juura 2012.
4. Mayer-Schönberger, V. Delete: The Virtue of Forgetting in the Digital Age. New Jersey, Princeton University Press 2009.
5. Solove, D. J. The Future of Reputation. London, Yale University Press 2007.

Teadusartiklid:

6. Ambrose, M. L., Ausloos, J. The Right to Be Forgotten Across the Pond. Journal of Information Policy 2013, 3, lk 1-23.
7. Ambrose, M. L. It's About Time: Privacy, Information Life Cycles, and the Right to Be Forgotten. Stanford Technology Law Review 2013, 16 (2) lk 369-422.
8. Balkin, J., M. Information Fiduciaries and the First Amendment. UC Davis Law Review April 2016, 49 (4), lk 1183-1234.
9. Carbone, C. E. "To Be or Not to Be Forgotten: Balancing the Right to Know with the Right to Privacy in the Digital Age". Virginia Journal of Social Policy & the Law 2015, 22 (3), lk 525-560.
10. Cate, F. H. The European Data Protection Directive and European-U.S. Trade. Currents: International Trade Law Journal 1998, 7 (1), lk 61-80.
11. Chen, H., Beaudoin, C. E., Hong, T. Protecting Oneself Online. Journalism & Mass Communication Quarterly 23.03.2016, 93 (2), lk 409 - 429.
12. Cho, J., Garcia-Molina, H. The Evolution of the Web and Implications for an Incremental Crawler. Proceeding VLDB 2000 Proceedings of the 26th International Conference on Very Large Data Bases, lk 200-209.
13. Douglas, M. Questioning the Right to Be Forgotten. Alternative Law Journal 2015, 40 (2) lk 109-112.

14. Garrote, I. J. Linking and framing: a comparative law approach. *European Intellectual Property Review*, 2002, 24 (4), 184-198.
15. Glon, C. Data Protection in the European Union: A Closer Look at the Current Patchwork of Data Protection Laws and the Proposed Reform That Could Replace Them All. *International Journal of Legal Information* 2014, 42 (3), lk 471-492.
16. Graeff, T. R., Harmon, S. Collecting and using personal data: consumers' awareness and concerns. *Journal of Consumer Marketing* 2002, 19 (4), lk 302-318.
17. Graham, N., Cooper, A. The right to be forgotten - the debate continues. *Privacy & Data Protection* 2013, 14 (2), lk 3-5.
18. Hare, S. For your eyes only: U.S. technology companies, sovereign states, and the battle over data protection. *Business Horizons* 2016, 59 (5), lk 549-561.
19. Isom, D. Google search and the "right to be forgotten". ProQuest Dissertations Publishing, 2015.
20. Kelly, M. J., Satolam D. The Right to Be Forgotten. *University of Illinois Law Review* 2017, 1, lk 1-64.
21. Kranenborg, H. Google and the Right to Be Forgotten. *European Data Protection Law Review* 2015, 1 (1), lk 70-79.
22. Kulk, S., Borgesius, F. Z. Google Spain v. González: Did the Court Forget about Freedom of Expression? *European Journal of Risk Regulation* 2014, 5 (3), lk 389 - 398.
23. Kuschewsky, M. Sweeping reform for EU data protection. *Euro. Law* 2012, 112, lk 12-14.
24. Lauterpacht, H. The Universal Declaration of Human Rights. *British Year Book of International Law* 1948, 25, lk 354-381.
25. Liiv, E. Kas eraisikul on õigus unustusele Internetis? *Juridica* 2014, 9, lk 643-651.
26. Lynskey, O. Deconstructing data protection: The 'added-value' of a right to data protection in the EU legal order 2014. *International and Comparative Law Quarterly*, 63 (3), lk 569-597.
27. Lynskey, O. The 'Europeanisation' of Data Protection Law. *Cambridge Yearbook of European Legal Studies*, 21.12.016, lk 1-35.
28. Marx, G. A. Privacy. *Blackwell Encyclopedia of Sociology*, Ritzer, G (toim). Blackwell Publishing 2007.
29. Munir, A. B., Teh, T. Y. Googling data protection: don't be evil. *Computer and Telecommunications Law Review* 2008, 14 (7), lk 183-190.
30. O'Brien, R. Privacy and security: The new European data protection regulation and it's data breach notification Requirements. *Business Information Review* 2016, lk 81-84.

31. Peltz-Steele, R. J. The New American Privacy. *Georgetown Journal of International Law* 2013, 44 (2), lk 365-410.
32. Pilving, I. Õigus isikuandmete kaitsele. *Juridica* 2005, 8, lk. 532-536.
33. Preston, W. An American Right Unmentioned in the Constitution. *Update on Law-Related Education* 1982, 6 (2), lk 2-51.
34. Rustad, M. L., Kulevska, S. Reconceptualizing the Right to Be Forgotten to Enable Transatlantic Data Flow. *Harvard Journal of Law & Technology* 2015, 28 (2), lk 349-418.
35. Svantesson, D. J. B. Cross-Border Data Transfers after the CJEU's Safe Harbour Decision: A Tale of Gordian Knots. *Alternative Law Journal* 2016, 41 (1), lk 39-42.
36. Tupay, P. K. Õigusest eraelule kuni andmekaitse üldmääruseni ehk tundmatu õigus isikuandmete kaitsele. *Juridica* 2016, 4, lk 227-240.
37. Turk, K. Digitaalkeskkonnas isiku tuvastamise meetmete poolt ja vastu. *Juridica* 2014, 3, lk 175-188.
38. Volkoh, E., Falk, D. M. Google: First Amendment Protection for Search Engine Search Results. *Journal of Law, Economics & Policy* Fall 2012, 8 (4), lk 883-900.
39. Wagner, M. Li-Reilly, Y. Right to Be Forgotten. *The Advocate (Vancouver Bar Association)* 2014, 72 (6), 823-834.
40. Wolf, C. Impact of the CJEU's Right to Be Forgotten. *Maastricht Journal of European and Comparative Law* 08.02.2017, 21 (3), lk 547-554.
41. Xanthoulis, N. Conceptualising a Right to Oblivion in the Digital World: A Human Rights-Based Approach 22.05.2014. dx.doi.org/10.2139/ssrn.2064503.
42. Youm, K. H. Park, A. The “Right to Be Forgotten” in European Union Law, Data Protection Balanced With Free Speech? *Journalism & Mass Communication Quarterly* 24.02.2016, 93 (2), lk 273 - 295.

Eesti õigusaktid:

43. Eesti Vabariigi põhiseadus RT I, 15.05.2015, 2.
44. Isikuandmete kaitse seadus RT I, 06.01.2016, 10.

ELi õigusaktid:

45. Council of Europe. Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data. ETS No.108, Strasbourg, 28/01/1981.
46. Euroopa Liit. Euroopa Liidu lepingu ja Euroopa Liidu toimimise lepingu konsolideeritud versioonid. EÜT C 202, 07.06.2016.

47. Euroopa Liidu põhiõiguste harta. 2012/C 326/02, 26.10.2012.
48. Euroopa Nõukogu. Euroopa Inimõiguste ja Põhivabaduste Konventsioon. Rooma, 4.11.1950.
49. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 95/46/EÜ, 24.10.1995, üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta. EÜT L 281, 23.11.1995.
50. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta. ELT L 119, 04.05.2016.

Rahvusvahelised õigusaktid:

51. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Peaassamblee. Inimõiguste ülddeklaratsioon, Pariis 10.12.1948.

Eesti kohtulahendid:

52. RKKKo 3-1-1-80-97.
53. RKHko 3-3-1-3-12.
54. RKPJKo 3-4-1-3-12.

Muud kohtulahendid:

55. EIKo 08.07.1986, 9815/82, *Lingens vs. Austria*.
56. EKo 06.11.2003, C-101/01, *Lindqvist*.
57. EKo 09.11.2010. Liidetud kohtuasjad C-92/09 ja C-93/09, *Volker und Markus Schecke GbR ja Hartmut Eifert vs. Land Hessen*.
58. EKo 07.11.2013, C-473/12, *IPI*.
59. EKo 13.05.2014, C-131/12, *Google Spain and Google vs. AEPD*.
60. EIKo 16.07.2015, 64569/09, *Delfi vs. Eesti*.
61. EKo 06.10.2015, C-362/14, *Maximillian Schrems vs. Data Protection Commissioner*.

Muud allikad:

62. Andmekaitse inspektsioon. Küpsised, 30.04.2014. www.aki.ee/et/kupsised (24.02.2014).
63. Article 29 data protection working party. Guidelines on the implementation of the court of justice of the European Union judgement on "Google Spain and Inv. v. Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) and Mario Costeja González" C-131/12, 26.11.2014. ec.europa.eu/justice/data-protection/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2014/wp225_en.pdf (30.03.2017).

64. Artikli 29 alusel loodud andmekaitse töörühm. Arvamus 4/2007 isikuandmete mõiste kohta, 20.06.2007. ec.europa.eu/justice/policies/privacy/docs/wpdocs/2007/wp136_et.pdf (24.02.2017).
65. BBC News. Google: Who would want the right to be forgotten? 14.05.2014. www.bbc.com/news/magazine-27396981 (29.04.2017).
66. Confessore, N., Hakim, D. Data Firm Says ‘Secret Sauce’ Aided Trump; Many Scoff. The New York Times, 06.03.2017. www.nytimes.com/2017/03/06/us/politics/cambridge-analytica.html?_r=0 (20.04.2017).
67. Euroopa Komisjon. Terviklik lähenemisviis isikuandmete kaitsele Euroopa Liidus, 04.11.2010. ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/0006/com_2010_609_et.pdf (05.02.2017).
68. Euroopa Parlament, Mis on siseturg? www.europarl.europa.eu/parlament/valjaanded/elektroonilised/101_kusimust_ja_vastust/14_mis_on_siseturg.html (04.02.2017).
69. European Commission. Commission proposes a comprehensive reform of data protection rules to increase users' control of their data and to cut costs for businesses, 25.01.2012. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-46_en.htm (16.01.2017).
70. European Commission. EU-U.S. Privacy Shield, juuli 2016. ec.europa.eu/justice/data-protection/files/factsheets/factsheet_eu-us_privacy_shield_en.pdf (01.03.2017).
71. European Commission. European Commission sets out strategy to strengthen EU data protection rules, 04.11.2010. europa.eu/rapid/press-release_IP-10-1462_en.htm?locale=EN (04.02.2017).
72. European Commission. Factsheet on the “Right to be Forgotten” ruling (C-131/12). ec.europa.eu/justice/data-protection/files/factsheets/factsheet_data_protection_en.pdf (27.03.2017).
73. European Commission. Myth-Busting The Court of Justice of the EU and the “Right to be Forgotten”. ec.europa.eu/justice/data-protection/files/factsheets/factsheet_rtbf_mythbusting_en.pdf (27.03.2017).
74. European Commission. Personal data - more use, more protection? 19.05.2009. ec.europa.eu/justice/newsroom/data-protection/events/090519_en.htm (22.02.2017).
75. European Commission. Progress on EU data protection reform now irreversible following European Parliament vote, 2014. europa.eu/rapid/press-release_MEMO-14-186_et.htm (16.01.2017).

76. European Commission. Special Eurobarometer 431, Data Protection, 2015. ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_431_en.pdf (10.04.2017).
77. European Commission. Why do we need an EU data protection reform? bioethics.medicine.iu.edu/files/8414/2298/1095/Why_do_we_need_an_EU_data_protection_reform.pdf (17.01.2017).
78. European Parliament. Data protection reform - Parliament approves new rules fit for the digital era, 14.04.2016. www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/20160407IPR21776/data-protection-reform-parliament-approves-new-rules-fit-for-the-digital-era (06.02.2017).
79. Feuer, A., Jason, G. Internet Fame is Cruel Mistress for a Dancer of the Numa Numa. The New York Times, 26.02.2005. www.nytimes.com/2005/02/26/nyregion/internet-fame-is-cruel-mistress-for-a-dancer-of-the-numa-numa.html?_r=0 (24.02.2017).
80. GemiusRanking. Search engines. www.rankinge.com/en/rankings/search-engines.html (01.01.2017).
81. Google. Nõuandev kogu. www.google.com/advisorycouncil/ (23.04.2017).
82. Google France Sarl. Questionnaire addressed to Search Engines by the Article 29 Working Party regarding the implementation of the CJEU judgment on the “right to be forgotten”. docs.google.com/file/d/0B8syaaai6SSfiT0EwRUFyOENqR3M/preview (09.02.2017).
83. Google. Roomamine ja indekseerimine. www.google.com/intl/et/insidesearch/howsearchworks/crawling-indexing.html (01.02.2017).
84. Google. Transparency Report. European privacy requests for search removals support.google.com/legal/contact/lr_eudpa?product=websearch (29.04.2017).
85. Google. Transparency Report, Frequently asked questions. www.google.com/transparencyreport/removals/europeprivacy/faq/?hl=en (29.03.2017).
86. Hern, A. Google says non to French demand to expand right to be forgotten worldwide 30.07.2015. The Guardian. www.theguardian.com/technology/2015/jul/30/google-rejects-france-expand-right-to-be-forgotten-worldwide (30.03.2017).
87. Justiitsministeerium. Isikuandmete kaitse seaduse eelnõu seletuskiri. www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/elfinder/article_files/IKS%20SELETUSKIRI%20%281%29.rtf (10.04.2017).
88. Jääskinen, N. Kohtujuristi ettepanek kohtuasjas C-131/12, Google vs AEPD, 25.06.2013.

89. Keller, D. The new, worse 'right to be forgotten' 01.27.2016. Politico. www.politico.eu/article/right-to-be-forgotten-google-defense-data-protection-privacy/ (31.03.2017).
90. Kuner, C. The right to be forgotten and the global reach of EU data protection law, Concurring Opinions, 01.06.2014. concurringopinions.com/archives/2014/06/the-right-to-be-forgotten-and-the-global-reach-of-eu-data-protection-law.html (13.02.2017).
91. Lee, D. BBC to publish 'right to be forgotten' removals list. BBC News 17.10.2014. www.bbc.com/news/technology-29658085 (26.03.2017).
92. McCurry, J. Japan recognises 'right to be forgotten' of man convicted of child sex offences 01.03.2016, The Guardian. www.theguardian.com/technology/2016/mar/01/japan-recognises-right-to-be-forgotten-of-man-convicted-of-child-sex-offences (30.03.2017).
93. McIntosh, N. List of BBC web pages which have been removed from Google's search results 25.06.2015, BBC. www.bbc.co.uk/blogs/internet/entries/1d765aa8-600b-4f32-b110-d02fbf7fd379 (30.04.2017).
94. Peep, V. Andmekaitse Inspektsiooni peadirektori ülevaade EL andmekaitse reformi rakendamise seisust Eestis 14.10.2016. www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/elfinder/article_files/ylevaade_reformist_14102016.pdf (01.03.2017).
95. Powell, R. Google receives 12,000 requests to be 'forgotten' on first day, The Sydney Morning Herald 01.06.2014. www.smh.com.au/technology/technology-news/google-receives-12000-requests-to-be-forgotten-on-first-day-20140531-zru3g.html (03.02.2017).
96. Ratcliff, C. Search Engine Watch, What are the top most popular search engines? 08.08.2016. searchenginewatch.com/2016/08/08/what-are-the-top-10-most-popular-search-engines/ (10.02.2017).
97. Renter, R. Side. Põder, K. (toim) Eesti Statistika aastaraamat 2016. Tallinn, Statistikaamet 2016.
98. Rosen, J. The Right to Be Forgotten. Stanford Law Review Online veebruar 2012. www.stanfordlawreview.org/online/privacy-paradox-the-right-to-be-forgotten/ (29.03.2017).
99. Scott, M. A Question Over the Reach of Europe's 'Right to Be Forgotten', 01.02.2015. bits.blogs.nytimes.com/2015/02/01/questions-for-europes-right-to-be-forgotten/ (09.02.2017).
100. Toobin, J. The Solace of Oblivion. The New Yorker 29.09.2014. www.newyorker.com/magazine/2014/09/29/solace-oblivion (30.03.2017).

101. Väriv, A. Euroopa Kohtu Google'i otsus ja isiku õigus olla unustatud, 10.12.2014. www.riigikogu.ee/wpcms/wp-content/uploads/2015/01/Teemaleht_20_2014.pdf (08.02.2017).
102. Wired. You are what google says you are, 02.11.09. www.wired.com/2009/02/you-are-what-go/ (12.02.2017).